

De ce să cred
Biblia?

Greg Gilbert

„Acum mai mult oricând, creștinii trebuie să știe cum să apere adevărul Cuvântului lui Dumnezeu în mijlocul unei lumi tot mai ostile. În această carte destinată deopotrivă creștinilor și necreștinilor, Gilbert prezintă argumente convingătoare în sprijinul veridicității Bibliei – echipându-i pe credincioși cu un instrument important pentru implicarea în lucrare într-o lume sceptică”.- **JOSH MCDOWELL**, autor și vorbitor

„Această carte acoperă o nevoie mare într-o vreme când oamenii ridică tot felul de întrebări legitime despre Biblie și despre încrederea pe care o putem avea în ea, chiar înainte de a o deschide ca să-și facă o opinie. Cartea *De ce să cred Biblia?* a lui Greg Gilbert răspunde la această întrebare analizând o serie de aspecte pe care oamenii le abordează adesea ca pe obiecții împotriva acestei cea mai deosebită dintre cărți. În limbaj simplu, el arată de ce putem avea încredere în Biblie și de ce trebuie să le acordăm atenție lucrurilor pe care ea le spune despre viață”. - **DARRELL L. BOCK**, director executiv responsabil cu implicarea în societate, Howard G. Hendricks Center, și profesor cercetător senior în studii nou-testamentale, Dallas Theological Seminary

„Oare putem avea cu adevărat încredere în Biblie? Aceasta este o întrebare importantă, mai ales dacă observăm scepticismul din societatea noastră. Greg Gilbert tratează direct această întrebare, oferind răspunsuri clare și convingătoare care îl vor ajuta pe cititor să își pună încrederea complet în Biblie. *De ce să cred Biblia?* este o resursă deosebită pentru echiparea creștinilor în vederea apărării pasionate a Bibliei. De asemenea, ea îi provoacă pe sceptici să își reevalueze poziția. Am beneficiat foarte mult de pe urma lecturii acestei cărți”. - **CHRISTIAN WEGERT**, păstor senior, Arche Gemeinde, Hamburg, Germania

„Această carte deosebită ne oferă un rezumat extraordinar al dovezilor în sprijinul istoricității Bibliei. Este bine argumentată,

scurtă, profundă, ușor de citit și convingătoare. O recomand și o dăruiesc multor prieteni – atât credincioși cât și sceptici”. - **WILLIAM TAYLOR**, Rector, St. Helen’s Bishopsgate, Londra; autor, *Understanding the Times* și *Partnership*

„Mulți studenți cu care mă întâlnesc știu că ar trebui să creadă Biblia, dar nu știu și de ce. Cartea de față tratează această chestiune cu ușurință și claritate. Bine documentată și accesibil scrisă, va fi una dintre resursele mele preferate în dialogul cu căutătorii serioși și cu noii credincioși”. - **J. D. GREEAR**, păstor principal, The Summit Church, Durham, North Carolina; autor, *Jesus, Continued... Why the Spirit Inside You Is Better Than Jesus Beside You*

„Greg Gilbert a scris un ghid prietenos și convingător pentru o importantă cale către încrederea în Biblie. El prezintă lucrurile într-o manieră simplă și de bun simț, care te călăuzește prin multele argumente complexe în favoarea veridicității Scripturii ca document istoric. Pentru cei care investighează Biblia – și pentru cei care găsesc plăcere să o mărturisească – această carte luminează calea, nu doar către o gândire clară despre Scriptură, cât și către a-L întâlni pe Hristosul înviat”. - **KATHLEEN B. NIELSON**, director cu inițiativele pentru femei, The Gospel Coalition

De ce să cred Biblia?

Tatălui și mamei mele.

*Voi ați fost primii care m-ați învățat că Biblia –
și Mântuitorul care o descoperă –
sunt vrednici de încredere*

GREG GILBERT

DE CE SĂ CRED BIBLIA?

Magna Gratia

DE CE SĂ CRED BIBLIA?

Greg Gilbert

© 2021 Editura MAGNA GRATIA. Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă în orice formă și prin orice mijloace – electronică, mecanică, prin fotocopiere, microfilmare, înregistrare sau alt fel – cu excepția unor citate scurte în recenzii, fără permisiunea prealabilă a deținătorului drepturilor de autor.

Tradus și publicat cu permisiune. MAGNA GRATIA nu susține în mod necesar toate punctele de vedere ale autorilor pe care îi traduce și/sau publică.

Why Trust the Bible?

Copyright © 2015 Greg Gilbert

Published by Crossway

a publishing ministry of Good News Publishers

Wheaton, Illinois 60187, U.S.A.

This edition published by arrangement with Crossway. All rights reserved.

Dacă nu este precizat altfel în text, citatele biblice sunt preluate din Biblia Cornilescu, ediția revizuită. Drepturi de autor British and Foreign Bible Society (BFBS) și Societatea Biblică Interconfesională din România (SBIR) 1924, 2016. Folosit cu permisiune.

Design copertă: Matthew Wahl, Editura MAGNA GRATIA.

9Semne ISBN: 978-1-955768-23-8

RESPECTAȚI DREPTURILE DE AUTOR!

Este interzis în mod expres:

imprimarea cărții indiferent de modalitatea folosire, indiferent de scop și de modalitatea de imprimare, inclusiv imprimarea profesională (la tipografie, indiferent dacă produsul este comercializat sau nu);

stocarea fișierelor oricărei cărți pe bloguri, pagini de internet, portaluri sau transmiterea pe cale electronică, altfel decât a link-urilor către website-ul MAGNA GRATIA.

copierea și republicarea a peste 250 de semne/publicație pe alte portaluri, pagini de internet, bloguri, în publicații tipărite sau în predici, prezentări, conferințe etc.

producția și/sau distribuția de opere derivate (ex. audiobook, clipuri video, videoblog, broșuri, alte publicații etc.) care conțin, parțial sau integral, material din această publicație, indiferent dacă opera derivată este comercializată sau nu.

Citiți politica integrală de copyright la adresa: magnagratia.org/copyright.html

Editura MAGNA GRATIA
Str. Liliacului nr.26,
Dascălu-Ilfov 077075
Email: contact@magnagratia.org
Internet: www.magnagratia.org

CUPRINS

<i>Capitolul 1. Nu crede tot ce citești</i>	13
<i>Capitolul 2. Pierdut în traducere?</i>	35
<i>Capitolul 3. Copii la copii la copii?</i>	49
<i>Capitolul 4. Acestea sunt cărțile pe care le cauți?</i>	69
<i>Capitolul 5. Dar te pot crede?</i>	91
<i>Capitolul 6. Deci ce s-a petrecut?</i>	119
<i>Capitolul 7. Pe baza cuvântului unui om înviat</i>	145
<i>Un ultim cuvânt. Următoarea întrebare</i>	165
<i>Anexă. Resurse suplimentare</i>	167

1

NU CREDE TOT CE CITEȘTI

Nu crede tot ce citești. Toți știm asta.

În special în epoca internetului, doar o persoană naivă consideră adevărat absolut orice citește. De la ziare și reviste la tabloide și portaluri de „știri” cu titluri atractive, una dintre cele mai prețioase abilități pe care o putem învăța este să facem diferența între realitate și ficțiune, între adevăr și fabulație. Nu vrem să fim naivi, și avem tot dreptul să ne dorim acest lucru.

În propria familie, eu și soția mea încercăm din greu să ne învățăm copiii acest lucru – îndemânarea de a citi și asculta cu atenție, de a nu accepta tot ceea ce citesc sau aud fără discernământ, ci mai degrabă să cerceteze lucrurile și să vadă dacă sunt vrednice de crezare. Ne străduim din greu chiar și cu fetița noastră de cinci ani să o învățăm să recunoască diferența dintre lucrurile reale și cele care sunt doar „o poveste”. Și ea se descurcă destul de bine în acest domeniu:

- George Washington a fost primul președinte al Statelor Unite. „Acest lucru este real, tati”.

- Unchiul Matt are o nouă slujbă și s-a mutat într-un alt oraș. „Și asta este real”.
- Batman l-a vânat pe Joker și l-a aruncat în temniță. „Nu, ăsta este doar un basm”.
- Elsa a construit un castel de gheață cu puterea ei specială de a îngheța aerul. „Un basm”.
- Superman a zburat în aer? „Basm”.
- Acum mult timp, într-o galaxie îndepărtată, foarte departe...? „Basm!”

Dar imaginează-ți apoi că o supun unui test mai complicat. Un bărbat pe nume Isus S-a născut dintr-o fecioară în urmă cu aproape 2000 de ani, a pretins că este Dumnezeu, a făcut minuni precum umblarea pe apă și învierea morților, a fost răstignit pe o cruce de soldații romani, apoi a înviat din morți și S-a înălțat la Cer, de unde domnește acum ca Rege al universului.

Cum ar trebui să răspundă ea la această întrebare?
„ Păi, este ceva real?”

Dacă ești creștin, sunt sigur că ai răspunde cu un ferm „este adevărat”. Dar hai să fim onești. Majoritatea oamenilor din societatea noastră cred că este foarte ciudat ca indivizi normali, aparent bine educați, să ia în serios acea poveste. Iar dacă ar avea șansa, probabil că ar zâmbi politicoș și ar spune: „Bine, dar n-ar avea mai multă *logică* – n-ar fi ceva *mai puțin ridicol* – ca oamenii să recunoască

faptul că acele povești fantastice despre Isus sunt doar atât – povești? Nu este irațional să credem că acele povești ar trebui luate în serios, că ar trebui considerate *adevărate*?”

În experiența mea de creștin și păstor, este un lucru încurajator să văd creștini hotărâți care au cu adevărat încredere în Biblie. Ei o cred, își pun viețile în joc pentru ea, și încercă să asculte de ea. Când Biblia spune ceva care vine cu provocări în fața credinței sau comportamentului lor, ei încearcă să se supună Scripturii. Pe scurt, ei îi permit Bibliei să funcționeze ca temelie a vieții și credinței lor.

Totuși, în ciuda tuturor acestor semne cu datătoare de speranță, experiența îmi spune și că există un număr destul de mare de creștini care nu pot explica în realitate *de ce* au încredere în Biblie. Pur și simplu ei o cred, și atât.

Bineînțeles, ei oferă o mulțime de motive. Ei vor spune uneori că Duhul Sfânt i-a convins de veridicitatea Bibliei. Alteori vor sugera că cea mai bună dovadă a credibilității Bibliei este lucrarea ei în viețile lor, sau că pur și simplu ea i-a ajutat „să vadă adevărul”.

Unii vor apela la datele care arată cum arheologia se coroborează cu unele dintre afirmațiile Bibliei. Alții, când sunt presați, vor ridica din umeri și vor spune: „Ei bine, trebuie să o acceptăm prin credință”.

În felul lor, toate aceste elemente constituie motive legitime pentru care creștinii să aibă încredere în Biblie,

dar orice altceva am putea spune despre aceste răspunsuri, totuși niciunul dintre ele nu poate merge foarte departe în a convinge pe cineva care *încă nu* are încredere în Biblie pentru a *începe* o viață creștină. Dimpotrivă, când un creștin răspunde provocărilor formulate împotriva Bibliei cu o abordare de genul, „trebuie să o accepți prin credință”, cel mai probabil că persoana nehotărâtă va considera o astfel de expresie ca un argument care îi confirmă toate îndoielile, și se va îndepărta de acea discuție declarând victoria în sinea ei. *Da, gândește un astfel de om, așa este. De fapt nu ai niciun temei pentru susținerea credinței în Biblie. Tu doar... crezi aceasta din cauza credinței.*

Așadar, dacă ești creștin, aș vrea să îți adresez direct această întrebare: De ce ai încredere în Biblie? Cum poți să îi explici cuiva care nu crede Biblia *de ce* îți pui încrederea în ea? Până la finalul acestei cărți, sper că vei fi în stare să dai un răspuns la acea întrebare, nu doar un răspuns care să te facă să te simți bine în timp ce celălalt este destul de sigur că a câștigat discuția, ci mai degrabă unul care cel puțin să îl convingă că trebuie să se gândească un pic mai mult la acest subiect. Apostolul Petru scria în 1 Petru 3:15 că noi, creștinii, ar trebui să fim „totdeauna gata să îi răspundem oricui ne cere socoteală de nădejdea care este în noi”. În vremurile noastre, această socoteală ar trebui să meargă până la întrebarea de la început, pentru că înainte chiar de a ajunge la întrebări precum *cine este Isus?* sau *ce este Evanghelia?*, o altă întrebare îi necăjește pe

mulți oameni din jurul nostru, o întrebare pe care vor să o pună, dar, dacă ar fi cinstiți, ne-ar spune că se îndoiesc că putem să le dăm un răspuns: De ce crezi Biblia?

BROAȘTE ȚESTOASE PÂNĂ JOS

Înainte de a trece mai departe, vreau să recunosc de la bun început ceva ce probabil că nu te va surprinde deloc. Eu sunt creștin, un creștin convins, „vândut”, de genul tot-ce-ți-a-zis-mama-să-crezi. Eu cred că Biblia este adevărată, cred că Marea Roșie s-a despărțit în două, cred că zidurile Ierihonului s-au prăbușit, că Isus a mers pe apă, a vindecat oameni și a scos demoni din oameni. Cred că Dumnezeu a inundat lumea și l-a salvat pe Noe, cred că Iona a fost înghițit de un pește gigantic, și cred că Isus S-a născut dintr-o fecioară. Dincolo de orice, cred că Isus a murit, apoi a înviat din morți – nu într-un sens spiritual sau metaforic, ci trupește, istoric, în *realitate*. Eu cred toate acestea.

În fapt, nu mi-ar folosi la nimic să pretind orice altceva. Principalul motiv pentru care cred că Biblia este adevărată este tocmai că eu cred că Isus a înviat din morți. Indiferent dacă ești de acord cu mine sau nu în privința învierii, probabil că poți să înțelegi de ce credința mea în înviere mă conduce rapid și decisiv la încrederea în Biblie. Dacă Isus a înviat din morți, atunci singura concluzie posibilă și onestă intelectual este că El a fost și este cine a pretins a fi. Dacă Isus S-a ridicat în realitate din mormânt în felul în care Biblia spune acest lucru, atunci El este cu

adevărat Fiul lui Dumnezeu, Regele regilor și Domnul domnilor, Calea, Adevărul, Viața și Înțelepciunea lui Dumnezeu, exact așa cum El a spus. Iar dacă *aceste lucruri* sunt adevărate, atunci are logică (nu-i așa?) ca El să știe despre ce vorbește și, de aceea, noi trebuie să Îl ascultăm.

Un lucru care trece de orice îndoială rezonabilă este că Isus a crezut Biblia. Când vine vorba de Vechiul Testament, ideea este foarte directă. Isus a susținut în repetate rânduri autenticitatea Vechiului Testament prin învățătura Lui, considerându-l Cuvântul lui Dumnezeu. În ce privește Noul Testament, chiar dacă el a fost scris după câțiva ani de la înălțarea Lui, el ține în ultimă instanță tot de autoritatea lui Isus, iar primii creștini au știut acest lucru. În fapt, cele două criterii principale pe care ei le-au folosit pentru recunoașterea cărților biblice cu autoritate au fost (1) ca acele documente să fi fost autorizate de măcar unul dintre apostolii lui Isus și (2) ca ele să fie în acord cu învățătura lui Isus în orice aspect. Vom discuta mai mult despre toate acestea ceva mai târziu, dar ideea este destul de clară. Odată ce crezi că învierea lui Isus din morți este adevărată, veridicitatea și autoritatea Bibliei rezultă rapid, natural și decisiv.

Știi că aceste argumente au fost înșirate rapid și destul de impresionant, dar nu am uitat de întrebarea: De unde să începi mai precis? Cu alte cuvinte, cum să ajungi la acel moment al credinței că Isus a înviat cu adevărat din morți? Altfel spus, nu poți pur și simplu să crezi în înviere

doar pentru că Biblia spune că ea a avut loc, să crezi ceea ce Biblia spune pentru că Isus a înviat din morți, și să crezi că Isus a înviat întrucât crezi Biblia, și să crezi Biblia pentru că... Probabil că ai prins ideea. O astfel de gândire te-ar face să te deplasezi la nesfârșit și ridicol într-un cerc. Acest lucru îmi amintește de băiețelul al cărui învățător l-a întrebat de ce nu cade planeta în spațiu. „Pentru că stă pe spatele unei broaște țestoase”, a răspuns băiatul.

„Și broasca aceea de ce nu cade?”, a întrebat învățătorul.

„Pentru că stă pe spatele unei alte broaște”, a insistat băiatul.

„Și cea broască de ce nu cade?”, a insistat învățătorul.

„Păi...”, spuse băiețelul gânditor, „evident, pentru că există o mulțime de broaște țestoase până jos de tot!”

Înainte de a merge mai departe, trebuie să recunoaștem că, într-un fel sau altul, pentru noi toți există broaște țestoase până jos de tot, indiferent de temeiul pe care-l considerăm ca autoritate finală a cunoașterii. De aceea, această chestiune îi afectează pe toți oamenii, nu doar pe creștini. Dacă îl întrebi pe un raționalist de ce are încredere în rațiune, el îți va spune - „pentru că este rațional”. Dacă l-ai întreba pe un specialist în logică de ce are încredere în logică, îți va spune, „pentru că este logic”. Dacă l-ai întreba pe un tradiționalist de ce are încredere în

tradiție, el va argumenta: „pentru că toți am avut întotdeauna încredere în tradiție”. În toate aceste cazuri, nu ne rămâne decât să insistăm. De ce are cineva încredere în rațiune, logică sau tradiție?

Unii pot susține că rațiunea este mai vrednică de crezare decât explicațiile spirituale, pentru că poți vedea și atinge dovada pe care o aduci în susținerea diferitelor afirmații. Dar chiar și acel argument ține de anumite presupoziii legate de care dovezi sunt legitime și care nu, adică acele dovezi care sunt considerate raționale. Înțelegi ce vreau să spun? Într-un fel sau altul, ajungi la broaște, la multe broaște, până jos de tot, și acest lucru este valabil pentru orice om. În fapt, probabil că acesta este un fel în care Dumnezeu ne reamintește că suntem oameni limitați, limitare scrisă adânc în logica a ceea ce înseamnă să fim oameni, acolo existând acest element care ne reamintește indubitabil că nu putem să înțelegem totul.

Cu toate acestea, asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la orice speranță de a cunoaște ceva în această lume. Chiar dacă este adevărat, într-un sens filozofic și epistemologic¹, că noi toți ne bazăm, în ultimă instanță, pe o gândire circulară, asta nu înseamnă că nu putem ajunge la anumite concluzii vrednice de încredere despre natura realității. Evident, unii filozofi excesiv de zeloși și-au plecat mâinile uneori și au spus: „Ei bine, asta este, atunci! Cred că

---

¹ epistemologie – disciplină filosofică implicată în studiul cunoașterii.

nu putem cunoaște nimic!” Dar o astfel de gândire are tendința de a te arunca într-un fel de celulă de izolare epistemologică (nu putem cunoaște nimic sau pe nimeni) pe care foarte puțini dintre noi am considera-o vreodată atrăgătoare sau necesară. De aceea, cea mai mare parte dintre noi începem pur și simplu cu câteva presupoziii – de exemplu că rațiunea este rațională, că logica este logică, că simțurile noastre sunt vrednice de încredere, că lumea și noi înșine existăm în realitate și nu suntem doar „creiere într-un vid” – după care trecem de la acele presupoziii la extragerea unor concluzii sigure despre noi, despre istorie, despre lumea din jurul nostru și despre tot felul de alte lucruri.

Oprește-te totuși puțin. Faptul că avem nevoie să presupunem *anumite lucruri* nu înseamnă că putem să facem presupoziii despre *orice* vrem. De exemplu, nu poți presupune că ești președintele Statelor Unite și că lucrezi la Casa Albă. Nu poți presupune nici că ești un zeu și că orice lucru pe care îl crezi ar fi adevărat ca urmare a presupozitiei tale. Nu poți presupune că ultimul număr al revistei *National Enquirer* este Cuvântul lui Dumnezeu și că, de aceea, el îți oferă o imagine clară a realității. Acestea ar fi niște presupoziii complet incorecte, iar oamenii te-ar batjocori dacă ai crede în așa ceva, și probabil că te-ar și încuia undeva! Dar iată care este ideea: există mai mulți oameni care ar spune că tocmai asta fac creștinii cu Biblia. Ei pretind că, fără a avea vreun motiv întemeiat, noi presupunem pur și simplu

că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu, că tot ceea ce ea spune este adevărat și că, de aceea, Isus a înviat din morți.

Dar dacă lucrurile pretinse sunt adevărate? Dacă există o cale de a ajunge la o concluzie bună și vrednică de încredere că Isus a înviat cu adevărat din morți, *fără a prezuma pur și simplu că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu?* Dacă am putea face acest lucru, am fi în măsură să evităm acuzația de gândire circulară, lipsită de temeii. Am fi în stare să spunem că, *chiar înainte de a concluziona că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu*, am ajunge la o concluzie sigură că Isus a înviat în fapt din morți, apoi, pe baza acelei concluzii sigure, L-am urma acceptând Biblia drept Cuvântul lui Dumnezeu. Acest fel de credință ar fi foarte diferită de cea care pur și simplu se bazează pe un „salt în gol al credinței”.

Nu doar că acest lucru ar putea fi apărat împotriva obiecțiilor scepticilor, ci i-ar putea și provoca pe aceștia pentru necredința lor. Aceasta ar fi, așa cum scria Petru, o formidabilă „socoteală de nădejdea din noi” (1 Petru 3:15).

CREȘTINISMUL CA ISTORIE

Evident, chestiunea este dacă așa ceva se poate face. Ca să trec direct la subiect, eu cred că se poate, și cred că totul are de-a face cu *istoria*. Cu alte cuvinte, vreau să abordăm documentele care alcătuiesc Noul Testament nu *în primul rând* ca pe Cuvântul lui Dumnezeu, ci pur și simplu ca pe niște documente istorice, după care, pe această

bază, vom vedea dacă putem ajunge la o concluzie sigură asupra faptului că Isus a înviat din morți. Nici măcar cineva care nu este creștin nu ar trebui să aibă obiecții față de această abordare. La urma urmei, abordarea Noului Testament pur și simplu ca o colecție de documente istorice nu implică nicio pledoarie specială, niciun statut special, nicio pretenție specială legată de veridicitatea documentelor. Haideți să le lăsăm să vorbească de la sine în „tribunalul opiniei istorice”, așa cum s-au petrecut lucrurile.

Mai mult, abordarea Noului Testament din perspectivă istorică n-ar trebui să ridice vreun fel de obiecție specială printre creștini.

În fond, nu este ca și cum l-am trata *într-un fel special*. Documentele Noului Testament pretind ele însele că sunt istorice. Autorii lor le-au scris cu intenția de a fi documente istorice. Să îl luăm pe Luca, de exemplu. El își începe Evanghelia spunând că a dorit să-i ofere cititorului său o cercetare „în șir” a vieții și învățăturilor lui Isus (Luca 1:3). Oricum ai încerca să tratezi acest lucru și orice altceva ai crede că făcea Luca, poți fi pe deplin convins că el scria istorie. Evident, metoda de scriere a istoriei din lumea antică era diferită de cea din vremurile noastre, dar ideea de bază era aceeași: autorii puneau în scris relatări ale evenimentelor despre care ei credeau că s-au petrecut cu adevărat. Așadar, având în vedere că Luca și ceilalți autori făceau acest fel de lucrare, cu siguranță că nu este nimic nepotrivit să lăsăm ca acele cărți pe care ei le-au scris

să vorbească de la sine, potrivit intenției pe care au avut-o dintotdeauna.

Mai mult decât oricare dintre religiile lumii, creștinismul se prezintă pe sine ca *istorie*. El nu este în primul rând o listă de învățături etice sau cu un corpus de idei filozofice sau de „adevăruri” mistice, nici măcar un compendiu de mituri și fabule. În esența lui, creștinismul pretinde că ceva extraordinar s-a petrecut în timp – ceva concret, real și *istoric*.

UN LANȚ AL CREDIBILITĂȚII

Dar chiar dacă știm aceste lucruri, se ridică o altă întrebare, și voi aloca majoritatea spațiului acestei cărți încercând să răspund la ea: Sunt documentele Noului Testament (și în special, pentru scopurile noastre, cele patru Evanghelii) cu adevărat veridice ca martori istorici?

Cu alte cuvinte, putem avea încredere în faptul că ne oferă informații bune, solide, credibile, despre evenimentele din viața lui Isus, în special în ce privește învierea Lui, așa încât să ajungem să spunem în final, „da, sunt destul de sigur că acest lucru s-a petrecut în realitate”?

În ceea ce mă privește, eu *cred* că putem să avem încredere în documentele Noului Testament, dar ca să ajungem la acea concluzie, va trebui să ne străduim întrucâtva, tocmai pentru că, la fel ca în cazul oricărui document istoric, putem ridica multe întrebări legate de credibilitatea lor.

Ca să înțelegi ce vreau să spun prin asta, gândește-te la această situație în felul următor.

Dacă, să zicem, citești relatarea din Evanghelia după Matei a unui anumit eveniment din viața lui Isus, poți să iei în considerare cel puțin trei oameni diferiți care și-au pus mâinile peste narațiunea biblică pe care o citești și, de aceea, au putut să o afecteze într-un fel sau altul. În primul rând, și cel mai evident, relatarea își are originea în autorul care a scris-o. În al doilea rând, cel puțin o persoană, probabil chiar mai multe, au copiat acea scriere originală și, astfel, au transmis-o, ca să zic așa, de-a lungul secolelor, până a ajuns în mâinile noastre. În al treilea rând, cineva (sau un anumit grup) a tradus acea copie din limba originală în limba ta, așa încât tu să o poți citi. De aceea, la fiecare etapă din acest proces, se ridică întrebări care apasă greu asupra întrebării pe care ți-ai pus-o de la bun început, anume dacă poți să ai încredere că ceea ce citești îți prezintă o relatare credibilă a ceea ce s-a petrecut în realitate. Astfel, mergând în sens invers în timp, de la tine până la evenimentul respectiv, ajungi la un lanț de cinci întrebări esențiale:

1. Putem fi siguri că *traducerea* Bibliei din limba originală în limba noastră reflectă cu acuratețe originalul, sau spune cumva lucruri pe care originalul nu le-a spus niciodată?
2. Putem fi siguri că acei copiiști au transmis *cu acuratețe* scrierea originală până la noi, sau au adăugat,

au scos ori au schimbat, intenționat sau nu, anumite lucruri așa încât ce avem astăzi nu mai se potrivește cu ce a fost scris inițial?

3. Putem fi siguri că avem setul corect de cărți și că n-am ratat sau pierdut cărți care ar fi oferit o perspectivă diferită, dar la fel de plauzibilă și credibilă, asupra lui Isus? Cu alte cuvinte, putem fi siguri că avem dreptul să le considerăm pe cele de față drept *cărțile corecte*, prin contrast cu altele?
4. Putem fi siguri că autorii originali au fost ei înșiși vrednici de *încredere*? Altfel spus, au vrut ei cu adevărat să ne ofere o relatare precisă a evenimentelor, sau au avut un alt scop, de exemplu să scrie ficțiune sau chiar să amăgească oamenii?
5. În final, dacă putem avea încredere că autorii au dorit în realitate să ofere o relatare precisă a ceea ce s-a petrecut, putem avea încredere că ei au descris ceea ce s-a întâmplat în realitate? Cu alte cuvinte, putem fi siguri că ceea ce ei au scris este *adevărat*? Sau există motive mai întemeiate să credem că au greșit întrucâtva?

Ai înțeles raționamentul meu? Dacă putem răspunde cu o hotărâre clară la fiecare dintre aceste întrebări – traducerea? transmiterea? aceste cărți? credibile? adevărate? – atunci avem un lanț destul de solid al credibilității care ne leagă pe noi, cei de astăzi, de evenimentele supuse analizei. Astfel, vom putea fi în stare să spunem cu încredere că

1. avem traduceri bune ale manuscriselor biblice;
2. acele manuscrise sunt copii precise a ceea ce a fost scris inițial;
3. cărțile pe care le citim astăzi sunt cu adevărat cele mai bune, cărțile corecte care trebuie incluse în Biblie;
4. autorii acelor documente au intenționat cu adevărat să ne prezinte cu acuratețe ceea ce s-a petrecut; și,
5. *nu există niciun motiv întemeiat să credem că ei au greșit ceea ce au văzut și au pus în scris.*²

Oricum le-ai privi, aceste afirmații stabilesc un fundament destul de solid pentru convingerea că putem accepta cu adevărat Biblia ca document veridic și credibil istoric.

Dacă putem face acest lucru, rezultă că putem analiza relatarea Bibliei asupra învierii lui Hristos și putem spune, „da, cred cu adevărat că acest lucru s-a petrecut. La fel cum cred că orice alt eveniment din istorie a avut loc, cred că Isus a înviat din morți”.

CÂTEVA GÂNDURI IMPORTANTE

Vreau să spun acum încă trei lucruri, înainte de a încerca să construim acel fel de argument istoric. În primul

---

² Această abordare specifică este extinderea unei abordări pe care am învățat-o pentru prima dată de la Mark Dever, păstor al Capitol Hill Baptist Church, Washington, DC. Există și alți autori creștini care au folosit o abordare asemănătoare.

rând, ține minte că nu căutăm ceea ce am putea numi *certitudinea matematică*.

Acel fel de certitudine logică, încuietoare, este posibilă în matematică și uneori în știință, dar nu este posibilă *niciodată* în cercetarea istorică. În cazul oricărui eveniment istoric, cineva va fi întotdeauna în stare undeva să născocască o alternativă la relatarea acceptată, alternativă care are cel puțin o șansă minusculă de a fi reală. „Poate că, în realitate, Caesar nu a trecut râul Rubicon”, ar putea spune cineva. „Poate că unul dintre generalii lui, *deghizat* în Caesar, a făcut acest lucru și a reușit să-i păcălească pe toți. Da, da, știu că nu prea am argumente ca să susțin asta, dar este câtuși de *puțin* posibil, astfel că nu poți fi sigur că Caesar a trecut vreodată râul Rubicon”. Bine, dar hai să fim serioși!

Dacă obiecțiile de acest fel ar fi suficiente ca să ne împiedice să extragem concluzii serioase despre istorie, n-am fi niciodată încrezători în niciun fel de cunoaștere legată de trecut.

Din fericire, aici nu căutăm o certitudine matematică, ci o *credibilitate istorică*. Nu vrem să fim în stare să spunem în mod necesar, „avem o certitudine matematică, logică, că râul Rubicon a fost traversat de Caesar”, ci mai degrabă că, „unii oameni au raportat că Caesar a traversat râul Rubicon. Noi credem că ei au avut în intenție să relateze ceea ce s-a petrecut în realitate (nu să înșele sau să mitologizeze gestul lui), astfel că nu avem niciun motiv

întemeiat să credem că ei au greșit în relatarea lor. De aceea, putem fi încrezători istoric că Caesar a traversat în realitatea râul Rubicon”. Acesta este felul de „certitudine” pe care îl căutăm în istorie, iar a cere mai mult înseamnă să cerem de la un studiu istoric ceva ce nu poate fi obținut niciodată.

În al doilea rând, trebuie să ținem minte că *siguranța istorică* ne oferă motive suficiente pentru *acțiune*. Am întâlnit ocazional oameni care susțin că ei nu vor acționa în legătură cu nimic fără a experimenta ei înșiși acele lucruri. Dacă nu văd cu ochii lor acel lucru sau dacă nu îl experimentează, spun ei, atunci pretind că au prea multe îndoieli ca să poată acționa în orice fel în legătură cu acel lucru. La prima vedere, această atitudine pare să aibă o aură de respectabilitate intelectuală, părând atentă și profundă. Dar uite-te la acest lucru un moment în plus, și îți vei da seama că nimeni nu trăiește de fapt în felul acesta, nimeni în *realitate*. Realitatea este că noi toți ne punem încrederea și *acționăm* în legătură cu lucrurile pe care nu le cunoaștem direct sau nu le experimentăm totdeauna.

Gândește-te la faptul că nu eram prezent când a fost ratificată Constituția Statelor Unite, dar ca american, eu trăiesc cu încrederea că în fapt *a fost ratificată*, și acționez în baza acestei încrederi. Eu nu resping votul pentru că n-aș fi *sigur matematic* că trăim cu adevărat sub autoritatea unei Constituții ratificate a SUA.

Iată un alt exemplu, unul chiar mai apropiat de viețile noastre, ale tuturor: când te gândești îndeaproape, eu nu am o cunoaștere directă că părinții mei sunt cu adevărat ai mei; eu nu îmi amintesc personal de nașterea mea, n-am făcut niciodată un test ADN, și este totdeauna posibil să se facă o greșeală și să se ajungă la o tipărire eronată a certificatului meu de naștere! Ei bine, sigur, acest lucru este cel puțin posibil, însă, pe de o parte, toată dovada pe care o am îmi indică faptul că părinții mei actuali sunt cei reali, așa că *trăiesc și acționez* tot timpul cu încrederea că ei sunt părinții mei. Acesta este felul de încredere pe care ni-l poate oferi istoria, și este felul de încredere pe care sper că o putem avea pe măsură ce vom parcurge paginile acestei cărți – o încredere istorică ce ne va permite, chiar ne va convinge să spunem: „Da, cred că învierea lui Isus s-a petrecut. Nu am nicio explicație mai bună. Voi acționa acum pe baza acelei încrederi”.

În al treilea rând, reține că această carte nu este și nu a fost concepută ca o carte academică. Ea nu ia în calcul orice variantă posibilă pentru orice argument, și nu oferă orice exemplu sau contraexemplu posibil. Din acest motiv, sper că nu o vei compara cu multele cărți excelente pe care creștinii le-au scris de-a lungul anilor pe toate aceste subiecte. Dacă pui această carte lângă acele cărți, vei descoperi că nu este la fel de profundă ca ele, nici la fel de groasă. Ea dorește pur și simplu să prezinte o perspectivă de ansamblu asupra argumentelor și considerațiilor care m-au convins

pe mine – și pe mulți alții de-a lungul anilor – de veridicitatea Bibliei.

Încă un lucru. În legătură cu argumentul acelei perspective de ansamblu, vei observa că m-am concentrat în această carte în particular pe Noul Testament și, în cadrul lui, în special pe cele patru Evangheliile. Asta înseamnă că nu voi trata fiecare nuanță a textului, transmiterii și canonului care poate să se ridice în discuțiile legate de Vechiul Testament sau chiar de fiecare carte din Noul Testament. Poate că vei întreba aici: Nu are această carte în vedere *întreaga* Biblie? Are. Totuși, ține minte că analiza, prin cele cinci teste, a dovezilor în favoarea Noului Testament, în special a Evangheliilor, ne va oferi o imagine bună asupra aspectelor și dovezilor istorice implicate și în discuțiile despre celelalte cărți. Apoi un lucru chiar mai important, ține minte că dorim în final să ajungem la o încredere istorică asupra învierii lui Isus. Dacă putem ajunge la aceasta, vom avea un motiv foarte întemeiat pentru a avea încredere și în autenticitatea Vechiului Testament. Așadar, cum ajungem la o încredere istorică în învierea lui Isus? Văzând dacă Evangheliile, în particular, sunt martori istorici credibili. Iată țelul nostru.

Așadar, în timp ce alte cărți discută util toate detaliile tuturor aspectelor legate de credibilitatea Bibliei în orice lucru, cartea de față prezintă o vedere generală a acestei discuții, care m-a convins pe mine și i-a convins pe mulți alții de veridicitatea Bibliei – argumentație care se

bazează pe învierea lui Isus. Dacă ne este de ajutor și, într-o măsură, te convinge și pe tine, voi fi bucuros. Dacă nu, te încurajez să continui să citești acele cărți mai voluminoase și mai bune (v. anexa).

UN PRIM PAS

Dacă citești această carte și nu ești creștin, vreau în primul rând să îți mulțumesc că ai ales-o și că ai citit-o până aici. Sper măcar că vei găsi în ea unele lucruri care să te provoace să te gândești la creștini, la creștinism, la Biblie și, în ultimă instanță, la Isus, și să faci acest lucru în modalități care pot fi probabil diferite decât până acum. Sper că vei lăsa în urmă această carte recunoscând că noi, creștinii, nu credem ceea ce credem fără vreun temei. Sigur, ai putea să nu consideri convingătoare argumentele mele de aici, dar sper că măcar vei putea spune că în credința creștină există mai multe lucruri decât știai până acum. Pe de altă parte, poți fi chiar în măsură să spui mai mult de atât. Poate că vei ajunge la concluzia că *poți* cu adevărat să ai încredere în Biblie. Dacă da, atunci vei începe o experiență cu adevărat deosebită, pentru că vei putea să te îndrepti cu încredere către a crede ceea ce Biblia spune că este mesajul ei central – Isus, Hristosul, și cine a pretins El a fi.

Pe de altă parte, dacă ești deja creștin, sper că această carte te va ajuta să înțelegi mai bine de ce ai încredere în Biblie, apoi să fii în măsură să vorbești despre ea și să o aperi împotriva obiecțiilor ridicate de oamenii care

nu o cred. Realitatea este că, în final, în ciuda a ceea ce lumea ne acuză adesea, creștinismul nu le cere oamenilor să facă un „salt irațional de credință în gol” care i-ar face să creadă lucruri ridicole, în absența dovezilor.

Dimpotrivă, în realitate, „saltul credinței” noastre costă în a ne bizui pe Isus spre mântuirea noastră din păcat, tocmai pentru că El este eminent și cu totul vrednic de încredere.

Cum știm acest lucru?

Ei bine, pentru că Biblia ne spune aceasta.

Nu-i așa?

2

PIERDUT ÎN TRADUCERE?

În urmă cu câțiva ani, am avut privilegiul să vizitez regiunea Shanghai din China.

Înainte de călătorie, unii prieteni care locuiau acolo m-au avertizat să nu plec de la prezumția că inscripțiile în limba engleză de sub caracterele scrise în chineză de pe panourile din oraș mi-ar spune ceva despre sensul concret al mesajelor de pe panouri. De-a lungul anilor, traducătorii chinezi au devenit notorii pentru traducerile greșite ale acelor semne în engleză, ghidându-i greșit pe oameni și uneori ajungând chiar la rezultate comice.

Am căutat pe internet câteva exemple înainte de plecare, și unele dintre traducerile respective erau considerate amuzante.

Gândește-te la următorul mesaj agățat pe ușa unui restaurant: *Barul este deschis, pentru că nu este închis*. Sau pe meniul care oferă *Bunică delicioasă piperată* ca antreu la prânz. Sau semnul de pe un teren public cu gazon care scârțâie la fiecare pas pe care îl faci: *sub picioarele tale se află iarbă plăcută, dar vrednică de milă*. Onest vorbind,

cine știe ce idee originală era dincolo de oricare dintre aceste mesaje!

După ce am văzut toate acestea, eram evident nerăbdător să găsesc eu însumi anumite traduceri greșite amuzante. Trist a fost că am ajuns în Shanghai imediat după sfârșitul Jocurilor Olimpice de vară, iar chinezii lansaseră un proiect masiv de corectare a traducerilor greșite peste tot în țară, înainte de începutul Jocurilor. Așa că n-am reușit să găsesc nicăieri nici măcar un eșantion de bunică delicioasă și piperată la prânz, și nici n-am privit la fața tristă a unui gazon plăcut, dar vrednic de milă, înainte să calc pe el! Gândește-te însă la acest lucru pentru o clipă. De ce a vrut China să corecteze traducerile în limbi străine? Este simplu – pe măsură ce lumea și-a îndreptat atenția către țara lor cu ocazia Jocurilor Olimpice, ei voiau să comunice corect. Voiau să spună ceea ce era în limbajul original. În esență, acest lucru este în joc în orice traducere, fie că traduci un semn, un meniu la restaurant sau Biblia. Putem fi siguri că citim în limba noastră exact ceea ce autorul a dorit să spună în limba lui?¹

ESTE TRADUCEREA POSIBILĂ?

Sarcina de a determina dacă Biblia este cu adevărat credibilă istoric ar fi mai ușoară dacă ar exista vorbitori

---

¹ Pentru acest capitol, m-am bazat în special pe lucrările lui Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?: An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014) și Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).

nativi de ebraică, aramaică și greacă veche. Totuși, majoritatea dintre noi nu suntem dintre aceștia. Asta înseamnă că trebuie să ne întrebăm nu doar dacă autorii Bibliei au fost credibili și dacă copiii au transmis scrierile lor cu acuratețe, ci și dacă Biblia pe care o avem în limba noastră este o traducere corectă a acelor copii.

Probabil că prima întrebare cu care ar trebui să ne confruntăm ar fi dacă procesul traducerii este posibil. Putem lua o exprimare care arată ca aceasta de mai jos,

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· ὅπου γὰρ ἔστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά σου,

și să avem încredere că traducerea ei, adică pasajul următor,

Nu vă strângeți comori pe pământ, unde le mănâncă moliile și rugina, și unde le sapă și le fură hoții; ci strângeți-vă comori în Cer, unde nu le mănâncă moliile și rugina și unde hoții nu le sapă, nici nu le fură. Pentru că unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră (Matei 6:19-21),

are același sens?

Ei bine, răspunsul este, „da, dar nu fără să implice multă muncă”.

Orice proiect de traducere necesită ani de efort, în primul rând pentru înțelegerea sensului și structurii ambelor limbi, apoi pentru identificarea cuvintelor și a structurilor frazeologice din limba țintă, care surprind cel mai precis sensul textului original. Ca să exprim lucrurile mai puțin tehnic, traducerea este o chestiune care cere înțelegerea sensului unui cuvânt sau a unei fraze, apoi munca de a spune același lucru, în cuvinte *diferite*, așa încât să fie pe înțelesul unei alte persoane.

Toate acestea pot să sune deznădăjduit de dificil, dar dacă te gândești bine, chiar și în limba noastră, noi facem acest lucru aproape continuu. De exemplu, eu am doi fii care se apropie de vârsta adolescenței, și am și un tată căruia îi place foarte mult să comunice cu nepoții lui.

Cu toate acestea, fie că îți vine să crezi sau nu, acest lucru este mai dificil decât ți-ai putea imagina! Nu este ca și cum cei trei ar vorbi în limbi diferite, pentru că toți sunt vorbitori nativi ai aceleași limbi. Dar chiar și așa, fiind tipul din mijloc, mă regăsesc adesea nevoit să traduc anumite fraze ale unora pe înțelesul celorlalți.

De exemplu, când fiul meu spune ceva de genul, „hei, yo, asta e beton, bro”, tata se uită la mine de parcă băiatul ar vorbi într-o limbă sau într-un dialect egiptean. Asta se petrece pentru că, cu excepția câtorva cuvinte, tata n-are nici cea mai vagă idee de sensul acelei propoziții. În acel moment, intră în joc slujba mea de *traducere* – mă gândesc la sensul fiecărui cuvânt pe care fiul meu l-a spus

și încerc să vin cu un *alt* cuvânt sau cu alte cuvinte așa încât tata să îl înțeleagă.

În general, eu încerc să traduc propoziția cu totul. „Ceea ce vrea să spună, tată, este că este un lucru special”. Dar dacă vreau să fiu cu adevărat atent la acest lucru, va trebui să explic aproape fiecare cuvânt care intervine, după cum urmează:

- *Hei, yo* este un salut obișnuit dar informal în limbajul tinerilor. Este expresia echivalentă cu *bună* sau *salut*.
- *Beton*, în limbajul adolescenților, are sensul de special. Acest lucru comunică ideea că un lucru, o situație sau o persoană este deosebită sau excepțională.
- *Bro* este un termen care sugerează prietenia sau apropierea, o formă prescurtată a termenului din engleză *brother*, cu sensul de *frate*. Asta, desigur, nu vrea să spună că persoana respectivă trebuie să fie rudă de sânge ca să îți fie *bro*. Cel mai bine poate fi tradus prin termenul colocvial *prieten*.

Așadar, asamblând toate lucrurile, putem traduce propoziția din limbajul copiilor „hei, yo, asta e beton, bro” prin următoarea frază: „salut, acest lucru este special, prietene”. Auzind asta, ochii tatălui meu se luminează pentru că înțelege, îi transmite un zâmbet și o încurajare fiului

meu, și astfel sunt părtași unui moment de comunicare autentică și precisă, chiar dacă prin traducere. La care tata răspunde, „sună noduros!”

Și iată-mă implicat din nou în cursa traducerii.

Știu, știu că aceasta este o imagine ridicol de simplistă a ce presupune lucrarea dificilă de traducere, așa că cei care traduc Biblia sau alte opere literare deosebite, ori chiar traducerile necesare pentru funcționarea societății noastre globale de fiecare zi, sunt niște eroi.

Ideea pe care vreau să o transmit, chiar și prin acest exemplu destul de simplist, nu este că traducerea ar fi ceva ușor și simplu, ci că ea este *posibilă*. Chiar este posibilă o comunicare autentică, precisă și corectă prin intermediul traducerii.

Asta înseamnă că nimeni nu poate aduce o obiecție definitivă în fața credibilității istorice a Bibliei, doar pentru că noi citim traducerile documentelor din greacă și ebraică în limba noastră.

Specialiștii au studiat greacă, ebraică, aramaică și limbile noastre moderne vreme de secole, așa că ei sunt în măsură să traducă precis și corect între aceste patru limbi.

DE CE ATÂTEA VERSIUNI?

Odată ce constatăm acest adevăr, trebuie să ne întrebăm de ce există atât de multe traduceri ale Bibliei? Dacă vei intra în orice librărie creștină, vei putea găsi

un raft întreg, uneori o întreagă secțiune din librărie, conținând diferite traduceri ale Bibliei. Există traducerea² King James Version (KJV), New King James Version (NKJV) și Revised Standard Version (RSV). Există Holman Christian Standard Bible (HCSB), English Standard Version (ESV), New Living Translation (NLT) și New International Version (NIV). Apoi multe dintre aceste traduceri au diferite ediții, cum ar fi ediția pentru militari, ediția pentru sportivi, ediția pentru bărbați, pentru femei, pentru tineri, pentru studenți, ediția pentru oameni de afaceri și așa mai departe. De ce?

Oare pentru că oamenii care au lucrat de exemplu la traducerea ESV ar crede că cei care au lucrat la traducerea NIV ar fi înțeles Biblia în mare măsură greșit?

Sau deoarece comitetele care au tradus Biblia în versiunea KJV ar fi făcut acest lucru atât de greșit încât traducătorii versiunii RSV au trebuit să corecteze totul? Apoi, în acest sens, ne punem întrebarea dacă se schimbă Evanghelia după Ioan atunci când se adresează bărbaților, femeilor, atleților sau militarilor.

Pe scurt, răspunsul la toate aceste întrebări este NU. Când vine vorba de diferitele ediții ale Bibliei, care au fost realizate pentru studenți, bărbați, femei sau militari, ele

---

² Autorul enumeră diferitele traduceri ale Bibliei în limba engleză, dar ideea este aplicabilă în aproape orice limbă, inclusiv în limba română, unde dincolo de traducerea cea mai cunoscută printre credincioși evanghelicici, cea a lui Dumitru Cornilescu, există o mulțime de alte traduceri, precum cea a Bisericii Ortodoxe Române, Biblia Anania, Biblia de la Iași, Biblia NTR, Biblia TBS, Biblia GBV etc. - n.tr.

nu sunt decât ediții împachetate diferit, în care textul propriu-zis al Bibliei rămâne același. Ele diferă doar în ce privește elementele suplimentare care însoțesc textul – conținutul introductiv, notele de studiu, articolele devoționale sau alte materiale. Nu există niciun motiv să credem că prezența pe piață unei Biblie de studiu pentru bărbați și a uneia pentru femei ar introduce vreo confuzie în sensul textului biblic.

Dar cum rămâne cu diferitele traduceri în sine? Oare nu redau ele Biblia atât de diferit așa încât nu putem fi cu adevărat siguri de sensul original? Aceasta este o întrebare bună, dar, în realitate, chiar și când diferitele traduceri folosesc cuvinte diferite pentru a exprima același lucru din fraza originală din greacă sau ebraică, asta nu ar trebui să ne transmită în mod necesar – și foarte adesea deloc – îndoieli despre sensul expresiei din limba originală.

Hai-deți să revenim la exemplul frazei folosită de fiul meu, pe care am discutat-o anterior, „hei, yo, asta e beton, bro”. I-aș fi putut traduce tatălui meu acea frază într-o mulțime de feluri, după cum urmează:

- „Bună, iată un lucru special, prietene”.
- „Salut, ce lucru special este acela, prietene”.
- „Știi ceva? Acel lucru este extraordinar, prietene”.

Cuvintele specifice folosite pot fi diferite între aceste traduceri, dar chiar și așa, nu încapă nicio îndoială ce

anume comunică expresia „hei, yo, asta e beton, bro”. Orice traducere ai folosi, ceea ce frazele folosite vor să spună constituie ceea ce fiul meu dorește să îi transmită aceluia căruia îi vorbește, anume că se află într-o relație de prietenie cu acea persoană și că se bucură de un anumit lucru, pe care îl consideră special sau extraordinar.

Același lucru poate fi făcut cu versetele din Biblie.

Haideți să luăm unul la întâmplare, și să vedem felul în care diferitele traduceri îl redau. Eu i-am cerut soției mele să numească una dintre cele patru Evanghelii.

„Marcu”, a spus ea.

„Acum alege un număr între 1 și 16”.

„Zece!”

„Apoi un număr între 1 și 52”.

„50!”

Așadar, să privim la Marcu 10:50 și să vedem felul în care diferitele traduceri³ ale Bibliei redau acel verset.

Iată mai întâi originalul din greacă:

ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπηδήσας ἦλθεν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

Traducerea Cornilescu îl redă în felul următor:

---

³ Autorul a folosit în textul original mai multe variante de traducere în limba engleză. Pentru exemplificare în limba română, am ales câteva dintre traduceri existente în limba română, așa cum sunt indicate în text. – n.tr.

Orbul și-a aruncat haina, a sărit și a venit la Isus.

Iată traducerea NTR:

El și-a aruncat haina, a sărit în picioare și a venit la Isus.

Traducerea Cornilescu literală:

Iar el, aducându-și la o parte veșmântul, a sărit în picioare și a venit la Isus.

Traducerea Anania:

Iar orbul, lepădându-și haina de pe el și sărind în picioare, a venit la Iisus.

Și traducerea Nițulescu:

Iar el, aruncând la o parte vestmântul său, sărind veni la Iisus.

Ciudat, nu-i așa? Cum o să reușim să înțelegem ce vrea să spună cu adevărat Marcu 10:50? Evident, cred că toți vom cădea de acord că acest om a venit la Isus, dar și-a *lepădat* sau și-a *aruncat* hainele? A fost acolo o *haină* sau un *veșmânt*? Apoi cum vom înțelege că a ajuns el la Isus, *sărind* sau pur și simplu *venind*?

Bun, este evident că exagerez aici. Indiferent care ar fi diferențele dintre aceste cinci traduceri, ceea ce se petrece este suficient de clar. Omul acela și-a dat jos rapid o haină de pe el, s-a ridicat în grabă și s-a dus la Isus. Ideea de aici este pur și simplu că existența diferitelor traduceri nu ne împiedică să cunoaștem sensul textului original. În

fapt, atunci când citești laolaltă două sau trei traduceri, acest lucru te poate ajuta deseori să completezi imaginea legată de ceea ce se petrece în textul original.

Totuși, trebuie să mergem mai departe, pentru că este evident că nu orice verset din Biblie este la fel de direct ca acela din Marcu 10:50. Anumite cuvinte și expresii sunt cu adevărat dificil de tradus și, în acele cazuri, diferiți traducători vor reda într-o măsură sau alta diferit acele cuvinte sau expresii. Dar chiar și în acele situații, trebuie să ții minte cel puțin câteva lucruri aplicabile în astfel de situații:

1. Specialiștii traducători au diferențe importante în felul în care traduc doar în ce privește o proporție extrem de mică a cuvintelor sau expresiilor din Biblie. Aceste situații constituie de asemenea o parte foarte mică din oricare carte (sau chiar oricare capitol) din Biblie.
2. Când există un astfel de dezacord sau incertitudine, cele mai bune traduceri ale Bibliei vor recunoaște acel dezacord într-o notă de subsol, arătându-le cititorilor că există și alte posibile traduceri sau chiar notând, așa cum fac anumite Biblii, că „sensul din limba ebraică (sau greacă) este incert”. Esența este că nimeni nu încearcă să strecoare ceva fără să ne informeze, nici – cel puțin în acest moment din istoria traducerilor – nu ar putea să facă acest lucru, chiar dacă și-ar dori.
3. Numărul destul de mare al traducerilor făcute de specialiști ne ajută de fapt să identificăm – și să evităm! –

traducerile făcute intenționat greșit. De exemplu, când Traducerea Lumii Noi (TLN) a Martorilor lui Iehova redă pasajul din Ioan 1:1 prin expresia „și Cuvântul era un dumnezeu”, acest lucru ne ajută să fim conștienți de faptul că orice altă traducere importantă redă acel verset prin expresia „și Cuvântul era Dumnezeu”. Este clar că Traducerea Lumii Noi a făcut aici ceva ce alte traduceri resping și, dacă ai fi studiat suficient limba greacă pentru a înțelege felul în care ea folosește articolele (*un, o*), ai ajunge la aceeași concluzie la care au ajuns ceilalți traducători, anume că TLN și-a „croit” traducerea aceluși verset ca să protejeze o învățătură teologică particulară acelei secte.

4. Odată ce identificăm și respingem traduceri făcute deliberat eronat, ca în acel caz, putem spune cu încredere că nicio învățătură majoră a creștinismului biblic nu se bazează pe o traducere nesigură sau disputată a limbilor originale ale Bibliei. Noi știm ceea ce spune Biblia, și știm ce sens are ceea ce ea spune.⁴

Dar aici apare o altă întrebare: De ce există aceste traduceri variate ale Bibliei? Dacă părțile textului disputate intens sunt atât de rare și dacă nu afectează nicio doctrină majoră, atunci de ce s-au căznit oamenii atât de mult să facă toate acele traduceri? Aceasta este o întrebare foarte bună, iar răspunsul vine din a recunoaște toate modalitățile diferite în care oamenii folosesc Biblia în viețile lor. Gândește-

---

⁴ Pentru o analiză mai detaliată a tuturor acestor aspecte, vedeți Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?*, 83–118; Wegner, *Journey*, 399–404.

te că oamenii citesc Biblia devoțional, predică din ea, o folosesc în studii biblice, fac cercetări academice pe diversele ei teme, o studiază, au conversații pe marginea doctrinelor ei, își apără din ea felul cum înțeleg credința. Realitatea este că o traducere cuvânt cu cuvânt a originalului din greacă și ebraică n-ar fi utilă pentru toate aceste activități. În fapt, ar fi ceva incredibil de frustrant. Haideți să luăm din nou Marcu 10:50. Dacă am fi tradus acel pasaj strict cuvânt-cu-cuvânt din greacă, ar rezulta ceva de genul acesta:

Dar el aruncând haina lui a sărit a venit la Isus.

Sigur, poți să îți dai seama de sens, și poate că acea traducere strictă, literală, ar fi utilă dacă ai face o cercetare foarte academică a aceluia verset. Dar cine vrea să îndure asta când doar vrei să citești Biblia și să bei o ceașcă de cafea de dimineață?

Acesta este principalul motiv pentru care avem mai multe traduceri – pentru diferite folosiri ale Bibliei. Uneori, o traducere mai strictă, literală, a textului original este tocmai ce îți trebuie. Dar alteori vei dori ceva mai ușor de citit, mai ușor de înțeles, iar unele traduceri ne oferă o abordare mai frază-cu-frază (sau chiar idee-cu-idee), schimbând ușor ordinea cuvintelor, preferând sintaxa în limba noastră decât sintaxa frazei în greacă sau ebraică, și redând în general ideea din original într-o formă pe care un cititor contemporan să o înțeleagă mai bine. Ca să mă exprim un pic mai tehnic, fiecare traducere a Bibliei are ca obiectiv, într-o măsură sau alta, să vină cu un text deopotrivă *precis* și *ușor de citit*.

Anumite comitete de traducere a Bibliei consideră că misiunea lor este să accentueze mult privilegiul acurateții (așa cum am văzut în cazul textului din Marcu 10:50) chiar dacă afectează în mod necesar ușurința citirii textului, într-o anumită măsură. Alte comitete de traducere au obiectivul de a produce o versiune în principal mai ușor de citit, dar acea decizie presupune că traducătorii vor rearanja ordinea anumitor cuvinte din exprimarea originală astfel încât propozițiile să „sune corect” pentru un cititor contemporan.

Sper că înțelegi ideea centrală a acestei discuții. Fie în teorie, fie în realitatea traducerilor biblice, nimic nu introduce nici cea mai mică umbră de îndoială dacă putem ști în realitate ceea ce spune Biblia în limbile ei originale. În fapt, noi *știm* ce spune ea, iar acele pasaje asupra cărora specialiștii încă au dezacorduri sunt puține numeric și de departe de o importanță mult mai mică. Biblia *poate fi și a fost* tradusă corect, și asta în repetate rânduri.

Desigur, în determinarea *credibilității istorice*, am ajuns până aici aici. În cele ce urmează, trebuie să ne punem întrebarea: Oare traducem ceea ce autorii au scris la început? Cu alte cuvinte, oamenii care au copiat Biblia din manuscrisele originale, au copiat-o corect?

3

COPII LA COPII LA COPII?

Pe când eram în liceu și facultate, am participat la câteva cursuri de limbi străine. Cursul meu favorit era de departe spaniola și, chiar dacă pentru voi, adevărații experți, acest lucru nu sună foarte impresionant, până la finele cursului, deja parcursesem *toți cei patru ani academici* studiind acea limbă. Acum, la aproape 15 ani de la acele cursuri, nu mai sunt la fel de bun la spaniolă, nici la citit, nici la vorbit, nici când o aud vorbindu-se, la nimic. În perioada când mă străduiam din greu să îmi însușesc acea limbă, mă descurcam destul de bine să fac traduceri *în și din* spaniolă. În parte, acest lucru se datora faptului că profesorul meu de spaniolă ne cerea *zilnic* să facem traduceri.

Îți amintești cum majoritatea orelor la facultate erau planificate așa încât să se desfășoare odată la două zile – fie luni-miercuri-vineri, fie marți-joi? Nu era cazul orei de spaniolă. Aveam oră de spaniolă în fiecare zi. De luni până vineri, orele se desfășurau în fiecare zi, ceea ce însemna că seară de seară aveam un text anume de tradus, fie din engleză în spaniolă, fie din spaniolă în engleză, și trebuia să mă pregătesc să discut acel text a doua zi la clasă.

Mă descurcam destul de bine și la acest lucru. Până în ultimul an de facultate, puteam să fac o traducere de câteva sute de cuvinte în doar câteva ore și să fiu gata în orice clipă să explic sintaxa fiecărei propoziții. Totuși, de câteva ori am trecut prin lecții aspre și dureroase când am ajuns la clasă: indiferent cât de bune erau traducerile mele, nu contau, pentru că mă uitasem la pagina greșită și tradusesem pasajul care nu trebuia!

Uneori, oamenii vor formula o acuzație asemănătoare în legătură cu Biblia – anume că, chiar dacă putem spune cu încredere că facem o traducere *corectă*, nu putem fi siguri că traducem *cea ce trebuie*, așa că totul este aruncat în inutilitate.

Acuzația nu are atât de mult de-a face cu ipoteza că am avea documentele *greșite*. Ea se îndreaptă către ideea că, întrucât nu avem documentele *originale*, scrise de mâinile autorilor, copiile pe care le avem trebuie să fie deznădăjduit de corupte, așa că nu putem ști ceea ce au scris autorii la început. Iar dacă acest lucru este adevărat, sună argumentul, este inutil să ducem discuția mai departe.

O revistă din America a subliniat foarte clar această acuzație în felul următor:

Niciun predicator de la televiziune nu a citit vreodată Biblia. Tot așa, niciun politician evanghelic nu a citit-o. Nici măcar Papa. Nici eu. Nici tu. În cel mai fericit caz, noi toți am citit o traducere greșită – o traducere a

traducerii a traducerii – o copie a copiilor copiilor copiilor, și tot așa, de sute de ori.¹

Deja am tratat în această carte acuzația legată de „traducerea greșită”. Această acuzație nu este validă și, dacă nu îți este clar cum am tratat-o, probabil că ar trebui să te întorci și să recitești capitolul 2.

Mai mult, nu este adevărat nici că avem de-a face cu o „traducere la traducere la traducere”, ca și cum originalul din limba greacă ar fi fost tradus în chineză, după care din chineză în germană, apoi în poloneză, și în final ajungem cumva și la limba noastră. Nu, ci am fost în măsură să traducem din limba originală, din greacă și ebraică, direct în engleză și în alte limbi, așa că, în cel mai rău caz, avem de-a face cu o *traducere* și atât.

Dar ce ar trebui să spunem despre acea ultimă idee, anume acuzația că noi toți avem disponibile doar „copii la copii la copii”?

Copii. De fapt, nonsens. Asta ar trebui să spunem.

NU AVEM ORIGINALUL – CE NE FACEM?

Haideți să ne gândim la chestiunea *transmiterii* – adică putem să fim convinși că textul original al Bibliei a fost transmis cu acuratețe până la noi, de-a lungul secolelor? În analiza acestei întrebări, ar trebui să recunoaștem

---

¹ Kurt Eichenwald, “The Bible: So Misunderstood It’s a Sin”, *Newsweek*, December 23, 2014, <http://www.newsweek.com/2015/01/02/thats-not-what-bible-says-294018.html>

de la bun început elefantul gigantic din încăpere: nu avem originalele.²

Oricare ar fi fost bucățile de hârtie pe care Luca, Ioan și Pavel obișnuiau să le folosească pentru a scrie Evanghelia după Luca, Evanghelia după Ioan și Epistola către Romani, toate acestea s-au pierdut în timp, și este foarte improbabil să găsim vreodată un manuscris biblic despre care să putem spune: „Suntem 100% siguri că aceasta este bucata de hârtie pe care autorul a scris”.³ Dar, înainte de a cădea pradă disperării, haideți să ne gândim la acest aspect pentru o clipă. Cât de important este în realitate să avem *bucata originală de hârtie*? Da, acest lucru ar fi cu adevărat drăguț. În urmă cu câțiva ani, mă aflam într-o vizită la Londra și am participat la *Expoziția Comori ale Bibliotecii Britanice*, care prezenta unele dintre cele mai valoroase artefacte culturale și istorice din lume, cele mai prețuite și mai sacre relicve pe care experții au putut să le scoată din arhivele secrete ale Bibliotecii Britanice. Era o colecție uimitoare. Înaintea ochilor mei stăteau exemplare din Magna Carta, Biblia din 1455 a lui Gutenberg, exemplarul scris de mână din opera Mesia de Handel, Codex Sinaiticus, cea mai timpurie copie cunoscută a Noului

---

² Pentru acest capitol, m-am bazat în special pe lucrările lui Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014) și Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).

³ Scriitorii antici nu au scris în fapt pe hârtie, ci pe papyrus sau pe pergament. În această carte consider că este suficient să folosesc termenul *hârtie*, prin aceasta înțelegându-se toate opțiunile indicate.

Testament, carnetul de schițe al lui Leonardo Da Vinci, și (liniște, vă rog) versurile originale ale cântecului „Help!” al lui Beatles, scrise de John Lennon pe o bucată de șervețel.

Doamnelor și domnilor, sunt foarte încântat să vă anunț că știm dincolo de orice îndoială că avem versurile originale ale cântecului „Help!”, așa cum au fost scrise de cei de la Beatles. Putem să le vedem scrise pe acea bucată de șervețel. Trebuie să recunosc că ideea mi se pare excentrică. Nu sunt sigur că atinge nivelul *Expoziției Comori ale Bibliotecii Britanice*, însă este ceva neobișnuit.

Dar aici este cheia. Oare faptul că ne aflăm în posesia *bucății inițiale de hârtie* este singura cale prin care putem să ne asigurăm că avem în fapt ceea ce autorii înșiși au scris? Cu alte cuvinte, suntem condamnați pe veci să spunem că nu știm cu adevărat ce au scris Homer și Platon pentru că nu avem bucățile de hârtie pe care ei au scris *Odiseea* sau *Republica*? Este „Help!” singurul cântec al formației Beatles ale cărui versuri le știm cu adevărat? Evident că nu! Chiar și a afirma acest lucru sună ridicol de scrupulos. Așadar, cum se aplică acest raționament în cazul documentelor Bibliei? Suntem cu adevărat în situația în care pur și simplu ar trebui să renunțăm și să admitem că ne aflăm doar în posesia unor copii inutile făcute la copii, la copii și la copii, și că nu am avea niciodată vreo certitudine că acele copii pe care le avem reflectă cu acuratețe ceea ce autorii au scris în realitate?

Ei bine, nu, nu trebuie să tragem această concluzie disperată. În fapt, chiar dacă nu avem bucățile originale de hârtie ale Bibliei, putem să fim foarte încrezători că știm ce spuneau acele bucăți inițiale de hârtie. Cum putem face asta?

Cheia pentru a răspunde la acea întrebare stă în faptul că, deși nu avem originalele, avem mii de alte bucăți de hârtie (adică papyrusuri, piei și pergamente) care conțin texte scrise în limba originală din fiecare carte a Bibliei – numărând aproape 5400 de bucăți diferite, și asta numai în ce privește Noul Testament. Nici nu vorbim aici despre bucățile de hârtie rezultate în urma tipăririi Bibliei în tiparnițe, ci ne referim strict la manuscrise *antice* de dinainte de inventarea tiparului, multe dintre ele datând chiar din al III-lea, al II-lea și (poate) chiar primul secol. Unele dintre acele manuscrise conțin copii întregi ale cărților biblice, iar altele au fost parțial distruse, așa încât ne-au rămas doar părți din acele cărți. Altele sunt literalmente simple fragmente din ceea ce erau cândva manuscrise mult mai mari.

Din nou, niciunul dintre aceste documente nu conține originalele Bibliei, ci toate sunt copii vechi. Dar noi le-am descoperit pe toate așa cum au circulat în multe zone din ceea ce fusese Imperiul Roman, ascunse în peșteri, îngropate în ruine antice sau chiar – vă vine să credeți sau nu – depozitate în mormane vechi de gunoi dintr-un oraș egiptean abandonat! Mai mult, când experții au datat

aceste fragmente, au descoperit că ele proveneau din primele trei sau patru secole ale istoriei creștine.⁴

Ceea ce face ca toate aceste manuscrise și fragmente să fie interesante - sau problematice, depinde cum le privești - este că, în anumite locuri, ele *diferă* unul de celălalt, chiar dacă se presupune a fi copii ale exact aceleași părți din Biblie. De exemplu, un manuscris din Evanghelia după Matei îl citează pe Ponțiu Pilat spunând: „Eu sunt nevinovat de sângele neprihănitului acestuia” (Matei 27:24), în timp ce un fragment din aceeași carte, dar găsit într-un alt loc sau dintr-un secol ulterior, îl citează pe Pilat spunând: „Sunt nevinovat de sângele acestui om”, în timp ce un altul îl citează afirmând: „Sunt nevinovat de sângele acestui om neprihănit”. Ce să înțelegem? Evident, cel puțin odată și probabil de mai multe ori, cineva a copiat incorect cuvintele originale pe care Matei le-a scris.

Unii oameni se uită la toate aceste lucruri - cele 5400 de manuscrise sau fragmente, cu toate diferențele dintre ele - și exclamă: „În niciun caz *nu putem* ști ce spuneau originalele. Copiile care au supraviețuit sunt mult prea îndepărtate și prea corupte ca să avem încredere că am putea ști ce au scris inițial autorii”. Totuși, acea concluzie merge mult prea departe. Iată de ce: în primul rând, problemele pe care scepticii le citează adesea plecând de aici - anume că manuscrisele sunt mult prea îndepărtate

---

⁴ Pentru informații detaliate asupra manuscriselor existente ale Noului Testament, vedeți, de exemplu, Wegner, *Journey*, p. 235-42.

în timp de originale și că ele sunt pline de diferențe – nu sunt nici pe departe atât de grave pe cât vor unii ca ele să pară. Mai apoi, se dovedește că *tocmai* existența acelor mii de copii, din tot Imperiul Roman și cu toate variațiile lor, este ceea ce ne permite să reconstruim *cu un grad imens de certitudine* ceea ce spuneau manuscrisele originale.

Aș vrea să explic acest lucru, și o voi face pas cu pas.

ȚINE CONT DE PAUZE!

Mai înainte de toate, acuzația aceasta este formulată adesea sub pretenția că documentele pe care le avem sunt atât de îndepărtate în timp de originale, încât am putea foarte bine să renunțăm să ne mai imaginăm ce spuneau originalele. La urma urmei, originalele Noului Testament au fost toate scrise în a doua parte a primului secol, iar cele mai timpurii copii ale lor pe care le avem datează aproximativ din anii 125, 150 și 200 d.Hr. Asta înseamnă un interval cuprins între 45 și 75 de ani care separă originalele de cele mai timpurii copii pe care le avem. Acest lucru sună destul de problematic pentru majoritatea dintre noi pentru că, din anumite motive, ne imaginăm că o perioadă de 75 de ani înseamnă foarte mult – suficient timp, în fapt, pentru a fi făcute copii la copii la copii, și, astfel, să se piardă textul inițial, așa încât să nu mai avem nicio idee cum arătau în realitate originalele. Dar aceasta nu este o prezumție corectă, în special dacă te gândești că, în general, cărțile erau mult mai prețioase pentru oamenii din perioada antică decât sunt pentru noi în zilele noastre,

și la faptul că, probabil, ei le ocroteau mult mai atent decât o facem noi. Chiar și în zilele noastre, când suntem în măsură să tipărim milioane de cărți în fiecare an, poți să mergi în orice anticariat și să găsești cărți care sunt vechi de 100, 200 sau chiar 300 ani. Când oamenii au grijă de cărțile lor, ele durează! În vremurile antice, grija aceasta era și mai mare, pentru că pe atunci copierea unei singure cărți dura literalmente *săptămâni*. Analizând bibliotecile vechi, experții au descoperit că oamenii foloseau cu regularitate cărțile vreme de 100-150 de ani înainte de a face o nouă copie și de a abandona versiunea veche.

Putem vedea un exemplu fascinant al acestei practici în ceea ce numim Codex Vaticanus, o copie a Noului Testament realizată la începutul în secolul al IV-lea, dar scribii au copiat-o în secolul al X-lea, așa încât să continue să fie folosită. Este clar ce vreau să spun? Codex Vaticanus era încă folosită după 600 de ani de la scrierea ei! Ideea este că, dacă știm că, în general, cărțile erau folosite cu regularitate pentru literalmente sute de ani, o pauză de 45 sau 75 de ani între documentele originale ale Noului Testament și cele mai timpurii manuscrise care au supraviețuit nu este o perioadă atât de lungă. În fapt, este mai mult decât probabil că originalele, scrise de autori, au fost păstrate și folosite pentru a face nenumărate noi copii de-a lungul a zeci de ani sau chiar a secole, înainte ca originalele să se piardă. De aceea, pretenția că tot ceea ce avem sunt „copii la copii la copii la copii” ale originalelor este de

departe una exagerată. Este destul de posibil să avem copii ale originalelor chiar în muzeele noastre de astăzi.

De asemenea, dacă te gândești la pauza dintre originale și cele mai timpurii copii ale altor lucrări antice care au supraviețuit, poți să constăți foarte repede cât de mică este cu adevărat „pauza” în cazul Noului Testament. De exemplu, în cazul lucrării *Istoria Războiului Peloponesiac*, de Tucidide, avem 8 manuscrise care au supraviețuit, cel mai timpuriu dintre ele fiind datat la 1300 de ani după original! În cazul *Războaielor Galice*, lucrare scrisă de Iulius Cezar, avem în total nouă sau zece copii ce pot fi deslușite (în funcție de ce înțelegi prin termenul *deslușit*) – cea mai timpurie dintre ele fiind datată la 900 de ani după original. În cazul *Istoriilor și Analelor* lui Tacitus, scrise în primul secol, au supraviețuit două manuscrise, unul datând din secolul al IX-lea și celălalt din secolul al XI-lea – iată, la 800, respectiv 1000 de ani după original. Poți să înțelegi ușor ideea de aici: nimeni nu urlă „pauza, pauza” când vine vorba de alte opere de literatură antică. Doar Noul Testament are parte de un astfel de tratament.

PATRU SUTE DE MII DE DIFERENȚE?

În ce privește a doua acuzație, anume că manuscrisele pe care le avem sunt atât de încărcate de diferențe, încât este inutil să ne imaginăm că putem avea vreodată siguranță în ce privește originalele. Un expert a susținut că manuscrisele Noului Testament pe care le avem astăzi conțin, uimitor, până la 400.000 de diferențe! (Motivul

pentru care trebuie să spunem „până la”, evident, ține de faptul că nimeni nu a stat să le enumere. Așadar, acest expert pretinde că „unii spun că există 200.000 de diferențe, alții că sunt 300.000, alții că sunt 400.000 sau chiar mai multe!”⁵. În orice caz, trebuie observate mai multe lucruri în legătură cu această acuzație:

1. Manuscrisele nu sunt în fapt pline de diferențe, iar acea cifră de 400.000 nu este nici pe departe atât de înspăimântătoare cum pare la prima vedere, chiar dacă ar fi corectă. Asta pentru că expertul care a inventat acea cifră nu s-a uitat doar la cele 5.000 de manuscrise din greacă, de dinainte de apariția tiparului, ci și la alte 10.000 de manuscrise din alte limbi, apoi, dincolo de aceasta, s-a uitat și la alte 10.000 de situații în care diverse persoane au citat din Noul Testament în decursul primelor 600 de ani din istoria bisericii! Cu toate puse laolaltă în acest fel, vorbim în realitate despre 400.000 de diferențe (probabil, sau poate că sunt 300.000 de mii, sau chiar 200.000...) împrăștiate în circa 25.000 de manuscrise și citate din 600 de ani, ceea ce, dacă am face o medie, ar rezulta doar circa 16 diferențe de manuscris. Ca să mă exprim politicos, n-avem de-a face deloc cu foarte multe diferențe.

---

⁵ Bart D. Ehrman, *Misquoting Jesus: The Story Behind Who Changed the Bible and Why* (San Francisco: Harper, 2005), 89.

2. Ține minte că acele „400.000 de diferențe” nu înseamnă 400.000 de diferențe unice. Asta înseamnă că, dacă un manuscris spune, „sunt nevinovat de sângele acestui om”, iar alte zece manuscrise spun, „sunt nevinovat de sângele acestui neprihănit”, sunt socotite 11 „diferențe”. Dacă ieși în calcul și acest lucru, acea cifră înspăimântătoare de 400.000 devine aproape fără sens.
3. În final, situația nu este ca și cum diferențele din toate acele 25000 de manuscrise apar la întâmplare, ici și colo, ci mai degrabă ele tind să se situeze în jurul aceluiași locuri din text, în mod repetat, ceea ce înseamnă că numărul *real* al pasajelor Noului Testament care sunt puse sub semnul întrebării este surprinzător de mic.⁶

Ideea este că, dacă analizezi acest lucru dincolo de ce pare la prima vedere, nu capeți imaginea unui munte de copii cu atât de multe diferențe încât nu îți poți da seama unde este capul și unde coada. Nici pe departe. Dimpotrivă, capeți imaginea unei istorii a transmiterii remarcabil de stabilă (adică a copierii) în cazul vastei majorități a pasajelor Noului Testament, cu câteva locuri izolate unde îndoielile autentice legate de textul original au dat naștere unui număr relativ mare de diferențe.

Pe scurt, scribii au făcut o treabă remarcabilă.

---

⁶ Pentru o analiză mai detaliată a acestor puncte, vedeți Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?*, 13–28.

CA REZOLVAREA UNUI PUZZLE

Dar trebuie să mai discutăm aici un lucru foarte critic: în locurile din Noul Testament unde ne confruntăm cu diferențe, îți vine să crezi sau nu, *tocmai* existența acelor diferențe ne permite să ne dăm seama ce spuneau documentele originale. Vreau să arăt ce înțeleg eu prin asta.

Folosirea variantelor pentru a descoperi ce spunea originalul seamănă foarte mult cu rezolvarea unui puzzle. Totul depinde de ideea că, atunci când apar diferențele între copii, în general putem să identificăm nu doar *faptul* că un scrib a introdus o diferență în copia lui, ci și *motivul* pentru care el a procedat astfel. Scribii au introdus diferențe din tot felul de motive. Uneori, diferențele au fost pur accidentale. De exemplu, literele care păreau asemănătoare puteau fi folosite alternativ, un cuvânt putea fi înlocuit cu un altul care suna la fel fonetic, puteau să fie sărite anumite cuvinte, sau erau dublate cuvinte ori litere. Dar și anumite secțiuni puteau fi ocolite când era folosit același cuvânt la începutul sau sfârșitul unui rând. (Da, recitește acea frază... căci pot fi ascunse niște comori acolo!) Alteori, schimbările introduse erau intenționate. De aceea, un scrib putea decide că un cuvânt sau nume era scris greșit, și hotăra să îl „corecteze”. El putea să schimbe ceva într-un pasaj așa încât să fie de acord cu un alt pasaj sau chiar să „fixeze” un cuvânt sau două pentru a clarifica „problemele” pe care le percepea. Sau putea chiar să adauge la text ceva pentru a „clarifica” ceea ce cititorul trebuia să înțeleagă.

Aici începe partea interesantă, pentru că, odată ce identifici *de ce* a făcut un scrib o anumită schimbare când a copiat un manuscris, poți să capeți o idee foarte bună legată de ce spunea originalul, înainte ca scribul să fi făcut schimbarea. Iată un exemplu foarte simplu. Imaginează-ți că tot ceea ce ai este un fragment al unei copii dintr-un manuscris pierdut, care spune așa: „Trandafirii sunt roșie, violetele sunt albastre”. Nu este greu de înțeles ce s-a întâmplat atunci când a fost copiat textul. Dacă putem să îi acordăm circumstanțe atenuante autorului original pentru că nu a scris fraza incorectă „trandafirii sunt roșie”, atunci putem fi destul de siguri că scribul care a făcut copia pur și simplu scris a greșit cuvântul *roșie*, și că originalul spunea, „trandafirii sunt roșii, violetele sunt albastre”.

Iată un exemplu un pic mai complicat, de data aceasta. Să spunem că ai două fragmente, ambele copii ale unui original pierdut cu mult timp în urmă. Una dintre aceste copii (să o numim fragmentul A) sună în felul următor:

Suntem într-un mare război civil. Am ajuns să dedicăm o parte din acel teren ca loc final de odihnă pentru cei care și-au dat viețile pentru ca acel popor să trăiască.

Cealaltă copie (fragmentul B) este acesta:

Suntem implicați într-un mare război civil, care testează ce națiune este concepută și dedicată așa încât să supraviețuiască. Ne întâlnim pe un mare teren de luptă din acel război. Am ajuns să dedicăm o parte a aceluși teren ca loc final de odihnă pentru cei care și-au dat

viețile, așa încât națiunea despre care vorbim să poată trăi.

Bun. Pune deoparte un minut sau două pentru a observa diferențele de aici. Există două diferențe. Apoi citește mai departe.

Ai văzut diferențele? Cel mai evident este faptul că fragmentul A este mult mai scurt. El nu include întreg segmentul „care testează care națiune este concepută și dedicată așa încât să supraviețuiască. Ne întâlnim pe un mare teren de luptă din acel război”. De asemenea, cele două fragmente sunt diferite la ultima frază. Oare vorbea originalul despre cei care și-au dat viețile „pentru ca poporul să trăiască” sau „așa încât națiunea despre care vorbim să poată trăi”?

Hai să analizăm prima diferență, anume fraza omisă despre întâlnirea pe un mare câmp de bătălie. Există oare vreun motiv întemeiat să credem că un copist ar fi *adăugat* toate acele cuvinte la un pasaj original care să nu le fi inclus? Nu prea, cel puțin eu mă gândesc că ar exista vreunul. Dacă nu, atunci există ceva care ar putea explica de ce să le *omită*? Da. Dacă observi că termenul *război* apare de două ori în fragmentul B, vei vedea că cele două apariții acționează ca un fel de paranteză pentru ceea ce a fost omis în fragmentul A. Dacă termenul *război* a apărut de două ori în original, în special dacă a apărut să zicem la sfârșitul sau la începutul unui rând, atunci această apariție ar putea să fie motivul natural și ușor de înțeles pentru

care ochiul copistului să treacă accidental de la prima apariție la cea de-a doua, lucru care ar explica de ce a omis cuvintele dintre ele. Având în vedere această argumentare, putem spune destul de sigur că pasajul mai lung, cel din fragmentul B, reflectă mai precis originalul.

Cum rămâne cu cea de-a doua diferență? Există vreun motiv întemeiat pentru care un copist să *schimbe* un text original care spunea „așa încât națiunea despre care vorbim să poată trăi”, scriind în schimb, „pentru ca acel popor să trăiască”? Probabil că nu. De aceea, este mai probabil ca acel copist să fi corectat expresia „acel”, făcând-o mai ușor de înțeles. Din acest motiv, probabil că ar trebui să concluzionăm că textul *cel mai dificil de citit*, din fragmentul A, reflectă mai bine originalul.

Având în vedere toate acestea, putem ajunge la concluzii solide care ne arată că fragmentul B reflectă probabil originalul în cazul primei diferențe (pentru că ochiul copistului a sărit de la prima apariție a cuvântului „război” la a doua) și că fragmentul A reflectă mai bine originalul în cazul celei de-a doua diferențe (unde copistul a „corectat” originalul în folosirea acelu termen). De aceea, dacă am reconstrui originalul, acesta ar trebui să arate în felul următor:

Suntem implicați într-un mare război civil, care testează ce națiune este concepută și dedicată așa încât să supraviețuiască. Ne întâlnim pe un mare teren de luptă din acel război. Am ajuns să dedicăm o parte a acelu

teren ca loc final de odihnă pentru cei care și-au dat viețile, *pentru ca acel popor să trăiască.*

Ai prins ideea? Doar gândindu-te la *motivele* pentru care copiii ar fi putut face anumite schimbări, am fost în măsură să ajungem la o concluzie sigură legată de ceea ce spunea documentul original, *chiar dacă versiunea noastră finală nu se găsește în întregime în niciunul dintre fragmentele manuscriselor pe care le avem.* Sună interesant?

Ei bine, aceasta este lucrarea pe care experții au făcut-o vreme de secole analizând fragmentele și manuscrisele Noului Testament pe care le avem. Multe dintre neclaritățile cu care ei se confruntă, evident, sunt mai complicate decât aceste exemple simple, dar le-am dat ca să înțelegi conceptul. Prin compararea copiilor antice care au supraviețuit și prin analiza lor atentă în ce privește motivele pentru care copiii ar fi putut să facă anumite schimbări sau greșeli, experții pot ajunge la concluzii destul de sigure legate de ceea ce spuneau în realitate documente originale. Aceasta nu este o lucrare de magie sau de ghicire, cu atât mai puțin una de a presupune sau a „inventă” soluții, ci mai degrabă o analiză deductivă atentă.

Un exemplu real din Noul Testament ar putea să ne ajute în acest sens. Manuscrisele existente diferă în cazul textului din Matei 5:22, existând două variante, după cum urmează:

Dar Eu vă spun că oricine se mânie pe fratele său, va cădea sub pedeapsa judecății.

și

Dar Eu vă spun că oricine se mânie *fără motiv* pe fratele său, va cădea sub pedeapsa judecății.

Diferența este clară, și așa este și soluția. Câți scribi ar fi *șters* cuvintele „fără motiv”, devreme ce acele cuvinte ar fi făcut ca această învățătură a lui Isus să fie mai acceptabilă? Probabil că nu mulți. Mult mai probabil este ca un scrib să se fi înecat intelectual cu simpla idee că cineva mânios pe fratele său ar fi expus judecății, așa că a hotărât să „Îl ajute pe Isus clarificând” învățătura Lui prin expresia „fără motiv”. De aceea, întrucât este lectura cea mai dificilă, cel mai probabil prima opțiune reflectă originalul. Din acest motiv, aproape toate traducerile importante omit expresia „fără motiv”, punând-o pur și simplu într-o notă de subsol.

ȘTIM CE AU SCRIS EI

Înainte de a încheia această analiză, ar trebui să mai tratăm încă unul sau două aspecte. În primul rând, trebuie să observăm că majoritatea vastă a diferențelor între copiile manuscriselor pe care le avem sunt pur și simplu neinteresante sau lipsite de dramatism. Ele au de-a face cu pronume la plural sau singular, cu ordinea inversată a cuvintelor, cu modul indicativ sau imperativ, cu timpuri ale verbelor, și așa mai departe. Lucruri plictisitoare. Majoritatea vastă a diferențelor nu se referă de fapt la nimic care ar afecta felul în care înțelegem în ultimă instanță sensul pasajelor biblice respective.

În al doilea rând, experții creștini au fost foarte atenți la documentarea majorității diferențelor importante, făcând analiza separată a fiecăreia la fel cum am făcut aici, în acest capitol, lucru care se găsește în cărți pe care le poți cumpăra, dacă ești dispus să plătești din greu pe acestea. Evident, ești liber să îți exprimi dezacordul față de oricare dintre concluziile lor. Este adeseori interesant să îi vezi pe creștini argumentând pe astfel de teme, indiferent dacă îți vine să crezi sau nu. Dar esența este că nu există nicio conspirație prin care să se ascundă ceva. Acele diferențe trebuie clarificate, iar creștinii sunt total transparenți legat de ele, tocmai pentru că noi credem că acele diferențe - și motivele pentru care ele există - pot să ne ajute să determinăm cu un grad remarcabil de probabilitate ceea ce spuneau în fapt documente originale ale Noului Testament.

În final, ca în cazul problemei traducerilor, și în urma analizării acestor diferențe se dovedește că nicio doctrină a creștinismului biblic nu depinde complet de vreo parte a textului biblic asupra căruia să existe semne de întrebare. Fie părțile aflate în dispută nu implică nimic cu adevărat interesant, fie dacă asta se întâmplă, doctrinele exprimate în acele pasaje sunt prezentate în *alte locuri* ale Bibliei, unde nu există semne de întrebare legate de credibilitatea lor.

Sper că ai înțeles explicația. Acuzația că nu putem ști ce spuneau manuscrisele originale este una inventată și cu totul falsă. Pauza dintre originale și cele mai timpurii copii

care au supraviețuit nu este deloc una îndelungată. Apoi, în loc să *diminueze* abilitatea noastră de a identifica ce spuneau originalele, numărul vast de copii ne permite în realitate să analizăm copiile deductiv, ajungând la un grad înalt de credibilitate istorică asupra a ceea ce Ioan, Luca, Pavel și ceilalți scriitori ai Noului Testament au scris în realitate.

PÂNĂ AICI AM AJUNS

Așadar, iată unde am ajuns în analiza noastră prin care am căutat să vedem dacă documentele Noului Testament sunt credibile istoric. În primul rând, putem fi siguri că traducerile pe care le facem acestor documente sunt corecte și precise. În al doilea rând, putem fi siguri știind ce au scris autorii acelor documente la început.

Traducerea? Verificat.

Transmiterea? Verificat.

Dar încă nu am terminat. Chiar dacă putem fi siguri că traducerile noastre sunt precise și chiar dacă putem ști cu un grad înalt de certitudine ceea ce au scris de fapt autorii, oare suntem siguri că Biblia pe care o avem astăzi conține colecția *corectă* de documente?

Cu alte cuvinte, de ce să fim atât de convinși că ar trebui ne uităm la *aceste* documente, nu la *altele*?

4

ACESTEA SUNT CĂRȚILE PE CARE LE CAUȚI?

Am citit *Codul lui Da Vinci*. Chiar mi-a plăcut să citesc *Codul lui Da Vinci*. Ca roman de acțiune, mi s-a părut destul de distractiv. L-am citit până seara târziu, urmărind eroii care căutau indiciu după indiciu, rezolvând mistere antice și călătorind peste tot prin Europa. La momentul scrierii cărții mele, Google îmi spune că această carte, *Codul lui Da Vinci*, s-a vândut în peste 80 milioane de exemplare de la momentul publicării. Îmi imaginez că parte din acest succes ține de abilitatea lui Dan Brown de a scrie ficțiune, dar numai acest lucru nu poate să îmi explice complet succesul. Nu putem să ne îndreptăm nici către calitatea literară excepțională a cărții, căci nu aceasta a fost ceea ce a vândut-o. Nu, ci ceea ce a vândut cel mai bine cartea *Codul lui Da Vinci* este un lucru la care orice autor visează să se petreacă cu una dintre cărțile lui – anume că a stârnit o controversă mondială.

Majoritatea narațiunii senzaționale pe care Brown o țese n-a fost luată în serios niciodată de majoritatea oamenilor. La urma urmei, *Codul lui Da Vinci* spune chiar de pe

prima pagina că „toate personajele și evenimentele din această carte sunt imaginare și orice asemănare cu persoane actuale, vii sau moarte, este pură coincidență”. Dar popularitatea masivă a cărții a făcut ca unele dintre pretențiile ei să rămână adânc înrădăcinate în memoria colectivă, inclusiv a unora dintre noi, creștinii. Una dintre pretențiile ei este că Biblia, așa cum o cunoaștem noi, este o colecție pur artificială de cărți, probabil chiar una pătată de conspirație, jocuri de putere și aranjamente rău intenționate.

Iată felul cum este sugerat complotul într-unul dintre pasajele din *Codul lui Da Vinci*:

„Cine a ales Evangheliile care să fie incluse?”, a întrebat Sophie.

„Aha!”, răbufni Teabing cu entuziasm. „Ironia fundamentală a creștinismului! Biblia, așa cum o știm astăzi, a fost asamblată de împăratul roman păgân Constantin cel Mare”.¹

Aceasta este o modalitate destul de dură de exprimare, dar povestea pe care Brown încearcă să pedaleze aici are un precedent îndelungat printre oamenii de știință sceptici cu privire la Biblie. Imaginea care rezultă ar fi că în primele trei secole ale existenței bisericii ar fi existat un șir masive de documente care atrăgeau atenția și pretindeau autoritate biblică peste tot în Imperiul Roman. Fiecare comunitate de credincioși, pretind unii, își avea propriul set

---

¹ Dan Brown, *The Da Vinci Code: A Novel* (New York: Doubleday, 2003), 231.

de documente pe care le considerau ca reflectând adevărata învățătură a lui Isus, iar creștinismul era un fel de ghiveci fierbinte, fremătând de o diversitate frumoasă și de o înclăstare glorioasă de idei! Apoi, într-o zi întunecată de la mijlocul secolului al IV-lea, o mână puternică de episcopi cu fețe acre s-a strâns într-un orașel de coastă numit Niceea (tipic, nu-i așa?) și, având sprijinul patronului lor bogat, păgânul împărat Constantin, a pus capăt rapid acestei situații. Publicând o listă a documentelor despre care ei credeau că erau cele mai bune, acești episcopi au interzis folosirea tuturor celorlalte și au început un program de distrugere sistematică a oricăror oponenți și a oricăror documente care îndrăzneau să aducă o perspectivă diferită asupra lui Isus. Astfel, „canonul” Noului Testament a fost închis – ca o ușă de pușcărie – iar lumea a plonjat în întuneric.

Aș putea adăuga câteva alte lucruri de dragul dramatismului, dar cred că aceea este o descriere destul de bună a „filmului” care se derulează în mințile multor oameni atunci când deschizi discuția despre canonul biblic și ce conține el cu adevărat. Majoritatea creștinilor pe care îi cunosc ar avea o mare problemă să dea un răspuns convingător la întrebarea: „Ești sigur că citești cărțile care trebuie?”

Aceasta este o întrebare importantă, pentru că scopul nostru este să ajungem la o concluzie credibilă că Biblia este vrednică de crezare din punct de vedere istoric, așa că trebuie să fim în mod natural încrezători că avem în față documentele corecte. Dacă cineva a zdrobit, a distrus, a ars

sau a interzis cu adevărat *alte* cărți care ne-ar prezenta o poveste *diferită*, dar *la fel de credibilă*, despre Isus, atunci încrederea noastră că Biblia ne oferă o narațiune corectă istoric ajunge slăbită considerabil.

Așadar, iată care este întrebarea pe care vreau să o tratăm în acest capitol: Sunt acestea documentele corecte ce trebuie incluse în Biblie? Cu alte cuvinte, există (sau oare existau) *alte* „Evangelii” la care ar trebui să ne îndreptăm privirile *la fel* ca la cele pe care le avem acum, sau chiar *în locul* acestora? Putem să avem încredere că *acestea* pe care le avem acum sunt documentele corecte, nu altele?²

CE ESTE UN CANON?

Când vorbim despre *canonul* biblic, termenul face referire la lista de cărți acceptate de creștini ca surse de informație cu autoritate despre Isus. Cuvântul *canon* provine de fapt din limba greacă, referindu-se la o *regulă* sau un *standard*. Poți înțelege acum de ce creștinii au ajuns să folosească acel cuvânt cu referire la colecția lor de cărți cu autoritate – acestea sunt documentele care constituie împreună și exclusiv *standardul* după care trebuie măsurate, modelate și, după caz, corectate viața și doctrina creștinilor.

---

² Pentru acest capitol, m-am bazat în special pe lucrările lui Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); F. F. Bruce, *The Canon of Scripture* (Downers Grove, IL: IVP Academic, 1988); C. E. Hill, *Who Chose the Gospels? Probing the Great Gospel Conspiracy* (Oxford: Oxford University Press, 2010); Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).

Evident, întrebarea este legată de cum s-a ajuns mai precis la acel canon, la acea listă de cărți cu autoritate. Ne oferă acel proces încrederea necesară ca să ne putem baza pe *aceste* cărți, știind că ele ne oferă informații precise despre ce s-a petrecut cu adevărat?

Întrucât scopul nostru este să ajungem la încrederea istorică legată de învierea lui Isus, nu vom aloca prea mult timp descrierii și definirii canonului Vechiului Testament.³ Ne vom întoarce la această chestiune în capitolul 7. Pentru moment, este suficient să spunem că, până la vremea lui Isus, canonul Vechiului Testament se bucura de un accept aproape universal, și deopotrivă Isus și primii Lui ucenici au acceptat acel canon fără vreo problemă.

Pentru scopurile noastre, problema reală este felul în care s-a format canonul Noului Testament. În joc sunt lucruri importante, pentru că aceste evenimente afectează categoric încrederea istorică pe care o putem avea în acele documente. Iată de ce. Dacă Noul Testament a rezultat dintr-o conspirație dezgustătoare a unor oameni puternici, care au suprimat alte cărți ce pretindeau aceeași acuratețe istorică, atunci ar fi foarte dificil să concluzionăm că Noul Testament este credibil istoric, așa cum îl avem acum. De asemenea, dacă acești oameni ar fi recunoscut anumite cărți doar pe baza unor reguli arbitrare – adică,

---

³ Pentru o analiză detaliată a canonului Vechiului și în particular a dezbaterii legate de cărțile apocrife, vedeți Wegner, *Journey*, 101–30; F. F. Bruce, “Old Testament,” part 2 in *The Canon of Scripture*.

dacă n-aveau motive întemeiate să facă acest lucru – ar fi la fel de dificil să spunem că aceste cărți ne oferă o imagine precisă și credibilă despre Isus. În final, același lucru poate fi spus dacă procesul a fost esențialmente unul mistic. Cu alte cuvinte, dacă nu există *motive accesibile istoric* în favoarea privilegiului acordat cărților de față, nu a altora, cu excepția, să zicem, a unui „sentiment subiectiv” legat de veridicitatea lor, n-am putea fi în măsură să ajungem la o încredere istorică în ele. Exprimat în termeni mai simpli, dacă vrem să avem încredere istorică în ceea ce ne arată documentele Noului Testament, va trebui să ne punem următoarea întrebare: „Sunt temeinice motivele pentru care ne îndreptăm atenția către *aceste* cărți, nu către altele?”

Ca să răspund direct, da, sunt. Totuși, pentru a ajunge la acea concluzie, trebuie să muncim puțin. Trebuie să facem două lucruri. În primul rând, trebuie să ne dispensăm de ideea pe care atât de mulți oameni au adoptat-o odată cu cartea *Codul lui Da Vinci* – anume că Noul Testament, în canonul lui, ar fi fost creat printr-o conspirație de episcopi puternici, care au acționat urât și nedrept suprimând o mulțime de documente la fel de vrednice de a fi luate în seamă. În al doilea rând, trebuie să ne punem problema dacă primii creștini aveau motive întemeiate să le acorde o atenție privilegiată documentelor pe care au ajuns să le adopte în final în canon. Dacă nu a existat nicio conspirație în direcția suprimării altor documente, și dacă primii creștini aveau motive întemeiate să

le acorde prioritate documentelor, așa cum au procedat, atunci putem spune pe bună dreptate că ele sunt, în fapt, cărțile corecte către care să ne îndreptăm privirile.

O MARE DE EVANGHELII?

Haideți să începem analizând dacă a existat o conspirație pentru suprimarea altor documente. Oricum ai încerca să privești acest lucru, această idee nu este altceva decât pur nonsens, și există cel puțin câteva motive în sprijinul unei astfel de concluzii.

Mai înainte de toate, pur și simplu nu este adevărat că biserica primară avea o mare de cărți care ilustrau o diversitate imensă de credințe și că liderii bisericii ar fi replicat, așa cum se exprimă destul de colorat unii, prin curățarea unei păduri de cărți la fel de bune ca să le facă loc doar celor pe care le ei le favorizau. Primii creștini pur și simplu nu susțineau o diversitate vastă de credințe. În fapt, sigurele scrieri care au fost datate cu siguranță până în primul secol sunt tocmai cele care alcătuiesc în final Noul Testament. Și nu doar atât, ci următoarele cele mai vechi cărți – datate din prima parte a secolului al II-lea – au fost scrise de un grup de învățători pe care noi am ajuns să îi numim părinții apostolici, și ei toți și-au exprimat acordul doctrinar total față de cărțile care au ajuns să final să alcătuiască Noul Testament. Abia în a doua parte a celui de-al II-lea secol – la o sută de ani după ce au fost scrise marea majoritate a cărților care aveau să alcătuiască Noul Testament – au început să apară documente care ilustrau

o îndepărtare importantă de învățăturile celor mai timpurii cărți. Chiar și în acest caz, acele lucrări mai târzii au demonstrat că se știa de existența cărților timpurii, ceea ce le marchează pe cele din urmă ca fiind niște lucrări scrise contrar unei tradiții puternice și acceptate. Așadar, care este esența? Ideea unei mări de „evanghelii” și a unui ghiveci de alte documente între care puteai să alegi în primele două secole ale istoriei creștine este pur și simplu neadevărată. Au existat cărțile Noului Testament și apoi – la un secol după aceea – au apărut cărți care au încercat să nege învățătura Noului Testament.

În al doilea rând, teoriile conspiraționiste depind toate de această „mare agitată” care a persistat vreme de câteva secole înainte ca episcopii din secolul al IV-lea să rezolve problema, dar biserica pare să fi recunoscut deja cărțile pe care astăzi le avem în Noul Testament ca având autoritate, și ea a făcut acest lucru mult mai devreme decât sugerează orice teorie conspiraționistă. În general, scepticii pretind că nu a existat niciun canon până în secolul al IV-lea, când conciliul sau episcopii l-au hotărât. În realitate, dovezile arată că, deși biserica a dezbătut autoritatea câtorva cărți ale Noului Testament până în secolul al IV-lea, creștinii au recunoscut pe larg majoritatea vastă a ceea ce noi cunoaștem ca Noul Testament, considerându-le ca având autoritate și făcând acest lucru nu mai târziu de sfârșitul secolului al II-lea. În fapt, ei au recunoscut pe larg majoritatea acestor cărți – inclusiv majoritatea scrierilor

lui Pavel – tratandu-le ca având o astfel de autoritate până la sfârșitul *primului* secol.

Când ajungem la cele patru Evanghelii – Matei, Marcu, Luca și Ioan – avem motive întemeiate să credem că biserica le identificase foarte de timpuriu ca având autoritate exclusivă, mult mai devreme de secolul al IV-lea. Un martor foarte interesant în această discuție este episcopul Ireneu din Lyon, care a scris în preajma anului 180 d.Hr. că era potrivit ca Dumnezeu să îi dea bisericii cele patru Evanghelii, pentru că acestea sunt asemenea celor patru colțuri ale pământului și a celor patru vânturi. De-a lungul anilor, unii oameni n-au avut de lucru decât să îl batjocorească pe Ireneu în acest aspect, spunând că niciun om inteligent n-ar emite pretenția că, „dacă există patru vânturi, ar trebui să existe patru Evanghelii”. Cum se aștepta el să convingă pe cineva în felul acesta? Dar haideți să fim serioși. Ireneu nu încerca să formuleze un argument *logic*. El nu încerca să îi *convingă* pe sceptici prin acest raționament. Nu, ceea ce el făcea era să folosească un element *estetic* legat de cât de frumos, corect și drept este ca Biserica să aibă *patru* Evanghelii, un aspect care rezona în principal cu oamenii deja convinși, dar aveau nevoie să li se confirme acea convingere. Tocmai de asta ține și elementul istoric. Faptul că Ireneu folosește acel fel de argument – nu într-atâta încercând să îi convingă pe sceptici pe cât bucurându-se împreună cu credincioșii adevărați și confirmându-i – arată o recunoaștere răspândită și demonstrează că existau într-

adevăr *patru* și *doar* patru Evanghelii, și acest lucru merge înapoi în istorie până cel puțin în anul 180 d.Hr.

Dar lucrurile nu se sfârșesc aici. Mergând mai înapoi în timp, apologetul Iustin Martirul (care a scris în jurul anului 150) pare să fi acceptat patru Evanghelii cu autoritate, la fel cum a făcut un scriitor pe nume Papias, care a scris în jurul anului 110. Peste toate acestea, există chiar dovezi convingătoare că Papias l-ar fi citat chiar pe *apostolul Ioan* ca acceptând celelalte trei Evanghelii și pe aceea pe care el însuși o scrisese.⁴

Iată concluzia: imaginea comun acceptată a primilor creștini ca un ghiveci agitat de diverși autori de Evanghelii și epistole, toți tânjind după acceptare până ce un grup de episcopi din secolul al IV-lea și împăratul lor păgân i-au redus la tăcere și i-au șters de pe fața lumii, este doar un nonsens creat ca să vinzi o carte. Realitatea istorică este că majoritatea vastă a documentelor Noului Testament, în special cele patru Evanghelii, au fost identificate și recunoscute extrem de devreme ca având autoritate, iar scrierile care pretindeau să atace acel consens general au început să apară cel puțin după un secol. Având în vedere aceste lucruri, trebuie să concluzionăm că am făcut un pas important înainte către stabilirea credibilității istorice a canonului Noului Testament: pur și simplu nu a existat nicio conspirație care să le acorde un statut privilegiat acelor cărți

---

⁴ Pentru acest argument, vedeți Hill, *Who Chose the Gospels?*, 207–25.

și să le suprime pe altele „la fel de plauzibile, dar deranjante”.

EI N-AU ALES, AU PRIMIT

Chiar și în astfel de condiții, ne rămâne o altă întrebare. Deși documentele Noului Testament n-au fost canonizate sub pretenții false sau răuvoitoare, trebuie să ne întrebăm dacă primii creștini aveau motive plauzibile și valide istoric în favoarea alegerii documentelor spre canonizare.

Dar stai un pic. Tocmai ce am făcut o afirmație problematică în paragraful anterior. Primii creștini de fapt nici n-ar fi vorbit *vreodată* despre ei înșiși ca despre aceia care ar fi „ales” care cărți să fie incluse în canon. Ai putea la fel de bine să îi întrebi: „De ce v-ați ales părinții în felul acela?”

Realitatea este că primii creștini pur și simplu nu au gândit deloc în felul acesta. Când au scris în repetate rânduri despre cărțile care erau incluse în canon, ei au folosit expresii precum „am *primit*” și „acele cărți *ne-au fost date*”. Înțelegerea rolului lor în acest proces nu îi ilustrează ca pe degetul judecător, care *alege* între cărți, ci ca o mână deschisă, care le *primește*.

Acesta nu este doar un element semantic și nici măcar unul spiritual. Este o chestiune istorică, și ar trebui să aibă o influență categorică asupra imaginii pe care o avem despre felul cum s-a derulat procesul de canonizare. Ideea că biserica primară ar fi „ales” care cărți să fie canonizate

implică faptul că ar fi început de la nimic sau de la un grup de cărți fără diferențe între ele, după care au început procesul de evaluare a acelor cărți, decizând în final căror cărți să le acorde privilegiul canonizării. Dar lucrul acesta nu s-a petrecut niciodată în acest fel, nici măcar în cazul unui singur creștin timpuriu. În fapt, toți creștinii – și, în realitate, fiecare generație de creștini – a început nu cu o masă goală, ci mai degrabă cu un grup de cărți considerate deja ca având autoritate, cărți pe care le *moșteniseră* de la generația anterioară, generație care le moștenise la rândul ei de la generația anterioară, și tot așa până la apostoli. Este adevărat că, ocazional, unii aveau să atace într-un fel sau altul acel set moștenit de cărți, iar creștinii trebuiau să clarifice lucrurile. Dar realitatea rămâne că ei pur și simplu nu au vorbit în termenii *alegerii* sau ai *deciziei* între anumite cărți, ci au vorbit doar în termenii confirmării a *ceea ce fusese deja primit* și transmis de la o generație la alta. Poziția lor a fost una caracterizată fundamental de smerenie. Ei primiseră. Nu ei au decis.

AU AVUT MOTIVE ÎNTEMEIATE

Cu toate acestea, putem să ne întrebăm cum puteau acei primi creștini să rămână atât de încrezători în faptul că scrierile pe care le recunoșteau ca având autoritate erau într-adevăr cele corecte. Când au apărut provocările la adresa tradiției moștenite – când unii spuneau că o carte sau alta *nu* aparținea tradiției, iar alții insistau că acea carte aparținea – cum răspundeau ei? Au avut primii creștini

vreun criteriu solid când au spus, „da, noi suntem foarte încrezători că această carte pe care am primit-o este cea corectă, și iată de ce”, sau, „nu, suntem destul de siguri că această carte *nu* aparține tradiției apostolice, și iată de ce”? Cu alte cuvinte, au primit ei oare *orbește* ceea ce li s-a dat, sau au avut anumite motive solide, plauzibile, pentru acceptarea acelor cărți?

Răspunsul este că au avut, în fapt, astfel de motive – astfel de criterii – și patru dintre ele au ajuns să fie testele lor esențiale: apostolicitatea, vechimea, biblicitatea și universalitatea.

Dacă am fi avut timp și spațiu, pur și simplu aș fi înșirat toate sursele timpurii în care creștinii discutau motivele pentru care biserica trebuia sau nu să primească anumite cărți ca având autoritate și, prin acel studiu, am fi văzut cum reieșeau aceste patru criterii (și altele). Totuși, nu avem acel timp sau spațiu, fiindcă aceasta este o carte scurtă! Din fericire, există un document timpuriu ce ilustrează cel puțin trei dintre aceste patru criterii folosite într-un singur prilej. Acel document, intitulat Canonul Muratorian (sau Fragmentul Muratorian), este o traducere în limba latină făcută în secolul al VII-lea sau al VIII-lea la un document scris original în greacă, probabil în a doua parte a secolului al II-lea. Poți să consulți textul complet al acestuia în orice carte bună și cuprinzătoare pe tema canonului (vezi anexa), dar aici va fi să suficient să citez câteva propoziții care ilustrează felul în care criteriile

noastre au fost folosite. Să începem cu cel mai important: apostolicitatea.

Criteriul 1: Apostolicitatea

Apostolicitatea este un cuvânt complicat, dar cu un sens simplu. În termeni simpli, ea ne îndreaptă către un document care a fost scris fie de către un apostol al lui Isus, fie de un tovarăș apropiat al unui apostol. În mod repetat, autorul canonului Muratorian se bazează pe acest text în particular pentru apărarea cărților canonice. De aceea, el spune, de exemplu, că „a patra dintre Evangheliile a fost scrisă de Ioan, unul dintre ucenici”. Despre Evanghelia după Luca, el scrie că a fost scrisă „de Luca, prin autoritatea lui Pavel”. Tot așa, despre epistolele lui Pavel scrie că „însuși binecuvântatul Apostol Pavel... le scrie... pe nume celor șapte biserici”.⁵

Apostolicitatea a fost, de departe, cel mai important criteriu folosit de biserica primară pentru identificarea și apărarea canonicității. Ideea era profund de simplă și de categorică: nu oricine putea să scrie o carte despre Isus și să se aștepte ca biserica să o recunoască drept Sfânta Scriptură. Nu, ci acel nivel de autoritate era rezervat acelorora pe care Isus însuși îi rânduisese ca apostoli și pentru câțiva tovarăși ai apostolilor.

---

⁵ Citat în Wegner, *Journey*, 147, și în J. Stevenson, ed., *A New Eusebius: Documents Illustrating the History of the Church to AD 337*, 3rd ed., rev. W. H. C. Frend (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2013), 137–38.

Un lucru interesant de observat aici este felul în care mulți așa-ziși autori ai Scripturii din secolul al II-lea până în secolul al VI-lea au încercat să păcălească biserica *strecurând numele apostolilor și a altor ucenici ai lui Isus din primul secol în documentele lor!* De ce au făcut asta? Simplu: ei știau că nu aveau nicio șansă să devină recunoscuți ca având autoritate decât dacă pretindeau în cărțile lor că acestea își aveau originea fie într-un apostol, fie într-un însoțitor apostolic.

Criteriul 2: Vechimea

Criteriul vechimii era probabil înrudit cu cel al apostolicității și, în fapt, a fost folosit probabil în principal pentru a ajuta la determinarea cărților cu adevărat apostolice. În termeni simpli, pentru ca o carte să aibă autoritate apostolică, ea trebuia să fie veche, datând din primul secol.

Cărțile scrise mai târziu pur și simplu nu se calificau, pentru că apostolii erau toți morți până la începutul celui de-al doilea secol. De aceea, vechimea nu *asigura* în sine canonicitatea, dar lipsa vechimii *împiedica* imediat ca o carte să devină considerată canonică.

Și tocmai acest lucru îl vedem în canonul Muratorian, care respinge o carte intitulată *Păstorul din Herma*, pentru că „a fost scrisă destul de târziu, în vremurile noastre, în cetatea Romei, de către Herma... de aceea... ea nu poate fi citită public în biserică înaintea oamenilor, nici alături de

proroci, al căror număr este încheiat, nici alături de apostoli”.⁶ Noii veniți, ar fi spus primii creștini, nu trebuie să se înscrie în cursă!

Criteriul 3: Biblicitatea

Al treilea criteriu al canonizării era ca orice carte să fie în acord cu standardul adevărului reflectat în tradiția doctrinară transmisă de la Isus însuși. La început, mare parte din acea tradiție a trecut de la o generație la alta pe cale orală. Dar, pe măsură ce timpul a trecut și au fost scrise diferitele Evanghelii și epistole, fiind acceptate ulterior ca având autoritate, canonul însuși a devenit standardul după care erau evaluate alte cărți. Astfel, dacă apărea o carte care propovăduia ceva contrar cărților deja recunoscute ca având autoritate, acea carte era respinsă. De aceea, autorul canonului Muratorian spune despre cele patru Evanghelii: „deși multe lucruri sunt propovăduite în diferitele cărți ale Evangheliilor, ele nu promovează nimic diferit pentru credința creștinilor, întrucât toate lucrurile din ele sunt declarate de un singur Duh suveran cu privire la Nașterea, Patima, Învierea [lui Isus], discuțiile cu ucenicii Lui și cele două veniri ale Sale”.⁷ Așadar, nu doar că cele patru Evanghelii erau apostolice și vechi, ci ele erau și consecvente standardului adevărului, astfel că au fost primite fără ezitare ca niște cărți care aveau autoritate.

---

⁶ Citat în Wegner, *Journey*, 148; Stevenson, *New Eusebius*, 138.

⁷ Citat în Wegner, *Journey*, 147; Stevenson, *New Eusebius*, 137.

Criteriul 4: Universalitatea

A mai existat un criteriu care s-a dovedit important în felul în care biserica primară și-a apărât canonul primit: universalitatea. Această idee susținea că doar cărțile recunoscute ca având autoritate erau cele pe care creștinii din orice parte a lumii cunoscute le foloseau și la prețuiau. Dacă apărea o carte dintr-o sectă specifică sau dacă ea era folosită doar într-o anumită parte a lumii, acea carte era respinsă. Pe de altă parte, dacă o carte recunoscută era pusă sub semnul întrebării dintr-un anumit motiv, ea ajungea să fie intens apărată și își recâștiga autoritatea dacă se descoperea că era folosită de creștinii din toată lumea. În acest sens, folosirea răspândită a cărților Evreii și Apocalipsa a contribuit la recunoașterea finală acestor cărți ca fiind canonice.

BUN... AVEM CĂRȚILE CARE TREBUIE?

Către ce concluzie ne conduc toate acestea? Ei bine, ne conduc în primul rând la concluzia fermă că Noul Testament, în canonul Lui, nu a rezultat din vreo conspirație nefastă, care să le acorde un statut privilegiat anumitor cărți și să le suprima pe celelalte, care ne-ar fi putut oferi o „perspectivă diferită” asupra lui Isus. Realitatea este că n-au existat astfel de „alte” cărți decât mult mai târziu, și ele au apărut doar ca o reacție contestatară la o tradiție deja bine întemeiată și tot mai puternică. Acest lucru ne dă o încredere solidă că primii creștini nu au apelat pur și simplu la misticism sau la pura întâmplare, ori la vreun

sentiment vag al *veridicității*, așa cum se spune astăzi, pentru apărarea canonului lor. Dimpotrivă, ei au avut motive bune, plauzibile, chiar raționale istoric pentru a explica de ce *aceste cărți*, nu altele, erau cele mai bune pentru păstrarea informațiilor despre viața și învățăturile lui Isus: ele erau apostolice (și, de aceea, erau și vechi), erau în acord cu adevărul care fusese transmis din generație în generație, iar creștinii din întreaga lume le prețuiau și le recunoșteau ca având autoritate.

De aceea, când ajungi la întrebarea – „Avem cărțile care trebuie?” – gândește-te la această întrebare în felul următor: niciunul dintre documentele care alcătuiesc Noul Testament nu a ratat să îndeplinească toate aceste teste foarte rezonabile. Desigur, câteva dintre cărțile noastre au avut nevoie de mai mult timp decât altele pentru a satisface testele, dar, în final, biserica le-a recunoscut pe toate ca satisfăcând total și complet criteriile de autoritate. Asta înseamnă – și este un lucru important – că nicio carte din canonul Noului Testament nu este acolo fără să îndeplinească niște criterii rezonabile. Ele au fost toate vechi, toate apostolice, toate în acord cu standardul moștenit al adevărului, și toate recunoscute universal. Cu alte cuvinte, ele sunt un martor credibil cu privire la viața și învățăturile lui Isus.

Mai mult – și, probabil, mai important –, nu a existat niciun document în întreaga istorie a lumii care să trebuiască să aparțină canonului, dar să nu fie în el. Desigur,

unele cărți au ridicat sprâncenele unora în primele secole ale Bisericii, dar, în final, toate au fost judecate și s-a ajuns la concluzia că fie nu sunt vechi, fie nu sunt apostolice, fie nu sunt biblice, fie nu sunt recunoscute pe larg, fie o combinație a acestor deficiențe. Exemplu, am văzut deja că *Păstorul din Herma* a ratat să satisfacă criteriul vechimii și, de aceea, și pe cel al apostolicității. Întrucât fusese scrisă de Herma, nu de un apostol sau de un tovarăș apropiat al unui apostol, primii creștini au spus că nu putea face parte din canon. Ca multe alte cărți, *Evanghelia după Petru* a ratat să satisfacă două criterii: (1) ea pretindea că descoperă lucruri pe care Isus le-a propovăduit „în secret” – lucruri care contraziceau ceea ce toți știau despre învățătura lui Isus dată public – așa că a ratat să îndeplinească testul biblicității; și (2) era folosită doar în zone izolate ale bisericii, ratând astfel testul universalității. Probabil că cea mai faimoasă este *Evanghelia după Toma*, care a fost respinsă în final nu doar pentru că n-a fost scrisă în forma ei finală decât la mult timp după perioada apostolică, în secolul al II-lea (ceea ce înseamnă că nu fusese scrisă de apostolul Toma, care era mort deja), ci și pentru că conținea învățături despre care toți știau că erau străine, ba chiar contrare învățăturilor deja cunoscute și publice ale lui Isus.

Hai să ne gândim în felul următor: Ce ai face dacă ai pleca de la zero, având oportunitatea de a-ți construi propriul canon al Noului Testament? Cum ai defini o listă de

documente antice care ar trebui să capete credibilitate, prin contrast cu cele care n-ar trebui să primească autoritate? Crezi că ai ajunge la criterii mai bune de evaluare decât acestea: „Pentru ca o carte să fie de încredere, ea

1. trebuie să fi fost scrisă sau autorizată de cei care s-au aflat cel mai aproape de Isus (vechime și apostolicitate);
2. trebuie să nu se îndepărteze de ceea ce știm deja că este învățătura lui Isus (biblicitate); și
3. trebuie să nu fie sectară sau provincială, ci să fie folosită pe larg de creștinii din toată lumea (universalitate)”?

Ca să fiu franc, cred că a ajunge la ceva mai bun decât ce am citit mai sus ar fi ceva extrem de greu.

Insistând asupra acestui subiect, care anume dintre cărțile pe care le avem acum în Noul Testament ar fi excluse din noul tău canon al „cărților în care se poate avea încredere”, și cât de diferit ar suna el față de corpusul actual al învățaturii creștine? Ba mai mult, care sunt *alte* cărți pe care ai insista să fie incluse? Ai insista în favoarea *Păstorului din Herma*, chiar dacă majoritatea creștinilor timpurii știau că a fost scrisă de un individ care a trăit la peste o sută de ani după moartea lui Isus? Ai insista în favoarea *Evangeliei după Petru*, care n-a fost scrisă de Petru, și este o încercare evidentă de a strecura învățăturile „secrete” ale lui Isus, de care nimeni nu auzise până atunci – ceva de genul „prietenii,

credeți-mă pe cuvânt, El a spus cu adevărat asta”? Sau ai insista în favoarea *Evangheliei după Toma*, care n-a fost scrisă de Toma și care ți-ar cere să canonizezi pasaje precum:

Simon Petru le-a spus, „lăsați-o pe Maria să plece, căci femeile nu sunt vrednice de Viață”.

Isus a spus, „Eu însumi o voi conduce ca să fac din ea bărbat, pentru ca și ea să devină un duh viu, asemănător vouă, bărbaților. Căci orice femeie care se va face bărbat va intra în Împărăția cerurilor.”⁸?

(Da, ea chiar spune așa ceva.) Înțelegi ideea? Dacă suntem onești în lumina tuturor acestor lucruri, mă îndoiesc că vreunul dintre noi ar ajunge în final la o colecție mai bună de documente vrednice de crezare decât a făcut-o biserica primară.

În fapt, când te gândești bine la aceste lucruri, primii creștini trebuie să fi făcut o treabă foarte bună în identificarea documentelor considerate vrednice de crezare în privința lucrurilor pe care Isus le-a făcut și le-a spus în realitate. Pe de o parte, nu mi se pare deloc că ei s-au implicat într-o conspirație anume pentru a suprima *alte* documente care să fi fost perfect de bune. Pe de altă parte, documentele pe care ei le-au apărat ca având autoritate par să îi sprijine, pentru că au avut motive destul de solide când au argumentat în favoarea lor.

---

⁸ The Gospel of Thomas, saying 114; citat în Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?*, 73.

Dacă așa stau lucrurile, atunci nu trebuie să ne temem că am fi căpătat cumva documentele greșite – adică de faptul că ar mai exista și altele, care ne-ar fi oferit o imagine *mai bună* asupra identității lui Isus și asupra a ceea ce El a făcut decât ne oferă Noul Testament. În fapt, putem avea o mare încredere că acele cărți pe care le avem sunt cu adevărat *cele mai bune* – cele mai vechi, cele mai vrednice de încredere și, într-un cuvânt, cele mai credibile.

Evident, aceste lucruri contează pentru scopul nostru doar dacă autorii acestor documente au încercat cu adevărat să transmită informații precise.

Dar dacă ei n-au făcut acest lucru?

5

DAR TE POT CREDE?

„Toate străzile sunt blocate. Mulțimile mărșăluiesc prin tot orașul ca în Ajunul Anului Nou. Stai un pic... Dușmanii se văd chiar acum deasupra Palisadelor. Cinci – cinci mașinării uriașe. Prima traversează râul. Pot să o văd aici... Cineva îmi dă o bucată de hârtie... Cilindrii marțieni cad peste tot în țară. Unul a căzut lângă Buffalo, altul în Chicago, unul în St. Louis... Toate par bine planificate în timp și spațiu... Acum prima mașinărie a ajuns la țărșm. Stă acolo, veghind, privind deasupra orașului... Le așteaptă pe celelalte. Ele se ridică asemenea unei linii de turnuri noi pe partea de vest a orașului... iată cum își ridică mâinile de metal. *A venit sfârșitul.* Iese fum... Fum negru, deasupra orașului. Oamenii de pe stradă îl văd chiar acum! Aleargă către râul de la est... Mulțimi de oameni cad asemenea șobolanilor! Fumul se răspândește acum și mai repede. A ajuns în Times Square. Oamenii încearcă să fugă de el, dar este inutil. Cad ca mușțele! Fumul trece acum pe bulevardul al șaselea... pe al cincilea... Este la doar 30 m distanță, la doar 15...

[apoi se aude cum cineva tușește, după care ca și cum s-ar îneca, apoi... liniște. Ulterior se aude ceva care interferează cu undele radio...:] „2X2L cheamă CQ...

2X2L cheamă CQ... New York? Mai este cineva acolo, în direct? Mai este cineva în direct? Mai este cineva..."¹

În duminica din 30 octombrie 1939, aproape de 8:15 seara, oamenii din întreaga țară au auzit buletinul de știri de mai sus când au deschis aparatele de radio pe frecvența Columbia Broadcasting System (CBS). În doar câteva minute, producătorul stației de radio din New York era pe linia telefonică vorbind cu un primar din partea centrală a Statelor Unite, care cerea ca acel post de radio să înceteze emisiunea pentru că mulțimi de oameni ieșiseră panicați pe străzile orașului lui. La scurt timp după aceea, reporterii de la alte agenții de știri au năpustit în sediul central al CBS, cerând răspunsuri. Iată cum a descris producătorul situația:

Orele care au urmat au fost un coșmar. Clădirea s-a umplut dintr-o dată de oameni și de uniforme albastre... În final, presa s-a dezlănțuit îngrozită asupra noastră. Câți morți erau de care aflasem? (Implicând că mii de oameni muriseră). Ce știam despre dezastrul din sala Jersey? (Implicând că în busculadă muriseră mulți oameni). Cum rămâne cu morții din trafic? (Șanțurile erau pline de cadavre). Dar cu sinuciderile? (N-ai auzit de cel de pe șoseaua de lângă râu?) Totul suna destul de vag în memoria mea și totuși destul de groaznic.²

Din fericire, s-a dovedit că, de fapt, nu murise nimeni în acea seară – nici în trafic, nici sinucigându-se și

---

¹ "The War of the Worlds", Internet Sacred Text Archive, accesat la 26 Mai 2015, <http://www.sacred-texts.com/ufo/mars/wow.htm>.

² John Houseman, *Run Through: A Memoir* (New York: Simon & Schuster, 1972), 404.

nici în busculade. Și nici nu pierise nimeni ucis de marțieni. Asta pentru că „buletinul de știri” despre care se pretindea că aruncase mulți oameni în panică în acea zi, de fapt era doar un teatru radiofonic, o producție dramatică a romanului lui H. G. Wells, *Războiul Lumilor*.

Oamenii s-au întrebat dintotdeauna ce anume i-a determinat pe unii să intre în panică în urma unei emisiuni radio. Ei mai auziseră până atunci piese de teatru radiofonic. De fapt, piesa „Războiul Lumilor” făcea parte dintr-o serie intitulată *The Mercury Theatre on Air*. Dar, în acest caz, au existat mai mulți factori care au creat o furtună perfectă și care i-au determinat pe mulți să creadă că marțienii chiar invadaseră orașul New York – temerile legate de războiul iminent cu Germania, faptul că pauzele de reclame au fost mult mai rare în timpul piesei de teatru, iar mai mulți ascultători rataseră începutul din cauza unui program popular derulat pe un alt post de radio.

Este fascinant să compari acel episod cu relatările despre viața lui Isus din Biblie. Cum ar fi dacă, asemenea multor oameni care au ascultat teatrul radiofonic „Războiul Lumilor” la postul de radio CBS, pur și simplu am înțelege greșit scopul scriitorilor biblici? Cum ar fi dacă ei n-ar fi încercat să ne spună ce se petrecea în realitate, ci mai degrabă au făcut altceva – probabil au scris ceva ficțiune, au creat o legendă sau chiar au încercat să ne înșele? Cu alte cuvinte, având în vedere că putem fi de acum foarte încrezători

1. că traducерile pe care le avem la manuscrisele biblice sunt credibile,
2. că manuscrisele biblice pe care le avem reflectă cu acuratețe ce au spus originalele, și
3. că ne uităm, în fapt, la documentele corecte și cele mai bune de unde să primim informație,

următoarea întrebarea este aceasta: putem fi siguri că oamenii care au scris documentele biblice erau ei înșiși *vrednici de crezare*? Au avut ei în intenție să ne spună cu acuratețe ceea ce credeau că se petrecea?³

ÎN CĂUTAREA CHEILOR

Aspectul interesant în legătură cu fiascoul „Războiul Lumilor” este că cei de la postul de radio au furnizat repetat de-a lungul aceluși program indicii că ascultătorii nu se aflau în fața unui buletin real de știri, ci a unui teatru radiofonic, o operă de ficțiune. Mai mult, acele indicii nici nu erau subtile. De exemplu, primele cuvinte trimise pe undele radio a fost acestea: „The Columbia Broadcasting System și stațiile de radio afiliate vă prezintă teatrul radiofonic Mercury al lui Orson Welles, în piesa *Războiul Lumilor*, de H. G. Wells”.⁴ De asemenea, cuvintele rostite imediat după ce reporterul părea că s-a înecat cu gazul marțian au fost acestea: „Ascultați o prezentare CBS de Orson Welles

---

³ Pentru acest capitol, m-am bazat în special pe lucrarea lui Craig L. Blomberg, *The Historical Reliability of the Gospels*, 2nd ed. (Downers Grove, IL: IVP Academic, 2007).

⁴ “War of the Worlds.”

și The Mercury Theatre on the Air, într-o dramatizare originală a romanului *Războiul Lumilor*, de H. G. Wells. Piesa va fi reluată după o scurtă pauză”.⁵ Programul s-a întrerupt de patru ori pentru cauze de reclamă, dar chiar și așa, stația de radio a fost obligată să facă un anunț de *trei ori doar în acea seară*, în *întreaga rețea națională*, spunând că martienii, de fapt, n-au atacat niciodată pământul!

Pentru acei ascultători care au deschis postul de radio între 8:00 și 9:00 p.m. EST în această seară, ascultând la emisiunea radio a lui Orson Welles, „Mercury Theatre on the Air”, și nu și-au dat seama că programul era doar o adaptare modernizată a binecunoscutului roman al lui H. G. Wells, *Războiul Lumilor*, repetăm ceea ce am spus clar de patru ori de-a lungul programului că, deși au fost folosite numele unor orașe americane, la fel ca în toate celelalte romane și dramatizări radiofonice, întreaga povestire și toate incidentele ei au fost fictive.⁶ Oh, tocmai aceasta fusese ideea celor de la CBS în acel ultim anunț – oamenii ar fi trebuit să audă indiciile! Ei ar fi trebuit să își dea seama de acele sugestii din program și să știe că, de fapt, el nu raporta evenimente reale. Tot adevărul era acolo, înaintea lor.

Desigur, întorcându-ne la subiectul nostru, trebuie să ne întrebăm dacă Biblia ne oferă sau nu indicii asemănătoare. Ne sugerează ea că ar trebui să citim tot ce conține *nu* într-o încercare de a descoperi istoria, ci mai degrabă

---

⁵ Ibid.

⁶ Hadley Cantril, Hazel Gaudet, and Herta Herzog, *The Invasion from Mars: A Study in the Psychology of Panic, with the Complete Script of the Famous Orson Welles Broadcast* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1940), 43–44.

ca pe o lucrare de ficțiune, o legendă, un mit sau ceva de acest fel? Biblia chiar ne oferă anumite indicii, dar ele ne conduc în realitate într-o *altă* direcție. Toate aceste indicii ne îndreptă către concluzia că scriitorii biblici *au avut* în fapt intenția de a prezenta cu acuratețe evenimente reale, așa cum le-au văzut.

CE FĂCEAU MAI PRECIS?

Iată despre ce este vorba. Dacă vrei să susții ideea că scriitorii biblici aveau o intenție diferită decât să descrie cu acuratețe realitatea, onestitatea intelectuală îți cere nu doar să *formulezi* o astfel de pretenție, ci să și demonstrezi o alternativă plauzibilă. Dacă ei nu încercau să raporteze cu acuratețe evenimente reale, atunci ce anume făceau?

Haideți să ne gândim la acest aspect în termenii următori:

1. Autorii biblici puteau să aibă un scop *non-istoric*. Poate că și ei, asemenea lui H. G. Wells, scriau un fel de roman, știind că subiectul nu era adevărat și neavând vreodată în intenție ca vreun om să îl considere adevărat. Tot așa, poate că ei construiau o legendă – adică luau un set de evenimente relativ lipsite de importanță și le îmbrăcau în detalii extraordinare. Este adevărat, oamenii care au dezvoltat legende au crezut foarte adesea că poveștile lor puteau spune ceva – oricât de criptic ar fi fost – despre realitatea originilor popoarelor lor, chiar dacă știau și că detaliile înflorite ale poveștilor lor erau inventate.

Evident, problema este că ascultătorii și cititorii nu fac întotdeauna deosebirea între ficțiune și adevăr, închipuindu-și că întreaga poveste este adevărată. Așadar, poate că în Biblie avem o *ficțiune* sau *legendă*, nu descrierea realității, iar creștinii nu se prind de asta.

2. Autorii biblici ar fi putut avea un *scop amăgitor*. Poate că, asemenea multor oameni de dinainte și de după ei, și ei au încercat intenționat să tragă vălul peste ochii oamenilor și să îi facă să creadă ceva ce nu se petrecuse niciodată în realitate. Poate că totul era o invenție gigantică, un joc de putere sau o ambiție dezlănțuită.
3. Autorii biblici puteau să fie *amăgiți ei înșiși*. Nu trebuie să crezi că cineva i-a amăgit deliberat să spună acele lucruri. Poate că propriile minți i-au amăgit sau poate că tradițiile pe care le auziseră de la alți creștini erau corupte. Oricare ar fi fost situația, poate că autorii ne-au transmis acea amăgire *fără o intenție rea*.
4. În final, s-ar putea să nici nu conteze prea mult ceea ce își propuseseră să facă autorii biblici, pentru că, chiar dacă ei *înceau* să ne ofere descrieri precise ale realității, relatările lor sunt atât de *confuze, contradictorii și înșesate de erori*, încât pur și simplu nu putem avea încredere în nimic din ceea ce ei spun.

Poate că unul dintre aceste scenarii surprinde precis realitatea.

Dar dacă am putea fi încrezători că niciunul dintre aceste scenarii nu face așa ceva?

Dacă devine probabil că autorii nu au avut în intenție să scrie legende sau ficțiuni, că nu încercau să înșele pe nimeni, că nu erau amăgiți și nu au scris lucruri pline de erori, așa cum au fost acuzați, atunci am putea concluziona cu destulă siguranță că autorii au intenționat cu adevărat să ne ofere informații precise, situație în care putem spune sigur că „acele documente sunt *credibile istoric*”. Asta nu înseamnă că putem fi încrezători că ei au înțeles corect ceea ce relatau, dar aceasta este o chestiune pe care o vom trata în capitolul următor. Totuși, vom putea face un pas imens înainte, pentru că nu este ceva lipsit de importanță să putem spune cu încredere: „Autorii biblici nu scriau ficțiune, nu perpetuau o înscenare, nu erau amăgiți și nu erau deznădăjduit de confuzi. Ei chiar credeau că toate acele lucruri aveau loc”.

SCRIITORI DE FICȚIUNE?

Hai-deți să începem să tratăm acest subiect luând în considerare prima posibilitate, anume că autorii biblici ar fi avut în intenție un scop *non-istoric*, și nici nu voiau ca noi să credem în fapt ceea ce ei spuneau. Prima întrebare pe care ar trebui să ne-o punem aici este dacă autorii ne-au spus undeva că scriau ficțiune, la fel cum le-au spus cei de la postul de radio CBS ascultătorilor lor, pe când se derula acel teatru radiofonic.

Răspunsul este nu. Biblia nu conține nimic de acest fel. În realitate, autorii biblici statuează clar și repetat tocmai contrariul. Ei ne spun pe cât de clare pot fi cuvintele că ei credeau cu adevărat ceea ce spuneau, și că voiau ca și noi să credem acele lucruri.

Iată, de exemplu, felul în care Luca își începe Evangelia, unde descrie viața lui Isus:

Fiindcă mulți s-au apucat să alcătuiască o istorisire amănunțită despre lucrurile care s-au petrecut printre noi, după cum ni le-au încredințat cei ce le-au văzut cu ochii lor de la început, și au ajuns slujitori ai Cuvântului, am găsit și eu cu cale, prea-alesule Teofile, după ce am făcut cercetări cu de-amănuntul asupra tuturor acestor lucruri de la obârșia lor, să ți le scriu în șir unele după altele, ca să poți cunoaște astfel temeinicia învățăturilor pe care le-ai primit prin viu grai. (Luca 1:1-4)

Cum putea fi Luca mai clar în intențiile lui? Luca „a făcut cercetări cu de-amănuntul asupra tuturor acestor lucruri”, iar acum el le scria „în șir unele după altele”, așa încât prietenul lui, Teofil, „să poată cunoaște astfel temeinicia învățăturilor” care i-au fost propovăduite oral despre Isus. Orice ar face Luca, el nu scrie o poveste doar pentru distracția noastră. El vrea ca noi să credem cu certitudine relatarea lui.

La rândul lui, Ioan vorbește răspicat despre intenția pe care o avea când a scris relatarea vieții lui Isus:

Isus a mai făcut înaintea ucenicilor Săi multe alte semne care nu sunt scrise în cartea aceasta. Dar lucrurile acestea au fost scrise, pentru ca voi să credeți că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; și crezând, să aveți viața în Numele Lui. (Ioan 20:30-31)

Vezi? Este clar că el nu scria ficțiune. El dorea cu adevărat ca oamenii să creadă că Isus este Hristosul, ceea ce înseamnă că el a vrut ca și noi să credem că lucrurile pe care le scria în cartea lui se petrecuseră cu adevărat.

Într-un alt loc, Ioan declară intenția cu care a scris toate acele lucruri:

Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și ce am pipăit cu mâinile noastre, cu privire la Cuvântul vieții... deci, ce am văzut și am auzit, aceea vă vestim și vouă. (1 Ioan 1:1, 3)

Ai observat? Ultimul lucru pe care Ioan l-ar dori din partea oricărui cititor ar fi să relice la cărțile lui în felul următor: „Ce bun povestitor este Ioan! Ar trebui să primească un contract pentru publicarea cărții lui!” Nu, ci Ioan vrea să știm că el a văzut cu adevărat acele lucruri, le-a auzit, chiar le-a *atins* și le-a trăit, așa că ni le transmite. Cel puțin în ce privește intenția declarată, Ioan nu scrie ficțiune sau legendă. El vrea cu adevărat ca noi să credem ceea ce el spune.

Dincolo de aceste declarații evidente de intenție, autorii biblici ne oferă și alte indicii prin care arată că voiau ca noi să credem ceea ce ei scriau. De exemplu, gândește-

te cât de des se referă autorii la evenimente și circumstanțe istorice specifice, verificabile. Astfel de situații se găsesc din plin în Noul Testament, dar un exemplu ar putea să illustreze foarte bine această idee. Priviți la următorul pasaj scurt din Evanghelia după Luca:

În anul al cincisprezecelea al domniei lui Tiberiu Cezar, pe când Pilat din Pont era dregător în Iudea, Irod, cârmuitor al Galileii, Filip, fratele lui, cârmuitor al Ituriei și al Trahonitei, Lisania, cârmuitor al Abilenei, și în zilele marilor preoți Ana și Caiafa, Cuvântul lui Dumnezeu i-a vorbit lui Ioan, fiul lui Zaharia în pustie. (3:1-2)

Un autor a arătat că, în doar două versete, Luca include nu mai puțin de 21 de referințe la oameni, locuri și circumstanțe istorice, toate testabile și verificabile, putându-se demonstra dacă Luca le-a înțeles greșit sau nu, și știm că Luca tocmai ce a declarat că a verificat el însuși aceste detalii!⁷ Redescoperim aceeași atenție față de detalii în cea de-a doua carte a lui Luca, Faptele Apostolilor, dar și la alți autori ai Noului Testament, care includ în scrierile lor referințe contemporane, verificabile. Iată care este ideea: nici Luca și nici ceilalți autori biblici nu au scris ficțiune sau legende, ci ei au fost atenți să introducă în scrierile lor referințe detaliate, atente, la evenimente verificabile, din viața reală, istorică. Ei au dorit cu adevărat ca noi să credem ceea ce scriau.

---

⁷ Nathan Busenitz, *Reasons We Believe: 50 Lines of Evidence That Confirm the Christian Faith* (Wheaton, IL: Crossway, 2008), 127.

Dar dacă au dorit ca noi să credem minciuni, lucruri inventate?

CU INTENȚII ÎNȘELĂTOARE?

Acest lucru ne conduce la cea de-a doua posibilitate, anume ca autorii biblici să fi avut un *plan înșelător*. Era oare posibil ca ei să răspândească un simplu zvon în lume, încercând să ne facă să credem lucruri care nu s-au petrecut în realitate? Este posibil ca, în timp ce insistau că ne spuneau adevărul – chiar împănându-l într-o bună măsură cu evenimente istorice - de fapt să încerce să ne amăgească și să ne facă să credem niște minciuni?

Ei bine, orice lucru este posibil în această lume, dar scopul nostru de aici nu este să identificăm ceva care ar avea o *oarecare posibilitate* să se fi produs. Noi încercăm să ajungem la un fel de încredere în ceea ce este *probabil*, nu doar posibil. Adevărul este că, dacă te gândești atent la această alternativă, probabilitatea ca autorii biblici să încerce să ne înșele se apropie de zero absolut, și aceasta din câteva motive, expuse în cele ce urmează.

Mai înainte de toate, răspândirea unui zvon gigantic de acest fel ar fi trebuit să fie o chestiune foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă. În primul rând, toate cele 27 de cărți ale Noului Testament au fost scrise pe parcursul a doar câteva decenii după Isus. Asta înseamnă că, pe când acele cărți au început să înceapă să circule, literalmente sute, probabil chiar mii de oameni care îl văzuseră pe Isus

erau încă în viață, iar ei văzuseră ceea ce El făcuse și Îl auziseră predicând. De aceea, dacă Luca, de exemplu, încerca să inventeze lucruri sau să le îmbrobodească, o mulțime de oameni din jurul lui s-ar fi putut ridica să spună: „Stai un pic. Acel lucru nu s-a petrecut. Inventezi, Luca”. Iar noi nu avem nicio relatare despre cineva care să spună vreodată așa ceva. Această concluzie devine chiar mai categorică dacă te gândești că până și oamenii care au avut cele mai mari interese să pună capăt creștinismului *n-au negat* că Isus făcuse și spusese lucrurile despre care vorbeau autorii biblici. Ei pur și simplu Îl acuzau că făcea lucruri rele. Dacă ar fi avut vreun motiv să creadă că El nu spusese acele lucruri – că autorii biblici pur și simplu le inventaseră – pot pune pariu că vrăjmașii creștinismului n-ar fi irosit nicio secundă în efortul lor de a indica acest fapt.

În al doilea rând, nu doar că răspândirea unei amăgiri de o asemenea dimensiune în prezența atât de multor martori oculari ar fi fost un lucru foarte dificil, ci oricine încerca așa ceva și-ar fi ales în autorii biblici cei mai nepotrivii oameni pentru asta. Gândește-te că doi dintre cei patru autori ai Evangheliilor – Luca și Marcu – nu erau apostoli ai lui Isus și nici nu Îl văzuseră personal? Luca era un prieten apropiat și tovarăș de călătorie al lui Pavel, dar el era departe de a fi un lider proeminent în biserică și nu pretindea niciun fel de autoritate inerentă. Ioan Marcu fusese deopotrivă un prieten și însoțitor al lui Petru și Pavel, dar el este cunoscut mai degrabă pentru că

l-a abandonat pe Pavel în Pamfilia, apoi Pavel l-a respins în urma unui dezacord, când a voit să se alăture din nou lucrării (F.A. 13:13; 15:37-41)! Chiar și în cazul lui Matei, chiar dacă el era într-adevăr unul dintre apostoli, El fusese un simplu vameș în slujba romanilor. Dacă ai fi încercat să înșeli lumea cu o poveste inventată, este dificil să îți imaginezi că ai reuși acest lucru dacă ți-ai alege ca portavoce pe unul care era aproape nimeni, un dezertor și un vameș. Nu prea aveai șanse de succes.

Acest lucru ne conduce la un al treilea aspect. Dacă autorii Noului Testament încercau să înșele lumea și să răspândească o poveste inventată, ce motiv plauzibil ar fi putut avea? Să-și facă reputație? Să se îmbogățească? Să ajungă niște lideri puternici într-o biserică puternică? Dacă acesta a fost planul lor, atunci ar trebui să spunem că au eșuat spectaculos. Majoritatea apostolilor au ajuns uciși - fie decapitați, fie crucificați, fie îndurând alte metode groaznice de execuție.

Pe deasupra, dacă motivația lor a fost într-o anumită măsură să arate bine înaintea altora - sau chiar să mintă ori să exagereze pentru a face creștinismul să arate bine - trebuie să se fi sabotat singuri incluzând prea multe detalii deranjante, lucruri care să-i facă pe eroii din poveste să fie mai puțin eroici. Dacă ai fi încercat să răspândești o poveste inventată ca să faci așa încât noua ta religie să fie atractivă, de ce să încerci să arăți ce lideri vei avea, mai ales în contextul învățăturilor lui Isus? De ce

să incluzi povestea despre Petru care L-a înțeles atât de greșit pe Isus, încât i-a tăiat urechea unui om, doar ca să fie muștrat ulterior ca un copil care a greșit? În acest sens, de ce să spui povești ciudate despre Isus (acest Dumnezeu-om omniscient pe care încerci să Îl inventezi), care nu știa cine s-a atins de haina Lui sau plângea alături de câteva femei în fața unui mormânt, ori blestemase un smochin la moarte pentru că n-a găsit nimic de mâncat în el?

Da, știi că acei creștini care spun toate aceste povești afirmă că ele au, în ultimă instanță, un sens profund în spațiile lor (și au), dar orice predicator creștin va recunoaște că este nevoie de ceva efort ca să ajungi aici – că sensul nu se găsește la suprafața cuvintelor. Dar tocmai aici este ideea: dacă ai fi inventat o poveste ca să-ți inaugurezi noua religie și să faci ca fondatorul și liderii ei să arate bine, nu acestea sunt poveștile pe care să le inventezi. Cu siguranță că n-ai fi scos rufele murdare din dulap, vorbind despre felul în care Marcu l-a părăsit pe Pavel, Pavel l-a respins pe Marcu atunci când acesta s-a întors, și cum toată povestea a dat naștere unei dezbinări gigantice. Motivul pentru care ai spune acele povești și pentru care ai scoate toate rufele murdare la lumină nu ar fi ca să faci ca lucrurile să arate bine, ci ca să le prezinți așa cum s-au întâmplat.

Desigur, poți întotdeauna să insiști și să spui că toate acele lucruri deranjante au fost puse acolo ca să ne abată de la adevăr, să ne facă să credem că autorii biblici nu spun nou lucrurile așa cum erau, ci ne mințeau. Dar, în această

privință, te-ai cufunda cu totul în teoria conspirației și ar fi corect să ne întrebăm dacă nu cumva scopul tău nu este să ajungi la adevăr, ci doar să îți aperi prezumțiile cu orice preț.

În orice caz, vreau să mai spun un lucru aici, unul care se aplică tuturor celor spuse în acest capitol. Nimeni nu moare pentru o ficțiune și nimeni nu este dispus să moară pentru o poveste inventată. Dacă scopul tău, când scrii ceva, este doar să scrii un roman sau să răspândești o minciună, n-ai sta alipit de acea poveste când funia s-ar apropia de par și când ai fi pe punctul să-ți pierzi capul. Singura situație în care ai rămâne alipit de poveste în acele circumstanțe ar fi *dacă într-adevăr ai crede că ceea ce ai scris s-a petrecut în realitate*. Și tocmai aceste lucruri le vedem în viețile celor care au scris Noul Testament. Când au scris și au gândit acele lucruri, ei știau că puteau fi uciși pentru ceea ce scriau. Totuși, în ciuda tuturor amenințărilor și a promisiunilor, chiar până la momentul morții lor, ei *au continuat* să afirme ceea ce au și scris. Oricum ai vrea să privești acest lucru, autorii biblici nu scriau ficțiune și nu mințeau. Ei au crezut ceea ce au scris, și au dorit ca și noi să credem acele lucruri.

PUR ȘI SIMPLU AMĂGIȚI?

Dar oare există vreo altă posibilitate? Dacă autorii biblici nu erau niște amăgitori, ci amăgiți? Această teorie a fost sugerată în variate forme de-a lungul secolelor, dar ea nu are nicidecum credibilitate. De exemplu, o cunoscută

versiune a ei îi acuza pe toți ucenicii că avuseseră o halucinație în masă cu un Isus înviat, apoi s-au apucat să scrie legende ca să alimenteze acea poveste. Dar nu trebuie să te gândești prea mult ca să îți dai seama cât de improbabil putea fi așa ceva. O „halucinație în masă” este de la bun început o idee irațională. Prin definiție, halucinațiile sunt interioare, personale și individuale. Ele se petrec în mintea unei singure persoane și, dacă nu ai propune un fel de conexiune mentală paranormală între oameni, halucinațiile nu sunt contagioase. Dincolo de asta, având în vedere câte grupuri diferite de oameni au spus că L-au văzut pe Isus, în câte circumstanțe diferite și de-a lungul atâtor săptămâni, ideea unei halucinații în masă, una contagioasă și continuă, sună chiar ridicol.

O versiune mai sofisticată a acestei teorii pretinde că ucenicii lui Isus sufereau de un fel de confuzie patologică între dorințe și realitate. Incapabili să accepte realitatea morții lui Isus, susține acest argument, ei au trăit într-o lume iluzorie crezând și pretinzând că El ar fi fost viu, apoi au scris niște legende pentru a-și susține ideea. În ciuda acestei pretenții mai sofisticate, ideea că ucenicii sufereau de o astfel de depresie patologică este la fel de plauzibilă ca și halucinația în masă, pentru că, dincolo de orice, ucenicii n-au dat semne că și-ar fi dorit cumva ca Isus să fie înviat. Chiar dacă erau zdrobiți, incapabili să accepte moartea Lui și chiar dacă ar fi rămas pentru o vreme gândindu-se că El era încă viu, ei n-ar fi aprins niciodată ideea *învierii* ca să

se mângâie între ei. De ce nu? Pentru că, pentru evreii din primul secol, învierea era un concept teologic cu un sens foarte specific: era un eveniment care avea să se petreacă doar la sfârșitul lumii, când toți morții aveau să învieze împreună, unii pentru a fi condamnați de Dumnezeu, și alții pentru a fi glorificați. *Nimic* din întreaga istorie a gândirii și religiei nu putea implanta în mințile ucenicilor ideea că un om ar fi putut experimenta învierea și glorificarea *mai devreme* de sfârșitul lumii. În realitate, această acuzație legată de confuzia între dorințe și realitate ar fi avut sens dacă ucenicii ar fi pretins că Isus înviase doar *spiritual* sau dacă El n-ar fi murit cu adevărat, ori chiar dacă ei ar fi pretins că Isus ar fi fost resuscitat din moarte, asemenea lui Lazăr. Dar ceea ce ei au pretins în fapt – că Isus a trecut prin moarte și a înviat cu trup glorificat – era un lucru cu totul nou și lipsit de precedent. Acel fel de idee – care îți cere să îți recalibrezi întreaga gândire – nu ți se năzare pur și simplu în minte după cum îți dorești; ea crește încet și prinde rădăcini când lucrurile pe care le-ai văzut și le-ai trăit au făcut ca orice altă explicație să devină cu totul imposibilă.

Dincolo de asta, o disponibilitate naivă de a crede că Isus era viu este chiar contrară felului în care scriitorii biblici îi descriu pe ucenici.

Matei spune că „unii s-au îndoit” (Matei 28:17), iar Luca afirmă că, atunci când femeile au venit să le spună ucenicilor că Isus era viu, „cuvintele acestea li se păreau

apostolilor basme, și nu le credeau” (Luca 24:11). Chiar și când Isus a apărut înaintea ucenicilor, spune Luca, ei erau „plini de frică și de spaimă, [și] credeau că văd un duh” (Luca 24:37). Apoi este Toma, care a refuzat să creadă până ce a pus degetul pe semnele cuielor și mâna pe coasta lui Isus (Ioan 20:24-25).

Nimic din acest scepticism (ca să anticipez contra-argumentul) nu este susținut în Biblie ca o virtute, ca și cum autorii ar fi spus: „Priviți la acești bărbați strașnici, convinși și imposibil de păcălit. Evident că, dintre toți oamenii, ei n-ar fi crezut că Isus era viu decât dacă era adevărat!” Dimpotrivă, Biblia ilustrează necredința ucenicilor ca pe un aspect foarte deranjant. Isus îi mustră de mai multe ori și chiar îi spune, în esență, lui Toma: „Tu ai crezut pentru că M-ai văzut. Dar fericite de cei care cred *fără să vadă!*” Înțelegi ideea? Subliniind eșecul ucenicilor de a crede, Biblia nu îi prezintă ca pe niște exemple de scepticism încăpățânat, mânat de dovezi. Ea ne relatează doar ce s-a petrecut atunci, chiar dacă este deranjant, și putem ști că ceea ce s-a petrecut nu era un caz patologic de confuzie între dorințe și realitate.

O ultimă versiune a acestui argument auto-amăgit este că tradiția orală pe care s-au bazat autorii biblici când și-au scris cărțile *trebuie să fi ajuns* coruptă de-a lungul anilor. La urma urmei, Isus a murit în anul 33, iar cea mai timpurie Evanghelie a fost scrisă abia în anul 60. Ar trebui oare să credem că învățăturile și relatările despre Isus ar

fi putut supraviețui intacte, neafectate și fără adăugiri vreme de *27 de ani*, fiind transmise doar oral? Trebuie să menționăm din nou câteva lucruri aici. Înainte de toate, deși toți autorii Noului Testament par să fi folosit tradițiile orale într-o anumită măsură, trebuie să vă amintiți că majoritatea - Matei, Ioan, Petru, Iacov și Iuda - fuseseră martori oculari la toate acestea.

Dacă tradiția orală ar fi fost coruptă, ei ar fi știut. Și nu doar atât, dar când combinăm pretenția lui Isus că învățătura Lui avea aceeași autoritate cu a profeților Vechiului Testament cu faptul că o parte imensă din învățătura Lui a fost păstrată în forme ușor de amintit, populare, nu este deloc surprinzător că primii creștini puteau și erau determinați să și-o amintească și să o recite cuvânt-cu-cuvânt vreme îndelungată.

Mai mult, când vine vorba de transmiterea orală, trebuie să vă dați seama că 27 de ani nu este un interval de timp foarte mare pentru ca tradiția să rămână neafectată. Haideți să facem un experiment. Recită din memorie cântecul de leagăn „Jack și Jill”. Vorbesc serios. Fă asta. Nu trebuie să îl reciti cu voce tare, ci treci prin cuvintele cântecului cel puțin în mintea ta. Cred că asta îți vei aminti:

Jack și Jill
Au urcat pe deal
Să ducă o găleată de apă;
Jack a căzut
Și și-a rupt coroana,
Iar Jill s-a rostogolit după el.

Știi când au fost scrise versurile cântecului „Jack și Jill”? Nu, nu știi. De fapt, nimeni nu știe, chiar dacă sunt multe discuții pe această temă! Atât cât știm, cea mai timpurie publicare a acestui cântecel a avut loc într-o carte intitulată *Mother Goose’s Melody: or, Sonnets for the Cradle*, tipărită la Londra în anul 1791, adică acum peste 200 de ani.⁸ Dar iată provocarea: Ai văzut vreodată acea carte? Ai învățat cântecul „Jack și Jill” citindu-l în ediția din 1791 a cărții *Mother Goose’s Melody*? Pun pariu că nu; de fapt, pariez că nici nu ai căutat-o în vreo carte. Pun pariu că cineva te-a învățat să o reciți la un anumit moment din viață. Mai mult, pun pariu că persoana care te-a învățat „Jack și Jill” nu a căutat-o în cartea din 1791 și nici în vreo altă carte. Altcineva a învățat-o, și acel altcineva a învățat-o de la altcineva, și tot așa, generații la rând.

Iată ce este tradiția orală. Așadar, în ce măsură crezi că au corupt și schimbat cei peste 200 de ani cântecelul „Jack și Jill” prin transmitere orală? Cât crezi că diferă versiunea contemporană de cea din 1791? Hai să vedem:

Jack și Gill
Au urcat pe deal,
Să ducă o găleată de apă;

---

⁸ Un facsimil al ediției 1791 a lucrării *Mother Goose’s Melody* poate fi găsit în Colonel W. F. Prideaux, ed., *Mother Goose’s Melody: A Facsimile Reproduction of the Earliest Known Edition, with an Introduction and Notes* (London: A. H. Bullen, 1904), available online at Internet Archive, accessed May 26, 2015, www.archive.org/stream/mothergoosesmelooopridiala#page/n27/mode/2up. (Am preferat acest exemplu în detrimentul exemplorilor din folclorul românesc, făcând o traducere literală, pentru a păstra linia argumentativă a autorului, dar foarte probabil că același lucru se poate spune despre cântece populare românești cu autor anonim, precum *Are mama o fetiță*, *Iepuraș coconaș*, sau chiar balade populare precum *Miorița* – n.tr.)

Jack a căzut
Și și-a rupt cununa,
Iar *Gill* s-a rostogolit după el.⁹

Asta este. Așa a fost tipărită, inclusiv cu sublinierile în caractere italice, în ediția din 1791! Cu excepția faptului că „*Gill*” a devenit între timp „*Jill*”, felul în care recităm poezioara „*Jack și Jill*” a rămas același *după peste 200 de ani*. De aceea, vreau să spun iarăși: păstrarea intactă a lucrurilor prin transmitere orală într-un interval de timp de doar 27 de ani n-ar fi un lucru atât de dificil. Ideea de aici nu este că „*Jack și Jill*” ar fi un exemplu perfect pentru tradiția orală a Noului Testament; nu, nu este, și probabil că ai putea identifica multe diferențe între cele două versiuni, dacă le-ai avea înaintea. Ideea este doar că păstrarea unei tradiții orale de-a lungul unei perioade destul de lungi de timp nu este ceva atât de dificil pe cât ar putea să ni se pară, și cu atât mai puțin imposibil. Așadar, iată-ne ajunși aici: niciuna dintre diferitele versiuni ale teoriei „autorilor amăgiți” nu stă în picioare. Acuzația că ucenicii ar fi trecut printr-o halucinație în masă nu este plauzibilă și nu are logică. Nici nu pare rațional că ei ar fi suferit de un caz patologic de confuzie între dorințe și realitate. În final, ca martori oculari la evenimentele relatate în Evangheliile, cu siguranță că ei nu puteau fi niște victime nevinovate ale unei tradiții orale corupte în decurs de doar 27 de ani.

---

⁹ Prideaux, *Mother Goose's Melody*, 37, <https://archive.org/stream/mothergooses-melooopridiala#page/37/mode/2up>.

CU TOTUL CONFUZI?

Autorii documentelor Noului Testament nu scriau ficțiune, nici ca să înșele pe cineva, și nici n-au fost amăgiți sau înșelați ei înșiși. Mai rămâne o singură posibilitate, anume ca scopul final al scriitorilor să nu conteze în ultimă instanță. Iar motivul pentru care nu contează este că, chiar dacă ei *încercau* să ne ofere descrieri precise a ceea ce s-a petrecut, cărțile lor sunt atât de deznădăjduit de confuze, contradictorii și pline de greșeli, încât, în final nu putem avea încredere în nimic din ele.

Probabil că cel mai important lucru pe care l-aș spune ca replică la această acuzație este că ea constituie o idee greșită susținută de mulți oameni care *n-au analizat* niciodată dovezile. Asta pentru că, chiar dacă Biblia a fost atacată de sceptici în toate felurile, vreme de peste două sute de ani, este rațional să spunem că orice pretinsă contradicție, inconsecvență sau greșală a primit cel puțin o rezolvare plauzibilă, adesea chiar mai multe. Îmi dau seama că aceasta este o afirmație destul de generalizatoare și uriașă, și cea mai bună modalitate de a o dovedi ar fi să aloc sute de pagini creând un compendiu de pretinse „puncte problematice”, apoi să le analizăm pe fiecare pentru a vedea dacă există rezolvări plauzibile. De fapt, nu mă voi apuca să fac aici o astfel de muncă exhaustivă și obositoare, pentru că există alte cărți care au făcut deja acest lucru. De aceea, dacă te-ai poticnit de vreun pasaj anume din Biblie, te încurajez să cauți rezolvarea într-o astfel de

carte (vezi anexa). Prin răbdare, studiu și înțelegere cu atenție, până și cele mai dificile probleme pot fi explicate.

Pe de altă parte, dacă ești dintre cei care *formulează* această acuzație împotriva Bibliei, vreau să îți spun pe cât de direct pot: cred că ai responsabilitatea intelectuală fie să încetezi să faci această acuzație, fie să te apuci să citești eforturile de bună credință ale teologilor creștini de a formula rezolvări plauzibile – în general chiar *probabile* – la inconsecvențele și greșelile pe care le-au pretins scepticii. Știi că nici măcar toată această muncă nu te-ar putea convinge finalmente și pe deplin. Ai putea să pleci din fața acestei cercetări încă scărpinându-ți capul sau chiar strângând lațul în jurul câtorva pasaje.

Totuși, te pot asigura că, dacă faci în fapt acel efort, vei rămâne cu mai multe răspunsuri convingătoare decât neconvingătoare. Dar ceea ce *nu vei putea face* – nu dacă ai câtuși de puțină integritate intelectuală – va fi să insiști că Biblia este deznădăjduit de contradictorie și plină de greșeli, dar în același timp să refuzi să faci efortul necesar de a testa acea pretenție. Așadar, verifică. Ai putea fi surprins de ceea ce vei descoperi.

Adevărul este că o mulțime de inconsecvențe pretinse de sceptici s-ar dovedi total lipsite de probleme dacă ai citi acele pasaje puțin mai atent. În ciuda a doua secole de vânatoare de greșeli, experții au propus rezolvări plauzibile la *fiecare* dintre inconsecvențele pretinse. Doar îți

trebuie suficientă integritate intelectuală ca să-ți faci timp să analizezi acele pasaje într-o carte.

Dar hai să zicem că încă nu ești convins de niciuna dintre explicații, chiar și după tot studiul lor atent. Ai putea încă să te întrebi: „Oare discrepanțele aparente dintre relatările biblice dovedesc că *nimic* nu s-a petrecut sau că nu putem *ști nimic* despre ce anume s-a petrecut în realitate?” Cu alte cuvinte, cât de rațional ar fi să spui, „Matei zice că la mormântul lui Isus erau *două* femei, în timp ce Luca spune că erau *trei* sau *mai multe* femei. Este clar că nu putem ști nimic despre ce s-a petrecut în acea dimineață de duminică”. Evident că nu poți spune asta! Arătând cu degetul către câteva aparente discrepanțe de detaliu între relatările martorilor oculari, ai putea semnala multe lucruri, dar cu siguranță că nu înseamnă în mod necesar că *nimic* n-a avut loc atunci, și nici că nu putem ști nimic despre ce a avut loc atunci.

Pentru că tot suntem aici, tocmai această chestiune – câte femei erau la mormânt – ne oferă un bun exemplu a cât de ușor putem armoniza *aparentele* inconsecvențe. Matei nu pretinde că au fost acolo doar *două* femei, ci el doar menționează *două* femei pe nume (Matei 28:1). Iar Luca nu spune nimic despre câte femei s-au dus la mormânt, ci mai degrabă spune că au fost *trei* femei, pe care le menționează pe nume, ca și „alte femei”, care le-au spus apostolilor ce s-a petrecut la mormânt (Luca 24:10). Deci ce avem aici? Se contrazic Matei și Luca? Nu, dacă doar te

gândești puțin, întrucât există mai multe rezolvări posibile. Poate că Luca pur și simplu ne oferă o imagine mai completă decât Matei legată de numărul femeilor care s-au dus la mormânt, în timp ce Matei doar le numește pe două femei în particular, dintr-un grup mai mare. Sau este posibil ca doar două femei să fi fost la mormânt, dar când s-au întors, le-au spus altor femei, apoi toate au mers și le-au povestit totul ucenicilor. În oricare fel, se înțelege că putem apela la multe rezolvări plauzibile ale inconsecvențelor aparente, așa că n-ar trebui să ne grăbim să strigăm: „Gata, am găsit o contradicție!”

Dincolo de asta, istoric vorbind, chiar faptul că narațiunile n-au fost corectate în aparentele lor discrepante este un lucru care vorbește în favoarea credibilității lor. Așa cum spunea un expert,

Narațiunile ilustrează... exact acea tensiune superficială pe care nu o asociem basmelor spuse cu îndemânare, de oameni dornici să răspândească o ficțiune, și care sunt, de aceea, nerăbdători să facă așa încât totul să arate bine, ci vedem în ele acele relatări grăbite ale celor care au văzut cu ochii lor ceva ce i-a luat prin surprindere și ce încă n-au ajuns să îl înțeleagă pe deplin.¹⁰

În final, este perfect rezonabil să concluzionăm că documentele biblice nu sunt nici pe departe contradictorii, confuze și pline de greșeli pe cât presupun oamenii

---

¹⁰ N. T. Wright, *The Resurrection of the Son of God*, vol. 3 of *Christian Origins and the Question of God* (Minneapolis: Fortress, 2003), 612.

neinformați. Chiar și acolo unde detaliile anumitor evenimente nu se potrivesc imediat, dovezile ne forțează să cedăm și să acceptăm că nimic problematic nu se întâmplă. În fapt, narațiunea biblică ne oferă relatări ale vieții lui Isus exact în felul în care n-am aștepta să fie făcute în situații când mai mulți martori oculari s-ar fi apucat să le prezinte, ca pe niște evenimente extraordinare, nu ca pe ficțiune, nici pentru a amăgi, nici pentru a răspândi invenții, ci pur și simplu pentru a ne spune *ceea ce ei credeau cu adevărat că se petrecea*.

UN MOMENT URIAȘ

Bun, ne aflăm într-un moment important. Așadar, ia o gură bună de aer și revino! În acest punct al discuției noastre, putem trage o concluzie extraordinară de importantă. Putem spune cu un grad foarte mare de încredere că... așteaptă un pic... Biblia este credibilă istoric.

Îți amintești cum am ajuns aici? Trecând de la noi, cititorii, și mergând înapoi, în timp, către evenimentele prezentate în Biblie, am stabilit că putem fi foarte încrezători că,

1. traduceri făcute de noi manuscriselor biblice sunt precise;
2. manuscrisele biblice pe care le avem reflectă cu acuratețe ceea ce spuneau cele originale;
3. avem, în fapt, setul corect și cel mai bun de documente care ne furnizează informațiile despre evenimentele biblice; și

4. autorii documentelor biblice nu au scris beletristică, nu au căutat să înșele pe nimeni, nici nu erau ei înșiși înșelați sau amăgiți, ci scriau de fapt ca să ne spună ceea ce ei credeau că s-a petrecut în realitate, sub ochii lor.

Dacă aceste patru afirmații sunt cu adevărat niște concluzii rezonabile, atunci putem avea încredere că Biblia ne spune ceea ce scriitorii au crezut cu adevărat că avea loc.

Evident, aceasta ne lasă în fața unei ultime întrebări: Putem avea încredere că ceea ce scriitorii *credeau* că se petrece... avea loc în realitate?

6

DECI CE S-A PETRECUT?

Probabil că nu trebuie să te conving că oamenii pot fi uneori foarte siguri despre ceva, dar în același timp să greșească cu totul.

Nu-ți pot spune de câte ori eram sigur că am văzut petrecându-se un lucru, doar ca să descopăr mai târziu că ceea ce *credeam* eu că văzusem nu era totuna cu ceea ce se petrecuse în realitate.

Aceasta este ultima chestiune cu care trebuie să ne confruntăm când ne gândim la credibilitatea Bibliei. Este posibil ca autorii biblici să fi *dorit* să ne spună ceea ce se petrecea cu adevărat, ca ei înșiși să fi crezut ca lucrurile pe care le scriau avuseseră loc în realitate, și totuși să le fi înțeles greșit? Nu vreau să spun că erau amăgiți sau că încercau să promoveze o istorie inventată ori că scriau beletristică, ci – așa cum noi toți am trăit din când în când – pur și simplu să înțeleagă lucrurile greșit.

Dacă ar fi să exprim mai direct întrebarea, am putea ști destul de sigur că autorii biblici aveau *dreptate* în ceea

ce au relatat – altfel spus, că lucrurile pe care le *credeau* întâmplate și ceea ce ei au *spus* că se petrecea *a avut* cu adevărat loc?¹

Ei bine, nu, nu există nicio cale *sigură* de a ști dacă lucrurile despre care vorbești au o *certitudine matematică*. Dar trebuie să ne amintim că noi nu suntem *niciodată* în măsură să ajungem la nivelul certitudinii matematice cu privire la evenimentele istorice. Între tine și orice eveniment din istorie la care n-ai participat tu însuși se află o distanță pe care oricâtă logică, oricât raționament sau oricâte dovezi ai strânge n-ar fi în stare să o compenseze în întregime. Va fi întotdeauna *posibil* – pur și simplu posibil – ca noi *toți* să fi greșit în *orice* lucru. Cineva se referea cândva la acest gol de certitudine ca la „un șanț adânc și urât”.² Iar câțiva oameni, care s-au holbat în acel șanț, pur și simplu au declarat că n-ar trebui să avem *niciodată* încredere în vreo pretenție istorică. Dar această atitudine extremă ne-ar arunca într-un nihilism istoric întunecat, și sunt sigur că niciunul dintre noi nu vrea să trăiască în felul acesta – sau chiar să aibă abilitatea să trăiască consecvent așa. Nu, ci noi *toți* știm că, chiar dacă nu putem ajunge la certitudinea matematică în legătură cu evenimentele din

---

¹ Pentru acest capitol, m-am bazat în special pe lucrările lui Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); N. T. Wright, *The Resurrection of the Son of God*, vol. 3 of *Christian Origins and the Question of God* (Minneapolis: Fortress, 2003).

² Gotthold Ephraim Lessing, “On the Proof of the Spirit and of Power,” in *Philosophical and Theological Writings*, ed. H. B. Nisbet, Cambridge Texts in the History of Philosophy (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 87.

istorie, putem de fapt să ajungem la o încredere istorică față de ele – un grad suficient de înalt de încredere pentru a putea spune: „Da, sunt foarte sigur că acest lucru s-a petrecut”, apoi să trăim în consecință, să ne bazăm și să acționăm în raport cu acele evenimente.

De aceea, istoria nu se face în termenii certitudinilor matematice. În fapt, ea nici nu umblă după certitudini. Ea își îndreaptă privirile către *probabilități*, care se traduc în ultimă instanță în încrederea că un lucru s-a petrecut în realitate. Așadar, în cazul oricărui eveniment, istoria pune prima dată întrebarea dacă sursa care l-a raportat pare credibilă, folosind exact tipurile de întrebări pe care noi le-am pus în legătură cu Biblia.

Apoi, odată ce determină că sursa este vrednică de încredere, ea se întreabă: „Bun, este plauzibil să credem că această sursă credibilă a raportat ceea ce s-a petrecut în realitate, ca un eveniment în istorie?”

În general, răspunsul la acea întrebare poate veni foarte rapid printr-un „da, evident că este plauzibil”. Dacă o sursă de încredere spune că o anumită armată a traversat un anumit râu, dacă nu există nimic inerent care să facă acea traversare mai puțin plauzibilă și dacă nicio altă dovadă nu ne face să credem că există o posibilitate mare ca armata să *nu fi* traversat râul, atunci putem spune în general: „Da, acea armată *a traversat cu adevărat* acel râu”. Aceasta nu este o certitudine matematică, ci o încredere istorică *solidă*.

PROBLEMA MINUNILOR

Totuși, iată care este problema când vine vorba de Biblie. Evident, ea ne spune întâmplări cu armate care traversează râuri – dar doar după ce Dumnezeu desparte râul în jumătate așa încât armata să poată călca pe pământ uscat! De asemenea, ea ne vorbește despre un Om care a transformat instantaneu apa în vin, care a mers pe suprafața apei, a vindecat oameni cu un cuvânt și chiar a înviat din morți la trei zile după ce a fost ucis. Cum să credem toate acestea? Ei bine, hai să fim onești. Când o sursă istorică – chiar și una despre care am stabilit că este cu adevărat *credibilă* – începe să povestească lucruri de acest fel, noi nu întâmpinăm astfel de povești cu un căscat și un „mda, mda” aprobator, ca atunci când stăm în fața unui raport obișnuit despre o armată ce a traversat un râu. Noi avem tendința de a întâmpina astfel de relatări neobișnuite cu expresii de genul: „hai să fim serioși!”

De ce reacționăm în felul acesta? Ei bine, probabil pentru că există anumiți factori care hrănesc în noi un scepticism natural în fața poveștilor cu minuni, iar cel mai evident este, cred eu, și cel mai important factor. Oamenii în mod natural sceptici cu privire la minuni sunt *cei care nu le-au trăit*. Și nu există nimic surprinzător în legătura cu această atitudine, căci tuturor ne vine greu să credem lucruri care trec dincolo de propria experiență de viață.

Iată un exemplu folosit adesea: imaginează-ți un om care a trăit toată viața lui – cu mult timp în urmă, înainte

de descoperirea electricității sau a oricărei tehnologii moderne – pe insulă tropicală în apropierea Ecuatorului. Într-o zi își face apariția o corabie, iar marinarii îi spun că vin dintr-o țară îndepărtată, din nord. Apoi încep să îi vorbească despre această fantastică substanță numită *gheața*, adică apă care se transformă într-o stâncă atunci când se răcește foarte mult. Prietenul nostru de pe insula ecuatorială n-a văzut în viața lui gheață și nici n-a experimentat vreodată acel fel de frig necesar pentru înghețarea apei. De aceea, cel mai probabil că i se va părea foarte greu să creadă că această „apă transformată într-o stâncă foarte rece” ar putea să existe în realitate. El ar putea chiar să declare că este un lucru *imposibil* și că marinarul este un mincinos sau un amăgitor. Gheața se află complet în afara experienței sale de viață, așa că nu crede în ea. Cu toate acestea, gheața există.

Când ajungem la minuni, cred că mulți dintre noi suntem tentați să ne comportăm asemenea celui individ de la Ecuator. Noi n-am bifat niciodată în experiența noastră de viață situații când cineva a mers pe apă, a transformat instantaneu apa în vin sau a înviat din morți, așa că plecăm de la prezumția că aceste lucruri nu se petrec și nici *nu se pot* petrece. Dar doar pentru că noi nu le-am trăit niciodată, asta nu înseamnă în mod necesar că ele nu există, concluzie la fel de ridicolă ca atunci când am spune că gheața nu există doar pentru că omul de pe insulă n-a văzut niciodată așa ceva. În fapt, pentru cineva

care a experimentat minuni – și milioane de oameni din lume spun că au trecut prin așa ceva – această întregă chestiune a plauzibilității minunilor – pare o pură prostie. „Bineînțeles că ele sunt plauzibile”, ți-ar spune acea persoană, „le-am văzut”. Evident, poți fi ca acel insular și să insiști că toți acei oameni sunt amăgiți sau mincinoși, dar ei te vor privi, îți vor zâmbi, și vor spune: „Într-o zi, prietene, sper că vei avea plăcerea să mănânci o înghețată”.

Ai înțeles ideea? Tot ce vreau să spun este că nu poți pur și simplu să declari că minunile – și, de aceea, Biblia – sunt lucruri imposibile doar pe baza experienței tale de viață. Alți oameni au avut experiențe diferite de viață și a spune că orice experiență de viață diferită de a ta este în mod necesar greșită ar fi culmea aroganței. De aceea, dacă vrei să afirmi că miracolele sunt inerent imposibile, o să ai nevoie de dovezi și motive.

ARGUMENTE CONTRA MINUNILOR. OBIECȚIA ȘTIINȚIFICĂ

De-a lungul secolelor, oamenii au venit cu două argumente esențiale atunci când au spus că minunile – inclusiv cele raportate de autorii biblici – sunt cu totul imposibile. Hai să ne gândim pentru o clipă la fiecare dintre aceste două argumente.

În primul rând, unii au venit cu obiecția *științifică* față de minunile de orice fel. Acea obiecție spune esențialmente că progresul făcut în știință îndeosebi de-a lungul

ultimelor două secole a dovedit că minunile sunt imposibile. Oamenii au crezut cândva în minuni, pretinde acest argument, pentru că nu înțelegeau cum funcționează lumea și, de aceea, erau înclinați să pună totul pe seama supranaturalului. Ei aveau lipsuri în felul în care înțelegeau biologia, astronomia, chimia și ecologia, așa că au umplut acele goluri apelând la miracole. Totuși, astăzi, deoarece știința a umplut atât de multe goluri ce erau atribuite minunilor, putem concluziona fără să greșim că minunile sunt inutile și, de aceea, că ele nu pot avea loc.

Dar oare soluția aceasta este atât de simplă? Adică până și prima premisă – că oamenii au crezut în minuni pentru că nu înțelegeau la fel de bine ca noi cum funcționează lumea – nu se aplică deloc majorității minunilor din Biblie. La urma urmei, chiar și cei mai antici oameni știau foarte bine că este nevoie de două persoane pentru ca un bebeluș să se nască; ei știau că, dacă vrei să umbli pe apă, te vei scufunda, și că morții nu înviază de la sine! Cu toate acestea, autorii biblici au spus: „Acele lucruri s-au întâmplat. Le-am văzut cu ochii noștri”. În plus, cu toată știința și descoperirile noastre, nu putem explica mai bine decât ei lucruri pe care ei le-au mărturisit. Vreau să spun că nu este ca și cum le-am putea spune acum scriitorilor biblici: „Voi, oameni simpliști, nu vă dați seama că de fapt n-a fost deloc o minune ca un om să meargă pe apă. Dacă ați fi cunoscut la fel ca noi legile fizicii cuantice și teoria relativității, ați fi înțeles că umblarea pe apă este un fenomen

complet *natural* și nu are niciun rost să fiți atât de uimiți de asta. De altfel, nu este nimic supranatural ca un bebeluș să se nască dintr-o fecioară, ca un om să liniștească o furtună, să vindece bolnavi cu un cuvânt sau să se ridice singur din morți. Știința poate explica toate aceste lucruri”. Nu, ci adevărul este că știința nu a făcut în niciun fel ca aceste evenimente să fie mai puțin uimitoare pentru noi decât erau pentru autorii biblici, la vremea lor.

Înțelegi ce vreau să spun? Problema pe care o ridică afirmația că știința a avansat până acolo încât poate explica azi minunile într-un fel naturalist – inclusiv pe cele din Biblie – este că știința, de fapt, *nu a explicat* niciodată minunile relatate în Biblie. Nici *nu poate* face asta. Așadar, de ce ar trebui să credem pretenția și mai extinsă că știința ar fi *dovedit* cumva că astfel de lucruri nu s-ar putea petrece niciodată, în niciun fel și pe nicio cale?

Răspunsul este că nici nu trebuie să facem asta. Ca să mă exprim mai direct, această obiecție este total neadevărată. Pur și simplu nu ne aflăm în situația ca știința să fi *dovedit* că lucrurile supranaturale nu pot avea loc și că nu au loc. O mulțime de lucruri se petrec în univers – și în experiența de viață a omului – pe care știința nu le poate explica. Nu mă înțelege greșit. Nu vreau să spun că orice lucru pe care știința nu-l poate explica acum trebuie să fie, prin definiție, supranatural. Nu, știința va avansa, și ea va răspunde în viitor la multe întrebări la care astăzi nu este capabilă să răspundă.

Dar niciun om de știință care cunoaște promisiunea și *limitele* științei – în special acela foarte versat în domeniul precum fizica cuantică, astronomia și chiar biologia – n-ar spune vreodată că „universul este și va fi tot mai ușor de explicat”. În fapt, un astfel de om de știință probabil că ar spune mai degrabă că „știți, cu cât descoperim mai multe lucruri, cu atât mai mult ne dăm seama câte lucruri *nu cunoaștem* în realitate și câte pot fi dincolo de abilitatea noastră de înțelegere”.

În plus, toată chestiunea posibilității minunilor se reduce la ideea existenței lui Dumnezeu, nu-i așa? Dacă El există, atunci minunile sunt posibile. Dar oricine poate fi de acord cu adevărul că științei îi lipsește complet abilitatea de a testa dacă Dumnezeu există sau nu. Ea nu va putea *dovedi* niciodată că nu există Dumnezeu și, de aceea, nici nu va putea *dovedi* că minunile sunt imposibile. În lumina acestui adevăr, pretenția îndrăzneată pe care am auzit-o de la atâția proaspeți absolvenți de facultate că „știința a dovedit că lucrurile supranaturale pur și simplu nu se pot petrece” începe să sune deranjant de mediocru.

ARGUMENTE CONTRA MINUNILOR. OBIECȚIA FILOZOFICĂ

A doua obiecție față de posibilitatea minunilor este cea filozofică. Ea spune că, chiar dacă știința nu poate dovedi imposibilitatea minunilor (o concesie importantă, să observăm!), ar trebui totuși să spunem că probabilitatea unui eveniment miraculos este una foarte mică, așa că n-

ar trebui să credem niciodată în ea. De exemplu, nu ar trebui să credem că Isus ar fi mers cu adevărat pe apă pentru că, dacă X ar fi pus în dreptul oricărui om care a încercat vreodată să meargă pe apă și s-a scufundat – ca să fim siguri, haideți să punem acolo 10 miliarde de X, o estimare grosieră a câți oameni au trăit vreodată pe planetă – atunci probabilitatea ca Isus să fi umblat cu adevărat pe apă este de circa 1 la 10 miliarde. Deloc mare.

Dar hai să fim serioși. Această obiecție sfârșește dovedind de departe... mai nimic. Pur și simplu nu poți să calculezi probabilități pe evenimente de acest fel pentru a determina dacă le vei crede sau nu. Dacă ai aborda lucrurile în felul acesta, ai începe să te îndoiești de *orice* lucru neobișnuit sau neuzual, cu atât mai puțin de lucrurile unice. În lumea de astăzi există aproape 7 miliarde de oameni, dar, atât cât știm, doar unul a putut să parcurgă o cursă de 100 m în 9,58 de secunde. Chiar și așa, ar fi absurd și arogant să spui că probabilitatea ca Usain Bolt să parcurgă cursa de 100 m în 9,58 de secunde este 1 la 7 miliarde, deci este imposibil. Ar fi stupid să crezi acest lucru. În același fel, doar pentru că este uimitor să te gândești la Isus mergând pe apă, nu înseamnă că acest lucru nu s-a petrecut. La urma urmei, ucenicii înșiși au fost destul de uimiți văzând acest lucru, și tocmai acesta a fost motivul pentru care l-au așternut pe hârtie.

Iată-ne ajunși aici. În mod natural, scepticii formulează o mulțime de variații ale acestor două argumente,

dar niciunul nu sfârșește rezolvând mai bine decât acestea două chestiunea excluderii minunilor sau a supranaturalului din tărâmul realității omului. Știința nu a oferit o explicație a lucrurilor pe care autorii biblici ne spun că le-au văzut, și cu *certitudine* că nu a dovedit că aceste lucruri ar fi imposibile. Mai mult, este pur și simplu illogic să decidem ce este plauzibil pe baza probabilităților. Realitatea este că, dacă vrei să susții că supranaturalul nu are loc niciodată, va trebui să faci exact acest lucru – să-l susții fără dovezi, fără vreun motiv. Cu alte cuvinte, va trebui să crezi așa ceva apelând la cea mai urâtă formă de credință oarbă.

SUNT PLAUZIBILE MINUNILE BIBLICE?

Așadar, scriitorii biblici au spus că au văzut întâmplându-se lucruri extraordinare, și nu avem niciun motiv logic să spunem că acestea sunt inerent imposibile sau chiar neplauzibile. Dar tocmai aici se ridică încă o întrebare. Mulți oameni au pretins că au fost martori la lucruri „miraculoase”. Babilonienii au făcut acest lucru. Grecii au spus și ei, ca și romanii. Cu toate acestea, nimeni nu spune că ar trebui să credem poveștile *lor* cu minuni. Așadar, de ce ar fi Biblia diferită? Ce anume face ca minunile pe care ea le relatează să fie mai plauzibile decât ale altora? Ei bine, răspunsul este că natura scrierilor biblice este complet diferită de cea a altor scrieri antice, în modalități care fac ca minunile despre care Biblia vorbește să *fie substanțial mai plauzibile*.

Dă-mi voie să explic ce vreau să spun. În alte narațiuni antice cu minuni, este evident că nu avem de-a face cu

relatări ale unor evenimente istorice făcute de martori oculari; ele nici nu pretind că sunt de așa natură. Dimpotrivă, avem clar de-a face fie cu (1) legende sau mituri care au apărut și au fost exagerate în etape – ca niște scoici care se tot lipsesc de corăbii – de-a lungul mai multor secole, sau cu (2) povești istorice la început neimportante dar îmbrăcate ulterior în elemente supranaturale care, deși sunt cu adevărat uimitoare, sunt totuși mai mult sau mai puțin gratuite. Altfel spus, evenimentele supranaturale din acele povești nu par în vreun fel să fie *esențiale* pentru circumstanțele în sine, astfel că narațiunile respective ar avea perfect sens în lipsa părților supranaturale, ceea ce sugerează că acele elemente au fost adăugate ulterior pentru efect. Ideea este că, în ambele cazuri, istoricii pot să se uite la aceste povești antice și să concluzioneze foarte încrezători că detaliile miraculoase nu sunt istorice. Ele sunt fie mituri sau legende construite în timp în jurul unor circumstanțe, fie elemente decorative superflue, adăugate pentru efect. Este clar că ele nu sunt relatările martorilor oculari despre evenimente anume, fără de care întreaga poveste să nu aibă sens.

Cu toate acestea, tocmai acel lucru caracterizează relatările minunilor din Biblie. Ele nu sunt nici mituri, nici legende. Ele n-au fost construite în timp, de-a lungul secolelor. Ele sunt rezultatul cuiva care a spus: „Eu am văzut asta, și nu cu mult timp în urmă”. Și nu doar atât, ci minunile din Biblie sunt elemente esențiale pentru evenimentele care le

conțin. De exemplu, minunile lui Isus nu sunt doar lucruri uimitoare care au avut loc. Când le studiezi, îți dai seama că, în esența lor, erau legate de mesajul pe care Isus îl propovăduia.

Iată de ce Isus vindecă oameni, nu scoate iepuri dintr-un joben; El ilustrează că poate vindeca oameni din boala păcatului. Iată de ce El înviază oameni din morți în loc să facă astfel încât o monedă să îi dispară pe mână; El arată cum lucrarea Lui aduce oamenii din moarte la viață spirituală. Nici măcar umblarea Lui pe apă n-a fost un fel de truc; ucenicii Lui au recunoscut că acest lucru a confirmat pretenția Lui de a fi marele „EU SUNT”, singurul care supune oceanul, tărâmul antic al haosului și răului, singurul care, așa cum arată un psalm, este „mai puternic decât vuietul valurilor năprasnice ale mării” (Ps. 93:4). Poveștile cu minuni ale altor religii sunt foarte diferite de așa ceva.

Sper că ai înțeles argumentul meu. Minunile Bibliei nu sunt în niciun fel de prisos sau străine de evenimentele în care le găsim; dimpotrivă, ele sunt esențiale pentru acele circumstanțe, întretesute ca ADN-ul în însăși semnificația lor. Mai mult, spre deosebire de legendele sau miturile construite în timp, ele sunt relatări ale martorilor oculari despre ceea ce oameni adevărați au văzut cu ochii lor. Oricum le-ai trata, relatările minunilor biblice diferă total de miturile grecești sau babiloniene, trebuind să fie tratate cu totul diferit.

Toate aceste lucruri ne pun în fața unei concluzii destul de categorice despre minunile din Biblie: ele nu pot fi ignorate ca și cum ar fi logic imposibile, fiind de departe mult mai plauzibile decât orice alte povești cu „minuni” care există în lume. Cu toate acestea, mă întreb dacă am putea merge chiar mai departe. Putem ajunge la un nivel de convingere care să ne permită să spunem nu doar că este *plauzibil* ca autorii biblici să spună ce se petrecea cu adevărat înaintea ochilor lor, ci că ce au descris ei sunt de fapt lucruri *probabile* istoric? Eu cred că da.

TOTUL ȚINE DE ÎNVIERE

În acest punct, avem câteva alegeri de făcut legate de cum să continuăm. Am putea începe un studiu cuprinzător a zeci de minuni pe care Isus le-a făcut pe parcursul lucrării Sale, și să vedem ce putem spune despre fiecare dintre ele. De fapt, multe cărți au făcut tocmai acest lucru, iar concluziile lor sunt adesea interesante și convingătoare (vezi anexa). Sau am putea trece direct la una dintre minuni care stă la baza întregii credințe creștine, una pe care să fie construită și de care să depindă întreaga suprastructură a istoriei, credinței și practicii creștine – una pe care se bazează în final credința creștină că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu.

Aceasta este învierea lui Isus.

Iată lucrul pe care chiar nu îl poți ocoli: dacă învierea a avut loc, atunci restul suprastructurii fundamentale

a creștinismului se strânge laolaltă ca un mecanism de ceas – inclusiv autoritatea Bibliei, atât Noul cât și Vechiul Testament. Dacă învierea *nu* a avut loc, atunci poți ignora totul, pentru că, dacă scriitorii noștri biblici de încredere se dovedesc greșiți legat de înviere – cel mai important lucru – atunci este improbabil ca ei să fi înțeles corect restul lucrurilor. Mai mult, nici n-ar mai conta dacă ei ar avea dreptate despre restul lucrurilor pe care le-au scris, pentru că tocmai esența tuturor – a minunilor, a învățăturii și a pretențiilor lui Hristos – a fost să demonstreze identitatea lui Isus ca Hristosul, iar dacă El este mort, atunci nu este Hristosul, astfel că restul lucrurilor nu mai contează. Întreg edificiul creștinismului rămâne în picioare sau se prăbușește în funcție de răspunsul la întrebarea dacă Isus a înviat istoric din morți, nu doar religios sau spiritual.

Scriitorii biblici au crezut că da. Ei n-au fost amăgiți, n-au încercat să răspândească o poveste inventată și n-au vrut să scrie o legendă. Ei au povestit ce au văzut, ce au auzit, ce au atins și au trăit, și voiau cu adevărat ca noi, cititorii lor, să credem aceste lucruri. Totul este bine și bun. Dar putem avea încredere că ei înțeleseseră bine învierea? Da, putem. Dar cum?

DE CE AU CREZUT ÎN ÎNVIEREA LUI ISUS

Haideți să începem punându-ne întrebarea evidentă. Ce i-a determinat pe scriitorii biblici – și, prin extensie, pe primii creștini – să creadă că Isus înviase? Po-

trivrit mărturiei lor, acea credință a izvorât din două lucruri: (1) descoperirea lor de duminică dimineața că mormântul unde fusese pus trupul lui Isus după moartea Lui era gol, și (2) întâlnirea lor cu Isus, când a apărut de mai multe ori înaintea lor, în trup, după moartea Lui.

Este important să știm câteva lucruri despre aceste situații. De exemplu, autorii erau înclinați clar să respingă ceea ce au văzut când Isus a apărut înaintea lor, considerând că ar fi fost vorba despre o înviere fără trup fizic, asemenea unei năluci sau a unui duh. De aceea, Luca este atent să sublinieze că, la prima apariție a lui Isus înaintea ucenicilor, ei au crezut de fapt că El era o nălucă până în clipa când Isus i-a invitat să Îl atingă – „un duh n-are nici carne, nici oase, cum vedeți că am Eu”, a spus El – apoi a mâncat o bucată pe pește fript ca să dovedească prezența Sa trupească (Luca 24:39, 42-43). (Este interesant că narațiunea menționează că peștele era fript, nu? Ce relevanță ar fi avut dacă peștele nu era fript, ci fiert sau soté? Niciuna. Este doar unul dintre acele detalii pe care o legendă probabil că nu le-ar fi inclus și care, de aceea, sugerează subtil că aceasta este o mărturie reală a cuiva care a fost cu adevărat acolo.)

Nu doar atât, ci ucenicii au avut și probleme să înțeleagă că această Persoană care Își făcuse apariția înaintea lor era *același Isus care murise pe cruce*, nu altcineva. „Adu-ți degetul încoace, și uite-te la mâinile Mele; și adu-ți mâna, și pune-o în coasta Mea”, i-a zis Isus lui Toma

(Ioan 20:27). El nu era o nălucă, nici o altă persoană. Apostolii au insistat că Isus pe care ei L-au văzut era același Isus care fusese răstignit.

De asemenea, este important să înțelegem că doar mormântul gol sau doar aparițiile lui Isus nu ar fi creat certitudinea legată de înviere pe care au manifestat-o în final. Dacă tot ce ar fi avut ar fi fost mormântul gol, ei ar fi plecat mai departe nedumeriți, dar este îndoielnic că ar fi tras concluzia că Isus ar fi înviat. Ar fi putut găsi multe alternative care să explice totul: hoți de morminte, încă o umilință din partea romanilor, o greșeală în localizarea mormântului...

În același timp, doar a-L vedea pe Isus n-ar fi rezolvat problema. Din nou, ar fi existat multe alte explicații: o nălucă, o fantomă, un impostor, orice! Atâta timp cât din mormânt putea fi scos un cadavru în putrefacție, este cert că nimeni n-ar fi numit acest lucru înviere.

Dar dacă le punem laolaltă pe cele două – un mormânt gol și aparițiile lui Isus – vedem că a fost suficient pentru a crea o explozie nucleară în viața reală a ucenicilor. Mormântul era gol pentru că Isus înviase. „Nu este aici”, a spus îngerul, căci „a înviat” (Matei 28:6). Aceasta a fost mărturia lor. Acesta este motivul pentru care ei au crezut și motivul pentru care, în final, au murit pentru credința că Isus înviase cu adevărat din morți. Poți spune că nu îi crezi; poți spune că, indiferent ce s-a petrecut în acea duminică dimineață, nu era *înviere*. Dar dacă vrei să faci

asta, va trebui să vii cu o alternativă. Dacă nu a fost înviere, atunci ce *s-a petrecut* acolo?

NIMIC ALTCEVA NU O EXPLICĂ

Ei bine, există un lucru pe care nu-l poți face (în orice caz, nu dacă ai câtuși de puțină onestitate intelectuală), anume să pretinzi că nu s-a întâmplat chiar *nimic* atunci. Este clar că ceva a fost, pentru că a creat valuri de șoc în întreaga lume și de-a lungul istoriei, vreme de două mii de ani. Chiar și doar în viețile acelor ucenici, indiferent ce s-a întâmplat, știm că i-a făcut să își rearanjeze toată structura gândirii. Ei au început să creadă că acest Isus răstignit era îndelung așteptatul Mesia al nădejdiei evreilor, că El era Fiul lui Dumnezeu, Mielul lui Dumnezeu care purta păcatul, pârga noii creații care avea să înceapă în poporul Lui răscumpărat, Regele regilor care avea să-și mântuiască într-o zi poporul, în chip desăvârșit și pe veci, și să re-creeze lumea printr-o naștere din nou care să reflecte și să decurgă din propria viață înviată. Întrucât ei credeau aceste lucruri, și-au reorientat viețile astfel încât să propovăduiască aceste credințe – abandonându-și carierele și casele, și, în ultimă instanță, refuzând să facă un singur pas înapoi de la aceste credințe, chiar dacă au ajuns (potrivit tradiției), unul câte unul, să fie decapitați, răstigniți, străpunși cu sulițe, jupuiți și omorâți cu pietre.

Ceva s-a întâmplat ca să cauzeze toate acestea. Fie Isus a înviat cu adevărat din morți, fie altceva s-a întâmplat care să fi avut suficientă putere ca să îi determine pe ucenici

– pe toți deodată – să îmbrățișeze acele credințe și să își rearanjeze viețile ca să le propovăduiască, chiar în fața unor martiraje groaznice. Așa că iată ultima noastră întrebare: A sugerat cineva vreodată orice altă alternativă care să explice toate acestea? Desigur că o mulțime de oameni au făcut multe încercări.

Poate că femeile s-au dus la mormântul greșit și i-au agitat pe toți din cauza unei greșeli. Poate. Dar apoi, când credința că acest Isus înviase s-a răspândit ca focul prin cetatea Ierusalim, de ce n-au venit autoritățile cu un cadavru din mormântul care trebuia? Cu siguranță că știau unde fusese El îngropat, având în vedere că garda romană sigilase mormântul. Dincolo de asta, așa cum am spus deja, simplul raport că mormântul era gol n-ar fi creat credința că Isus înviase. Dar Isus a apărut și înaintea ucenicilor - viu! Asta este ceea ce ei ne-au spus (și este credibil). Dacă vrei să spui că ei greșeau, bine, dar ce anume s-a petrecut atunci, dacă nu învierea?

Bun, dar poate că Isus n-a murit în realitate, ci *aproape* a murit, și în final a scăpat din mormânt și s-a dus unde se ascundeau ucenicii. Poate. Dar atunci de ce nu..., de fapt, de ce să nu fi murit? Este absurd! Oare ne imaginăm că Isus – reușind cumva să scape din răstignire – dar profund rănit, crucificat, străpuns cu sulița și deja deshidratat și lihnit de foame, să fie în stare să ajungă nestingerit în prezența ucenicilor Lui, convingându-i că, oricât de înfricoșați și de sceptici erau, El era Domnul vieții și

biruitorul morții? Nu mi se pare deloc un scenariu plauzibil. Ucenicii n-ar fi mers să predice învierea plecând de la așa ceva, ci L-ar fi dus la un doctor!

Ei bine, dar poate că ucenicii au furat trupul și au pretins că Isus înviase din morți; poate că totul a fost cea mai de succes șmecherie din istoria lumii. Dar, așa cum am spus deja, nimic din toate acestea nu prezintă trăsăturile unei șmecherii și, în final, nimeni nu este dispus să moară pentru așa ceva. Dacă ai vrea să înșeli o lume întreagă, când funia s-a apropiat de par și securea este gata să cadă – sau când cuiele sunt gata să îți străpungă încheieturile, când oamenii sunt pe punctul să te arunce în ulei încins său din vârful templului – nu cred că ai continua să spui: „Oameni buni, Omul acesta a înviat!” Singurul motiv pentru care ai insista cu povestea ta în astfel de circumstanțe ar fi că tu *chiar crezi că învierea este adevărată.*

Bun, dar poate că ucenicii erau victimele unei halucinații în masă. Nu, căci am discutat deja această sugestie. Având în vedere felul în care multe grupuri de oameni au raportat că L-au văzut pe Isus, în câte circumstanțe diferite și de-a lungul a mai multe săptămâni, ideea unei halucinații în masă, una continuă și contagioasă, este cu totul improbabilă. Ba chiar aș spune că, în sine, ideea unei „halucinații în masă” este absurdă.

Dar apoi poate că ei au fost copleșiți de un vis, o viziune, o experiență mistică sau chiar de un sentiment profund și ceresc al iertării și noii vieți spirituale. Poate că

asta voiau ei să spună când au folosit termenul *înviere*, nu conceptul literal că Isus ar fi înviat din mormânt. Cu alte cuvinte, poate că toate poveștile din Noul Testament sunt doar o imensă metaforă cu sensul de adevăruri spirituale, nefiind lăsate să fie înțelese literal și fizic.

Nu, ci faptul este că, mai înainte de toate, relatările învierii pur și simplu nu au trăsăturile unor metafore spirituale. Ele sunt relatările martorilor oculari la evenimente care s-au petrecut fizic în istorie, și ar fi nevoie de multă înțețoșare a ochilor ca să treci peste acest adevăr evident. De asemenea, evreii din primul secol nu erau deloc nefamiliarizați cu vedeniile sau experiențele religioase extatice, nici nu erau neobișnuiți să facă deosebire între așa-ziișii mesia pe care autoritățile îi omorau. Având în vedere un astfel de context, este de neînchipuit ca un simplu vis, o simplă vedenie sau o experiență mistică, cu atât mai puțin un banal sentiment – chiar dacă era legat de un „mesia” executat – să fi dat naștere credinței statornice în învierea lui Isus atât de puternică încât le-a schimbat total gândirea, credință care i-a caracterizat pe primii creștini și i-a dus până la martiraj în hotărârea lor. Dincolo de orice, niciun evreu din primul secol n-ar fi folosit cuvântul *înviere* pentru a descrie un vis, o vedenie sau o experiență mistică, cu atât mai puțin un „simțământ” de orice fel sau intensitate. Asta pentru că *învierea* avea un sens foarte specific pentru ei. Ea însemna revenirea literală, fizică a trupului la viață, și este categoric că termenul n-ar

fi fost folosit pentru orice altceva. Totuși, *exact* acest cuvânt a fost folosit de primii creștini pentru a descrie ce s-a petrecut cu Isus.

Bun, dar poate că toți au fost victimele unui caz sever de confuzie între dorințe și realitate. Poate că doreau atât de mult ca Isus să nu fi murit, încât s-au înșelat singuri crezând că El înviase. Imposibil. Chiar dacă ucenicii căutau mângâiere după moartea lui Isus, n-ar fi ajuns la ideea de înviere. Era mult mai posibil ca ei să se fi mângâiat pretinzând că El înviase „spiritual”. Dar este la fel de imposibil să crezi că ei ar fi aprins cumva ideea învierii trupești și a gloriei trupești a lui Isus înainte de sfârșitul lumii. Singura cale prin care să fi ajuns la concluzia învierii trupești este că lucrurile pe care le-au văzut și le-au trăit nu le-au lăsat nicio alternativă. Cred că înțelegeți ce vreau să spun. Primii creștini n-au pretins că Isus înviase doar ca urmare a unei *dorințe*. Ei au emis acea pretenție pentru că nu exista nicio altă explicație a ceea ce au văzut. Ei n-au ajuns la acea concluzie ca urmare a vreunei confuzii între dorințe și realitate, ci văzuseră învierea cu ochii lor.

Pe deasupra, relatările pe care le avem nu îi prezintă în niciun fel pe ucenici ca fiind pregătiți intelectual să creadă că Isus înviase. Dimpotrivă, cu mult înainte ca să creadă, ei au respins destul de categoric învierea, până acolo încât Isus cel înviat a trebuit să-i mustre. Ucenicii nu erau pregătiți *în niciun fel*, nici psihologic, nici religios și

nici cultural pentru învierea vreunui om înainte de sfârșitul lumii. Faptul că un astfel de lucru a putut avea loc până atunci a explodat în mințile lor și i-a făcut să se lupte să își explice totul.

De aceea, așa cum am spus, în acea duminică dimineața chiar s-a petrecut ceva.

Pur și simplu nu putem nega acest lucru.

Acum te-aș întreba eu: *Ce s-a petrecut atunci?* N-a fost nici o greșeală, nici aproape o moarte, nici o amăgire sau invenție, nici o halucinație în masă, nici un vis, o vedenie sau un sentiment mistic de iertare, nici o confuzie între dorințe și realitate – nimic din toate acestea. *Atunci ce a fost?*

Uite cum stau lucrurile când te gândești atent la dovezile dinaintea noastră: – insistența încrezătoare a primilor creștini că mormântul era gol și că Îl văzuseră pe Isus înviat; credința care a decurs din acele experiențe și a schimbat viețile lor; acceptarea hotărâtă a credinței chiar și în fața morții – aceste dovezi nu pot fi explicate decât de un singur lucru: *Isus înviase din morți* real, autentic, trupește și istoric.

IMPLICAȚIILE UNUI ISUS ÎNVIAT

Cu greu mai este nevoie să spunem asta, dar lucrurile acestea nu ne lasă să trecem în grabă pe lângă ele, nu-i așa? Ele sunt de o importanță enormă, chiar veșnică. De aceea, în încheierea acestui capitol, aș vrea să îl las pe un

cunoscut expert, N. T. Wright, să tragă într-un fel foarte util concluzia la toată această discuție. Citește-o cu atenție, fără să te grăbești, și gândește-te încă o dată la ce citești:

[Faptul că Isus înviase] rămâne, desigur, imposibil de dovedit în termeni logici sau matematici. Istoricul nu se află niciodată într-o poziție în care poate face ceea ce Pitagora făcea... În istorie nu se lucrează așa. Aproape că nimic nu este eliminat în termeni absoluți; la urma urmei, istoria este în mare măsură studiul lucrurilor neuzuale și irepetabile. Ceea ce căutăm este probabilitatea mare, iar acest lucru se obține cercetând toate posibilitățile și sugestiile, și întrebându-ne cât de bine explică ele fenomenele analizate. Este mereu posibil ca, în discuția despre înviere, cineva să vină cu visul criticului sceptic: o explicație care oferă o condiție suficientă în defavoarea apariției credinței creștine timpurii, dar care, potrivit-se în categoriile ontologice și epistemologice de după Iluminism, sau chiar în principalele sisteme de gândire păgâne, nu agită nicidecum cuibul de critici. Merită observat că, în ciuda încercărilor oarecum disperate ale multora din ultimele două sute de ani (ca să nu menționez criticii începând chiar de la Celsus), nu s-a descoperit o astfel de explicație. Primii creștini n-au inventat mormântul gol și „întâlnirile” sau „aparițiile” lui Isus înviat ca să explice o credință pe care ar fi avut-o deja. Ei și-au dezvoltat acea credință ca urmare a apariției și convergenței acelor două fenomene. Nimeni nu se aștepta la așa ceva; niciun fel de experiență de convertire nu ar fi dat naștere unor astfel de idei; nimeni nu ar fi inventat învierea, oricât de vinovat (sau de iertat) s-ar fi simțit, oricâte ore ar fi dedicat

studiului Scripturilor. A sugera orice altceva înseamnă să te oprești din a studia istoria și să intri într-o lume a propriei fantezii, o disonanță cognitivă nouă în care modernistul neobosit, disperat de îngrijorat că gândirea post-iluministă pare că se află într-un pericol iminent de colaps, inventează strategii prin care totuși să scape cu orice preț de concluzia evidentă. În termenii dovezii pe care istoricii o acceptă în mod normal, cazul pe care l-am prezentat, anume că această combinație între mormântul gol și aparițiile trupești ale lui Isus a dat naștere credinței creștine timpurii, este pe cât de convingător poate fi imaginat.³

Iată că am parcurs o cale lungă în analiza noastră dacă putem avea încredere în Biblie. În ciuda faptului că ne-am confruntat cu întrebări din toate părțile, am putut ajunge la un înalt grad de siguranță că Biblia este cu adevărat credibilă.

Iată ce am văzut: Traducerile noastre sunt corecte; copiile manuscriselor pe care le avem sunt reproduceri credincioase ale originalelor (sau, cel puțin, ele ne permit să reconstruim conținutul manuscriselor originale); documentele la care ne uităm sunt cele mai bune și corecte; autorii înșiși n-au fost nici amăgiți, nici amăgitori, nici autori de ficțiune (ei ne-au relatat ce au crezut cu adevărat că se petrecea); și, în final, avem motive întemeiate să credem că ceea ce ei au crezut că avea loc și ce ne-au lăsat în scris s-a petrecut cu adevărat. Minunile pe care ei le-au povestit

---

³ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 706–7.

nu pot fi, măcar în principiu, negate, iar plauzibilitatea lor depășește de departe orice relatare istorică a unor evenimente supranaturale. Mai presus de orice, când vine vorba despre cea mai mare minune dintre toate – învierea lui Isus – nu există nicio altă explicație logică decât aceea că învierea a avut loc *cu adevărat*.

Dar iată care este ultimul nostru pas în argumentația de față. Dacă învierea a avut loc, atunci încrederea noastră în Biblie a ajuns catapultată cu adevărat la un nivel cu totul nou, mult deasupra unei simple încrederi istorice.

Dacă Isus a înviat cu adevărat din morți, atunci Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu.

7

PE BAZA CUVÂNTULUI UNUI OM ÎNVIAT

Într-un fel, îmi doresc ca această carte să se fi încheiat cumva prin capitoul anterior.

Îmi doresc ca greutatea acestui subiect să rămână așezată pe lucrurile pe care tocmai le-am discutat, pentru că eu cred că aceasta este cea mai importantă declarație despre adevăr din istoria omenirii: că putem aduce în cel mai clar fel dovada că Isus a înviat cu adevărat trupește. Așadar, deși eu sper că ai citit restul cărții, mai sper și că ai fost cel mai captivat și fascinat gândindu-te la acea concluzie și la implicațiile ei. Ce înseamnă pentru tine că Isus a înviat în realitate? Ce crezi că trebuie să *faci* ca răspuns față de această realitate?

Dar întrucât această carte este intitulată *De ce cred Biblia?*, nu *De ce să crezi că Isus a înviat din morți?*, ar trebui să ducem acea întrebare la concluzia ei. Pe parcursul acestei cărți, ne-am gândit și am discutat despre documentele biblice – în special despre Noul Testament și în particular despre cele patru Evanghelii – considerându-le

documente istorice. Procedând astfel, nu am presupus în niciun fel că ele ar fi divine sau de la Dumnezeu. Nu am presupus că ele ar fi Cuvântul lui Dumnezeu și nici că ar fi fără eroare și întotdeauna adevărate.

În fapt, la fel cum am proceda cu orice alt document pe care l-am descoperi îngropat în ruinele unui sat din antichitate, am permis existența oricărei posibilități ca documentele biblice să nu fie credibile ca martori istorici. Totuși, am ajuns de fiecare dată ca să avem un grad înalt de siguranță că, în fapt, ele sunt *credibile* – de la *traducerile* noastre, la *transmiterea* documentelor originale în istorie, prin copiiști, la *acceptarea* acestor documente ca având autoritate prin contrast cu oricare altele, la *credibilitatea* autorilor înșiși, chiar și la *adevărul* despre care ei au scris. De la început și până la sfârșit, am creat un lanț puternic al credibilității, care ne arată că Biblia este credibilă ca martor al istoriei.

Dar când noi, creștinii, spunem că avem încredere în Biblie, noi nu vrem să spunem că avem o *încredere istorică* puternică legată de ea. Noi vrem să spunem mai mult de atât. Vrem să spunem că noi credem că ea este Cuvântul lui Dumnezeu, că este inspirată de Creatorul universului, fiind astfel absolut și infailibil adevărată în orice spune. Iată, de exemplu, felul cum „Mărturisirea de Credință” a bisericii mele exprimă acest crez:

Noi credem că Biblia, anume cele 39 de cărți ale Vechiului Testament și cele 27 de cărți ale Noului Testament, este Cuvântul scris al lui Dumnezeu; că a fost scrisă de

oameni inspirați divin, și este o comoară perfectă de învățătură cerească; că Îl are pe Dumnezeu de Autor, mântuirea ca scop, și adevărul fără vreo eroare drept conținut; că ea ne descoperă principiile după care Dumnezeu ne va judeca; de aceea, ea este și va rămâne până la sfârșitul lumii centrul adevărat al unității creștine și singura regulă suficientă, sigură și autoritară a oricărei cunoștințe, credințe și ascultări mântuitoare.¹

Oricine este membru în biserica noastră crede că Biblia – Noul și Vechiul Testament – este „Cuvântul scris al lui Dumnezeu”, că ea a fost scrisă de oameni care au fost „inspirați divin”, că este o „comoară perfectă de învățătură cerească”, că Îl are pe „Dumnezeu de Autor”, și chiar că este, prin însăși natura ei, „adevăr fără vreo eroare”. Evident, aceasta trece cu mult dincolo de încrederea istorică!

Nu avem timp și spațiu aici să tratăm cu atenție orice lucru menționat de creștini prin astfel de afirmații. Subiecte precum *inspirația* și *ineranța* au constituit teme centrale ale unor cărți separate (vezi anexa).

Ceea ce este important pentru scopul nostru este să înțelegem de ce creștinii spun toate aceste lucruri deosebite despre Biblie. Ca să dau un răspuns simplu, motivul este că Isus a înviat din morți. Ca urmare a învierii lui Isus, noi credem ceea ce El a spus și, întrucât Isus însuși a susținut autoritatea divină a întregului Vechi Testament și l-

---

¹ “What We Believe,” Third Avenue Baptist Church, Louisville, KY, accesat la 25 Februarie 2015, <https://thirdavenue.org/beliefs>.

a autorizat pe Noul în întregime, noi credem că aceste două testamente sunt credibile și adevărate. Asta este tot.

MESIA VA ÎNVIA DIN MORȚI

Pentru creștini, învierea înseamnă multe lucruri importante. Ea înseamnă că aceia dintre noi care suntem uniți cu Hristos prin credință vom fi înviați la fel ca El. Înseamnă că Dumnezeu a acceptat complet jertfa pentru păcat pe care Isus a făcut-o pe cruce și că ea a fost infinit de suficientă pentru plata datoriei noastre morale. Înseamnă că Isus trăiește acum – conducând, călăuzind, stăpânind, protejând, mijlocind pentru, și făcându-le bine copiilor Lui care sunt încă în viață pe pământ. Înseamnă și că Dumnezeu a ratificat, a întărit, a apărat și a confirmat toate pretențiile lui Isus despre cine era El și ce fel de autoritate avea.

Aceste lucruri nu sunt greu de înțeles. Ca toate celelalte minuni, învierea lui Isus nu a fost un apendice superfluu la narațiunea biblică, ca o înfloritură necesară pentru a ne asigura că avem parte de un final drăguț. Când Isus a vorbit despre ea, El a legat-o strâns de pretențiile Sale despre identitatea Lui. De exemplu, Matei ne spune că Isus prezisese de trei ori moartea și învierea Lui aproape de finalul lucrării Sale și, de fiecare dată, El a prezentat învierea ca pe *culminarea necesară care avea să Îi confirme identitatea ca Hristosul*.

Haideți să analizăm aceste trei predicții.

În primul rând, Isus i-a întrebat cândva pe ucenicii Lui cine era El, iar Petru a răspuns: „Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului celui viu” (Matei 16:16). Acea expresie este foarte încărcată de sens dar, în esență, Petru afirma că Isus era Mesia cel îndelung promis, îndelung profețit, îndelung așteptat (cu sensul de „Unsul” și, de aceea, Regele Israelului), și că El era și Fiul lui Dumnezeu (adică El *era* Dumnezeu). Auzind răspunsul lui Petru, Isus s-a bucurat și i-a spus lui Petru că era binecuvântat să aibă această cunoaștere, care îi fusese descoperită de Dumnezeu Tatăl. Apoi Isus a început să acționeze ca acel Rege pe care Petru tocmai Îl recunoscuse. El Și-a întemeiat biserica – ambasada Sa regală în lume – și a promis că o va proteja și îi va da putere în misiunea ei. El i-a dat acelei ambasade autoritatea de a vorbi în numele Lui, apoi, un lucru crucial, a început să îi învețe pe ucenici ce însemna în fapt că El era Regele, Mesia, Hristosul. Astfel, Matei (ține minte că el era acolo!) ne spune următoarele:

De atunci încolo, Isus a început să le spună [arate, lit. ESV] ucenicilor Săi că El trebuie să meargă la Ierusalim, să pătimească mult din partea bătrânilor, din partea preoților celor mai de seamă și din partea cărturarilor; că are să fie omorât, și că a treia zi are să învieze. (Matei 16:21)

Observă mai întâi de toate felul în care Matei se exprimă: „De atunci încolo, Isus a început să le spună ucenicilor Săi”. Se pare că aceasta nu a fost o conversație unică, de vreo cinci minute, ci începutul învățaturii lui Isus pe

această temă. De asemenea, observă cuvântul „trebuie”. El „trebuia” să meargă la Ierusalim, să sufere și să fie omorât, și „trebuia” să învieze din morți a treia zi. Acum observă cuvântul „arate”. Ce a vrut să spună când El a început să le „arate” că toate aceste lucruri trebuiau să se petreacă? Să le arate de unde? Din logică? Rațiune? Nu, ci înseamnă că El le-a arătat aceste lucruri din Scriptură, din Vechiul Testament. Bun, cred că ai prins ideea. Rolul, misiunea și, de aceea, destinul lui Mesia nu erau lucruri ce urmau să fie stabilite acum, ci ele fuseseră stabilite deja din Vechiul Testament, așa cum a explicat Isus, iar unul dintre aceste lucruri era ce anume avea să facă adevăratul Mesia ca să învieze. „Mesia va învia din morți”, spunea Isus, cu alte cuvinte. „Așadar, dacă nu voi învia din morți, nu sunt Mesia. Dar voi învia. De aceea...” și înțelegeți restul.

Isus a profetizat moartea Lui a doua oară la câteva zile după aceea și, de această dată, El a legat învierea de o altă profecie despre Mesia din Vechiul Testament. Iată ce ne spune Matei:

Pe când stăteau în Galileea, Isus le-a zis: ‚Fiul omului trebuie să fie dat în mâinile oamenilor. Ei Îl vor omorî, dar a treia zi va învia’. Ucenicii s-au întristat foarte mult. (Matei 17:22-23)

Expresia *Fiul Omului* părea să fie modalitatea favorită a lui Isus de a vorbi despre identitatea Sa, dar prin asta nu se referea la „fiul unui om” oarecare, lucru care ne-ar descrie pe noi. Nu, ci El a preluat acest titlu de la profetul

Daniel, din Vechiul Testament, care avusese o vedenie despre cineva descris ca „unul ca un fiu al omului”. Exprimat în termeni simpli, asta însemna că acela pe care Daniel îl văzuse arăta ca un om. Dar observă ce a spus Daniel că a făcut acel „unul ca un fiu al omului”:

M-am uitat în timpul vedeniilor mele de noapte, și iată că pe norii cerurilor a venit unul ca un fiu al omului; a înaintat spre Cel Îmbătrânit de zile și a fost adus înaintea Lui. I S-a dat stăpânire, slavă și putere împărătească, pentru ca să-I slujească toate popoarele, neamurile, și oamenii de toate limbile. Stăpânirea Lui este o stăpânire veșnică, și nu va trece nicidecum, și împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată. (Dan. 7:13-14)

La aceasta se referea Isus când a folosit expresia *Fiul Omului* pentru Sine. Acest titlu extrem de important vorbea nu doar despre autoritatea Lui regală, ci și despre divinitatea Lui. Totuși, cel mai important lucru legat de scopurile noastre este să observăm din nou felul cum Isus a conectat toate aceste aluzii în mod specific la învierea Lui, în paragraful de mai sus, din Matei 17:22. Chiar dacă aici nu folosește cuvântul *trebuie*, efectul este același. Sensul este: „Așa cum a profețit Vechiul Testament, Fiul Omului va fi omorât și va învia a treia zi. Dacă nu se va petrece acest lucru, atunci nu sunt Fiul Omului. Dar Eu *sunt* Fiul Omului, așa că toate aceste lucruri vor avea loc”.

A treia oară când Isus a prezis învierea Lui în Evanghelia după Matei a fost chiar înainte ca El să meargă în

Ierusalim, la doar câteva zile înaintea răstignirii Sale. Iată ce spune Matei:

Pe când Se suia Isus la Ierusalim, pe drum, i-a luat deoparte pe cei doisprezece ucenici, și le-a zis: „Iată că ne suim la Ierusalim, și Fiul omului va fi dat în mâinile preoților celor mai de seamă și cărturarilor. Ei Îl vor osândi la moarte, și-L vor da în mâinile Neamurilor, ca să-L batjocorească, să-L bată și să-L răstignească; dar a treia zi va învia” (Matei 20:17-19).

Nimic nou aici. Isus vorbește despre același lucru ca în predicția Lui anterioară: „Deoarece sunt Fiul Omului, iată ce *se va petrece* în curând”.

Sper că ai înțeles. Isus leagă întotdeauna învierea Sa de identitatea Sa. Dacă învierea a avut loc, atunci El era Mesia, Hristosul, Regele, Fiul Omului. Dacă nu – nimic nu mai contează. Și după înviere, apostolii au făcut același lucru.

Predica lui Petru din Faptele Apostolilor 2 arată clar acest aspect. Iată ce a spus el:

Bărbați Israeliti, ascultați cuvintele acestea! Pe Isus din Nazaret, om adevărat de Dumnezeu înaintea voastră prin minunile, semnele și lucrările pline de putere, pe care le-a făcut Dumnezeu prin El în mijlocul vostru, după cum bine știți; pe Omul acesta, dat în mâinile voastre, după sfatul hotărât și după știința mai dinainte a lui Dumnezeu, voi L-ați răstignit și L-ați omorât prin mâna celor fărădelege. Dar Dumnezeu L-a înviat,

delegându-I legăturile morții, pentru că nu era cu putință să fie ținut de ea. Căci David zice despre El: „Eu Îl aveam totdeauna pe Domnul înaintea mea, pentru că El este la dreapta mea, ca să nu mă clatin. De aceea, mi se bucură inima, și mi se veselește limba; chiar și trupul mi se va odihni în nădejde: căci nu-mi vei lăsa sufletul în Locuința morților, și nu vei îngădui ca Sfântul Tău să vadă putrezirea. Mi-ai făcut cunoscut căile vieții, și Mă vei umplea de bucurie cu starea Ta de față”. Cât despre patriarhul David, să-mi fie îngăduit, fraților, să vă spun fără sfială că a murit și a fost îngropat; și mormântul lui este în mijlocul nostru până în ziua de azi. Fiindcă David era proroc, și știa că Dumnezeu îi făgăduise cu jurământ că va ridica pe unul din urmașii săi pe scaunul lui de domnie, despre învierea lui Hristos a prorocit și a vorbit el, când a zis că sufletul lui nu va fi lăsat în Locuința morților, și trupul lui nu va vedea putrezirea. Dumnezeu a înviat pe acest Isus, și noi toți suntem martori ai lui. Și acum, odată ce S-a înălțat prin dreapta lui Dumnezeu, și a primit de la Tatăl făgăduința Duhului Sfânt, a turnat ce vedeți și auziți. Căci David nu s-a suit în ceruri, ci el singur zice: „Domnul I-a zis Domnului meu: ‚Șezi la dreapta Mea, până ce îi voi pune pe vrăjmașii Tăi sub picioarele Tale’. Să știe bine dar, toată casa lui Israel, că Dumnezeu L-a făcut Domn și Hristos pe acest Isus, pe care L-ați răstignit voi” (F.A. 2:22-36).

Ai înțeles ce spunea El? Iată ideea centrală: „Voi L-ați dat pe Isus la moarte, dar Dumnezeu L-a înviat, pentru că era imposibil ca moartea să Îl țină captiv ei. De ce? Pentru că, așa cum a spus David, Dumnezeu nu Îl putea lăsa

pe Mesia să treacă prin degradarea morții. David *nu ar fi putut* vorbi despre sine ca fiind Mesia, pentru că el a murit, a fost îngropat, iar noi știm până azi unde se află mormântul lui. Astfel, el trebuie să fi vorbit despre un Mesia viitor. Ei bine, ce credeți? Dumnezeu L-a înviat pe acest Isus, iar noi toți suntem martorii acestui fapt. De aceea, întrucât Mesia avea să învieze iar Isus a înviat, *să știe sigur toată casa lui Israel că Dumnezeu L-a făcut pe acest Isus – pe care voi L-ați răstignit – să fie deopotrivă Domn și Hristos”*.

Petru nu ar fi putut să arate mai clar cum stăteau lucrurile. Isus înviase, astfel că El era Hristosul, exact așa cum a spus.

CE SENS ARE ÎNVIEREA PENTRU VECHIUL TESTAMENT?

Totuși ce au în comun învierea și identificarea de Sine a lui Hristos cu Biblia? Totul. Vechiul Testament spunea că autoritatea lui Mesia urma să fie absolută, universală, multi-fațetată și atotcuprinzătoare. El avea să fie Domn peste orice domeniu al vieții și existenței. Dar un domeniu aparține în care El avea să aibă autoritate era acela de *a vorbi în numele lui Dumnezeu Tatăl*. Cu alte cuvinte, El avea să fie un Profet prin excelență. Dumnezeu a spus chiar că El avea să trimită un profet ca Moise, și a promis aceasta: „voi pune cuvintele Mele în gura lui, și el le va spune tot ce-i voi porunci Eu” (Deut. 18:18). Iată de ce Isus a putut spune lucruri atât de îndrăznețe precum:

„Adevărat, adevărat vă spun, că, Fiul nu poate face nimic de la Sine; El nu face decât ce vede pe Tatăl făcând; și tot ce face Tatăl, face și Fiul întocmai” (Ioan 5:19). Iată de ce Ioan a spus despre Isus: „Acela, pe care L-a trimis Dumnezeu, vorbește cuvintele lui Dumnezeu” (Ioan 3:34). Hristos era de asemenea *Profetul*, Acela care avea să descopere în chip desăvârșit cine este și ce spune Dumnezeu.

Odată ce înțelegem acest lucru, este remarcabil să vedem felul în care Isus – Hristosul, *Profetul*, Acela care avea să aibă autoritatea perfectă de a vorbi în numele lui Dumnezeu – a tratat Vechiul Testament de-a lungul lucrării Sale. Iată, de exemplu, relatarea lui Luca despre ceea ce Isus le-a spus ucenicilor Lui după învierea Sa:

Iată ce vă spuneam când încă eram cu voi, că trebuie să se îplinească tot ce este scris despre Mine în Legea lui Moise, în Prorocii și în Psalmi. (Luca 24:44)

Când se refereau la cărțile Vechiului Testament, evreii obișnuiau să folosească adesea expresia „Legea, Prorocii și Psalmii”, sau, mai simplu, „Legea și Prorocii”. Așadar, când Isus a spus că „Legea, Prorocii și Psalmii” (cartea Psalmilor reprezentând un set de cărți ale înțelepciunii, fiind cea mai mare din acel set) trebuie să se îplinească, El confirma și ratifica autoritatea întregului Vechi Testament, de la început până la sfârșit. (Că veni vorba, El definea în același timp ce cuprindea canonul Vechiului Testament, anume cele 39 de cărți tradițional recunoscute ca atare de evrei.)

Dar mărturia lui Isus despre Vechiul Testament a fost chiar mai profundă. Isus nu spunea doar că el avea autoritate, ci că era însuși Cuvântul lui Dumnezeu. Uite-te la următorul pasaj din Matei 19:

Fariseii au venit la El și, ca să-L ispitească, I-au zis: „Oare îi este îngăduit unui bărbat să-și lase nevasta pentru orice pricină?” Drept răspuns, El le-a zis: „Oare n-ați citit că Ziditorul, de la început i-a făcut parte bărbătească și parte femeiască, și a zis: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa, și se va lipi de nevastă-sa, și cei doi vor fi un singur trup?’ Așa că nu mai sunt doi, ci un singur trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă”’. (Matei 19:3-6)

Ideea de aici este că unii dintre liderii din Israel Îl chestionau pe Isus în legătură cu felul în care El înțelegea Scriptura. Este clar că ei nu erau atât de interesați de ceea ce El avea de spus pe cât să Îl atragă în capcană și să Îl discrediteze. Felul în care s-a desfășurat dialogul este fascinant în sine, dar ceea ce vreau să vezi este că Isus S-a identificat ca Acela care a spus: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa”, ca Acela care „i-a făcut parte bărbătească și parte femeiască”. Lucrul interesant este că, dacă te-ai duce înapoi în Geneza, ai observa că această frază nu Îi este atribuită deloc lui Dumnezeu, ci este un comentariu legat de situația respectivă, comentariu făcut de *autorul uman* al cărții Geneza. Doar că tocmai aici este cheia: Isus considera că chiar și părțile Vechiului Testament unde nu vorbea direct Dumnezeu erau, de fapt *cuvintele lui Dumnezeu*.

Același lucru poate fi observat în Marcu 12:36, unde Isus citează un psalm scris de David, dar îl introduce spunând: „Însuși David, fiind însuflat de Duhul Sfânt, a zis...” Ai înțeles? Isus Mesia a întărit și confirmat de la început și până la sfârșit că fiecare cuvânt din Vechiul Testament era Cuvântul lui Dumnezeu și, de aceea, era adevărat de la început până la sfârșit. Aici se cuprinde învățătura Vechiului Testament despre Dumnezeu și, așa cum spunea Isus, se cuprind și pretențiile istorice ale acestuia. În diferite momente din cele patru Evanghelii, Isus vorbește despre tot felul de oameni și evenimente din Vechiul Testament, tratându-le ca adevăruri istorice - Adam și Eva, Cain și Abel, Noe, Avraam, Sodoma și Gomora, Isaac, Iacov, Moise, mana căzută din Cer în pustie, șarpele de aramă, David și Solomon, regina din Seba, Ilie și Elisei, văduva din Sarepta, Naaman, Isaia, Ieremia, Zaharia și chiar Iona, care a fost înghițit de un pește uriaș. El credea toate acestea, până la ultimul detaliu. Acest lucru contează, pentru că El era Hristosul.

Oamenii vor accepta totul până în acest moment, însă vor spune: „Dar nu a *corectat* Isus în fapt unele pasaje din Vechiul Testament? Nu a crezut El că unele pasaje ale lui erau greșite și incorecte, astfel că le-a spus ucenicilor Lui să creadă ceva diferit?” Ei bine, nu. Au existat anumite momente când Isus a spus lucruri precum, „Ați auzit că vi s-a spus în vechime... dar Eu vă spun...” Nu avem timp aici să analizăm în detaliu acele circumstanțe (poți găsi explicații detaliate în orice comentariu biblic bun), dar ce trebuie să

știm este că, în fiecare din aceste momente, Isus nu corecta Vechiul Testament. El corecta încercările greșite, incorecte și chiar răutăcioase ale fariseilor de a răstălmăci sensul adevărat al Vechiului Testament sau să inventeze excepții ridicole pentru propriile persoane. Asta înseamnă că, în loc să corecteze Vechiul Testament, de fapt Isus punea la lucru autoritatea Sa profetică și regală de a spune *ce sens avusese Vechiul Testament de la bun început* – adică reiterându-i puterea, autoritatea și veridicitatea în viețile evreilor. Astfel, chiar la începutul cunoscutei Lui Predici de pe Munte, El le-a spus acestora: „Să nu credeți că am venit să stric Legea sau Prorocii; am venit nu să stric, ci să împlinesc” (Matei 5:17). Sper că ai înțeles. Desigur, există încă unele întrebări legate de hermeneutică și interpretare, despre cum să înțelegem acest lucru și cum se potrivește în viața creștină, despre legăminte și dispensații, și așa mai departe. Mai mult, Vechiul Testament are aspectele lui unice legate de transmitere, canonizare și autori, și poți citi cărți destul de voluminoase pe aceste teme, scrise de teologi creștini (vezi anexa). Dar ce este important este să știi de ce toate acele cărți groase vor începe de la convingerea că Vechiul Testament este Cuvântul Lui: pentru că Isus, Mesia cel înviat, a spus acest lucru, iar noi Îl credem.

CE SENS ARE ÎNVIEREA PENTRU NOUL TESTAMENT?

Dar cum rămâne acum cu Noul Testament? Ca să fiu franc, lucrurile nu sunt atât de directe când ajungem la

Noul Testament. La urma urmei, când Isus era pe pământ și putea confirma verbal autoritatea Noului Testament, așa cum făcuse cu Vechiul, Noul Testament nici nu fusese scris.

Chiar și așa, convingerea creștinilor că Noul Testament este Cuvântul lui Dumnezeu merge la rândul ei înapoi la autoritatea lui Isus ca Mesia înviat, doar într-o modalitate ușor diferită. Îți amintești că am spus în capitolul 4 al acestei cărți că primii creștini vorbeau întotdeauna despre cărțile canonice, cele cu autoritate, care *le-au fost date*, și că principalul criteriu folosit de ei în apărarea acestor cărți era că ele aveau autoritate sau validare apostolică? În acel moment, am notat că acel criteriu este rezonabil din punct de vedere istoric, întrucât este evident că are logică să ai cea mai mare încredere în cărțile care au venit cu pecetea aprobării din partea martorilor oculari.

Dar acela nu este singurul – și nici măcar primul – motiv pentru care apostolicitatea a fost principalul criteriu al bisericii primare pentru confirmarea autorității exclusive a cărților primite de ea. Principalul criteriu merge înapoi la autoritatea lui Isus. În Ioan 16, când Isus le dădea învățăturile finale apostolilor Lui, El a promis că, după învierea și înălțarea Sa la Cer, El avea să trimită Duhul Sfânt asupra lor pentru a-i învăța mai departe ceea ce El voia ca ei să știe. Acel pasaj este unul cu totul extraordinar:

[Isus a spus:] „Mai am să vă spun multe lucruri, dar acum nu le puteți purta. Când va veni Mângâietorul,

Duhul adevărului, are să vă călăuzească în tot adevărul; căci El nu va vorbi de la El, ci va vorbi tot ce va fi auzit, și vă va descoperi lucrurile viitoare. El Mă va proslăvi, pentru că va lua din ce este al Meu, și vă va descoperi. Tot ce are Tatăl, este al Meu; de aceea am zis că va lua din ce este al Meu, și vă va descoperi”. (v. 12-15)

Nu-i așa că vedem cum Isus construiește un lanț uimitor al autorității? Tot ce El avea să le spună de la Tatăl (și aici este iar acea autoritate profetică), avea să le transmită de la Tatăl prin Duhul Sfânt. Ai înțeles? Isus le spune aici apostolilor Lui că urmau să primească mai multă învățătură, și că *ei* o vor primi. Este interesant să vedem cum apostolii înșiși, în scrierile lor, par să fi conștientizat că ei scriau cu acea autoritate inspirată de Duhul, ceea ce făcea ca scrierile lor să devină parte a Scripturii. Un pasaj este cu totul important în acest sens. În 2 Petru 3, apostolul Petru își încurajează cititorii să rămână fermi până la capăt, după care spune următoarele:

Să credeți că îndelunga răbdare a Domnului nostru este mântuire, cum v-a scris și preaiubitul nostru frate Pavel, după înțelepciunea dată lui, ca și în toate epistolele lui, când vorbește despre lucrurile acestea. În ele sunt unele lucruri grele de înțeles, pe care cei neștiutori și nestatornici le răstălmăcesc ca și pe celelalte Scripturi, spre pierzarea lor. (v. 15-16)

Este amuzant să notăm că Petru credea că scrierile lui Pavel erau „greu de înțeles”. Nu puțini alți creștini au

avut aceeași impresie despre ele! Dar Petru mai spune și că Pavel a scris „după înțelepciunea dată lui, ca și în toate epistolele lui”. El nu vorbește aici despre o înțelepciune obișnuită, ci îndreaptă privirile înapoi către promisiunea făcută de Isus apostolilor că le va trimite Duhul Sfânt care îi va călăuzi în tot adevărul. Apoi Petru spune în final că oamenii „neștiutori și nestatornici” vor răstălmăci cuvintele lui Pavel spre pierzarea lor, *la fel cum fac cu celelalte Scripturi!* Este clar că Petru pune aici scrierile lui Pavel pe același nivel rarefiat al autorității, unde erau și Scripturile Vechiului Testament. Ele erau o împlinire precisă a ceea ce Isus promisese să facă prin Duhul Sfânt.

Acest lanț de autoritate explică de ce primii creștini au subliniat atât de categoric nevoia de a lega un document canonic de apostoli. Aici nu era vorba *doar* că acei bărbați fuseseră martori oculari, ci că ei fuseseră *autorizați specific* de Rege să îi dea bisericii restul de învățătură de la El.

În capitolul 4 am concluzionat că putem avea siguranță că toate cărțile Noului Testament de astăzi sunt, în fapt, cărțile care poartă acest fel de autoritate. Dacă simți nevoia să recitești acel capitol, te rog să o faci. Există o mulțime de dovezi *istorice* asupra faptului că avem înaintea noastră cărțile care trebuie. Dar merită să subliniem că pentru noi, creștinii, încrederea noastră că Noul Testament este precis ceea ce Isus a vrut ca să avem prin el nu se bazează doar pe dovezile istorice, ci pe înțelegerea faptului că parte din lucrarea Duhului Sfânt de a ne „călăuzi

în tot adevărul” (Ioan 16:13) avea să includă și călăuzirea procesului de canonizare. Ce vreau să spun este că, odată ce ajungi la concluzia că Isus a înviat din morți și că, de aceea, El este Regele universului, aceasta te duce imediat la concluzia că El poate cu adevărat să Se asigure că „tot adevărul” pe care El a promis că ni-l va da avea să ajungă să fie transmis corect și neafectat până la noi.

Iată că am ajuns aici. Dacă Isus a înviat, atunci El este prin excelență Mesia, Hristosul, Regele, Fiul lui Dumnezeu și Profetul îndelung așteptat. Și dacă acest lucru este adevărat, atunci am face bine să Îi acordăm atenție, inclusiv faptului că El susține întreg Vechiul Testament ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu. Și nu doar atât, ci avem orice motiv să fim siguri că El a făcut precis ceea ce a promis – anume să-L trimită pe Duhul Sfânt care să îi călăuzească pe apostolii Lui în tot adevărul pe care El voia să îl reveleze față de ei spre binele bisericii – apoi să avem încredere în lucrarea Duhului de călăuzire a bisericii în recunoașterea aceluși adevăr.

De aceea, în final, răspunsul pe care un creștin îl va da la întrebarea, „De ce crezi Biblia?” este următorul: „Pentru că Regele Isus, Cel ce a înviat, a *susținut* Vechiul Testament și l-a *autorizat* pe Noul”. Aceasta nu este o presuposiție. Nu este un salt în gol, fără a gândi și doar închizându-ne ochii. Este o concluzie bine gândită, construită plecând de la o argumentație atentă care demonstrează că

1. Biblia este credibilă istoric;

2. Isus a înviat din morți; și

3. de, aceea, întreaga Biblie ține de autoritatea lui
Isus.

Iată de ce noi o credem.

Iată de ce noi avem încredere în ea.

Un ultim cuvânt

URMĂTOAREA ÎNTREBARE

Așa cum am spus la începutul acestei cărți, dacă nu ești creștin, sper că această discuție te-a provocat să te gândești la creștini și la Biblie într-un fel diferit ca până acum. Sper că ți-ai dat seama că noi, creștinii, nu credem ceea ce credem fără a avea motive sau pur și simplu pe baza unor prezumții fără temeii. Sper că poți spune cel puțin, „poate că în credința creștină există mai multe lucruri decât mă gândeam inițial”.

Dar mai sper și că nu vei încheia aici explorarea creștinismului. Chiar dacă lectura acestei cărți a crescut în tine aprecierea pentru credibilitatea Bibliei doar *marginal*, sper că îți vei face timp să treci la următoarea întrebare, care este mult mai importantă, aceea pe care Biblia însăși o pune repetat și căreia îi acordă importanță maximă: Cine este Isus?

Cine a spus El că este? Și de ce contează asta? În final, când ajungi la concluzia că *Biblia* este vrednică de crezare, aceasta este doar un mijloc către un scop mai mare, anume să ajungi să știi că *Isus* este vrednic de crezare. Eu cred că apostolul Ioan exprimă cel mai bine acest lucru:

Dar lucrurile acestea au fost scrise, pentru ca voi să credeți că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; și crezând, să aveți viața în Numele Lui (Ioan 20:31).

Anexă

RESURSE SUPLIMENTARE

M-am bazat în realizarea acestei cărți în special pe două cărți deosebite ale lui Craig Blomberg, anume *The Historical Reliability of the Gospels* și *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Ambele constituie resurse superbe pentru discuții aprofundate pe aceste teme.

În plus, dacă vrei să explorezi mai mult chestiunile discutate în cartea mea, îți recomand următoarele resurse utile [din nefericire, doar una dintre aceste resurse este disponibilă în limba română, n.tr.]:

DESPRE TRADUCERI ALE BIBLIEI

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

Fee, Gordon D. and Mark L. Strauss. *How to Choose a Bible Translation for All Its Worth: A Guide to Understanding and Using Bible Versions*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2007.

Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

DESPRE TRANSMITEREA MANUSCRISELOR BIBLICE

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

Metzger, Bruce M. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. 2nd ed. Stuttgart: United Bible Societies, 2012.

Wallace, Daniel B. *Revisiting the Corruption of the New Testament: Manuscript, Patristic, and Apocryphal Evidence*. Grand Rapids, MI: Kregel, 2011.

Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

DESPRE ALCĂȚUIREA CANONULUI

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

Bruce, F. F. *The Canon of Scripture*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 1988.

Hill, C. E. *Who Chose the Gospels? Probing the Great Gospel Conspiracy*. Oxford: Oxford University Press, 2010.

Kruger, Michael J. *Canon Revisited: Establishing the Origins and Authority of the New Testament Books*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.

Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

DESPRE CREDIBILITATEA AUTORILOR BIBLICI

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

_____ *The Historical Reliability of the Gospels*. 2nd ed. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2007.

Bruce, F. F. *The New Testament Documents: Are They Reliable?* 6th ed. Grand Rapids, MI: Eerdmans / Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2003.

Hoffmeier, James K., and Dennis R. Magary, eds. *Do Historical Matters Matter to Faith?: A Critical Appraisal of Modern and Postmodern Approaches to Scripture*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.

DESPRE MINUNILE LUI ISUS

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

Keener, Craig S. *Miracles: The Credibility of the New Testament Accounts*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011.

DESPRE ÎNVIEREA LUI ISUS

Habermas, Gary R., and Michael R. Licona. *The Case for the Resurrection of Jesus*. Grand Rapids, MI: Kregel, 2004.

Strobel, Lee. *The Case for the Resurrection: A First-Century Reporter Investigates the Story of the Cross*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009.

Wright, N. T. *The Resurrection of the Son of God*. Vol. 3 of *Christian Origins and the Question of God*. Minneapolis: Fortress, 2003.

DESPRE CHESTIUNILE LEGATE DE VECHIUL TESTAMENT

Hoffmeier, James K., and Dennis R. Magary, eds. *Do Historical Matters Matter to Faith?: A Critical Appraisal of Modern and Postmodern Approaches to Scripture*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.

Longman, Tremper, III, and Raymond B. Dillard. *An Introduction to the Old Testament*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006.

Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

DESPRE INSPIRAȚIE ȘI INERANȚĂ

DeYoung, Kevin. *Taking God at His Word: Why the Bible Is Knowable, Necessary, and Enough, and What That Means for You and Me*. Wheaton, IL: Crossway, 2014.

Kaiser, Walter C., Jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce, and Manfred T. Brauch. *Hard Sayings of the Bible*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2010.

MacArthur, John, ed. *The Scripture Cannot Be Broken: Twentieth Century Writings on the Doctrine of Inerrancy*. Wheaton, IL: Crossway, 2015.

Packer, J. I. *“Fundamentalism” and the Word of God: Some Evangelical Principles*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1958.

Sproul, R. C. *Can I Trust the Bible?* Crucial Questions Series 2. Lake Mary, FL: Reformation Trust, 2009 (disponibilă în limba română sub titlul *Pot avea încredere în Biblie?*, Editura MAGNA GRATIA, 2018).

DESPRE SERIA 9MARKS

Seria de cărți 9Marks pleacă de la două idei esențiale. În primul rând, biserica locală este cu mult mai importantă pentru viața creștină decât conștientizează mulți creștini în zilele noastre. La 9Marks, noi credem că un creștin sănătos este un membru într-o biserică sănătoasă.

În al doilea rând, bisericile locale cresc în viață și vitalitate pe măsură ce își organizează viețile în jurul Cuvântului lui Dumnezeu. Dumnezeu vorbește. Bisericile ar trebui să Îl asculte și să Îl urmeze. Lucrurile sunt simple. Atunci când o biserică ascultă și împlinește Cuvântul lui Dumnezeu, ea începe să arate asemenea Aceluia pe care Îl urmează. Reflectă dragostea Lui și sfințenia Lui. Îi ilustrează gloria. O biserică va arăta asemenea Lui pe măsură ce ascultă de El. În acest sens, cititorul ar putea să observe că toate cele nouă semne, preluate din cartea lui Mark Dever scrisă în anul 2001, *Nouă semne ale unei biserici sănătoase*, sunt centrate în Biblie:

- predicarea expozitivă;
- teologia biblică;
- înțelegerea biblică a Evangheliei;
- înțelegerea biblică a convertirii;
- înțelegerea biblică a evanghelizării;

- înțelegerea biblică a calității de membru în biserică;
- înțelegerea biblică a disciplinei bisericii;
- înțelegerea biblică a ucenicizării și creșterii spre maturizare creștină; și
- înțelegerea biblică a conducerii bisericii.

Se pot spune mai multe lucruri despre ceea ce bisericile ar trebui să facă pentru a fi sănătoase, cum ar fi rugăciunea. Totuși, aceste nouă practici sunt cele despre care noi credem că sunt cele mai des trecute cu vederea în zilele noastre (spre deosebire de rugăciune). Așadar, mesajul nostru esențial către biserici este unul prin care le chemăm să nu se uite după cele mai bune practici în afaceri sau după ultimele stiluri de închinare, ci să privească la Dumnezeu. Începeți prin a asculta din nou de Cuvântul lui Dumnezeu.

Această serie de cărți izvorăște din acest țel general. Aceste cărți au intenția de a analiza cele nouă semne mai îndeaproape și din unghiuri diferite. Unele dintre cărți îi au ca cititori-țintă pe păstori. Altele pe membrii bisericilor. Din fericire, toate vor combina analiza biblică atentă, reflecția teologică, luarea în considerare a culturii și societății, aplicațiile la nivel colectiv și chiar îndemnul la nivel individual. Cele mai bune cărți creștine sunt întotdeauna cele deopotrivă teologice și practice.

Rugăciunea noastră este ca Dumnezeu să folosească această carte și celelalte din seria de față pentru a ajuta la pregătirea miresei Sale, Biserica, pentru a fi îmbrăcată cu strălucirea și splendoarea potrivită pentru ziua venirii Lui.

IX 9Semne

Zidind Biserici Sănătoase

ESTE SĂNĂTOASĂ BISERICA TA?

9Marks există pentru echiparea liderilor bisericii cu o viziune biblică și cu resurse practice pentru ilustrarea gloriei lui Dumnezeu înaintea popoarelor, prin biserici sănătoase.

În acest scop, vrem să ajutăm bisericile să crească în practicarea a nouă semne ale sănătății, semne care sunt adesea ignorate:

1. Predicarea expozitivă
2. Învățătura Evangheliei
3. O înțelegere biblică a convertirii și evanghelizării
4. Membralitatea biblică în biserică
5. Disciplina biblică a bisericii
6. O preocupare biblică pentru ucenicizare și creștere spirituală
7. Conducerea biblică a bisericii
8. O înțelegere biblică a practicii rugăciunii
9. O înțelegere biblică a practicii misiunii.

La 9Marks, noi scriem articole, cărți, recenzii și o revistă online. Organizăm conferințe, înregistrăm și difuzăm interviuri și producem alte resurse pentru echiparea bisericilor ca să ilustreze slava lui Dumnezeu.

Vizitează pagina noastră de internet unde poți găsi resurse în peste 40 de limbi de pe glob și abonează-te la revista noastră distribuită gratuit online. Lista complete a tuturor paginilor noastre de internet în alte limbi este următoarea: 9marks.org/about/international-efforts/.

Engleză: 9marks.org | Română: ro.9marks.org

MAGNA GRATIA

Noi vestim Evanghelia harului

Asociația MAGNA GRATIA este o organizație non-profit care își concentrează eforturile pe proclamarea Evangheliei prin literatură consecventă doctrinar, prin evanghelizare și echiparea bisericilor evanghelice de limba română.

Dacă ai fost binecuvântat citind această carte, poți ajuta la binecuvântarea altui credincios, prin unul sau mai multe lucruri, după cum urmează:

1) Recomandă mai departe această carte!

2) Vizitează paginile noastre de internet la magnagratia.org și află mai mult despre lucrarea noastră, și citește GRATUIT cele peste 250 de cărți ale unora dintre cei mai buni autori creștini din istorie.

3) Rămâi conectat la noutățile MAGNA GRATIA prin a vizita pagina noastră de Facebook la www.facebook.com/MagnaGratia-Romania și prin a te abona pe website, așa încât să fii anunțat când publicăm noi resurse.

4) Spune și altora despre lucrarea noastră.

5) Roagă-te pentru noi.

6) Donează și ajută-ne să mergem mai departe cu această lucrare. Donațiile se pot face online, www.magnagratia.org/dona-tii.html

Pentru orice alte informații, scrie-ne la contact@magnagratia.org. Mulțumim!

Învață să aperi adevărul Cuvântului lui Dumnezeu

„Gilbert prezintă argumente convingătoare în sprijinul veridicității Bibliei – echipându-i pe credincioși cu un instrument important pentru implicarea în lucrare într-o lume sceptică”.

Josh McDowell, *autor creștin*

„În limbaj simplu, Gilbert arată de ce putem avea încredere în Biblie și de ce trebuie să le acordăm atenție lucrurilor pe care ea le spune despre viață”.

Darrell Bock, *director executiv responsabil cu implicarea în societate, Howard G. Hendricks Center, și profesor cercetător senior în studii nou-testamentale, Dallas Theological Seminary*

„*De ce să cred Biblia?* este o resursă deosebită pentru echiparea creștinilor în vederea apărării pasionate a Bibliei. De asemenea, ea îi provoacă pe sceptici să își reevalueze poziția. Am beneficiat foarte mult de pe urma lecturii acestei cărți”.

Christian Wegert, *păstor senior, Arche Gemeinde, Hamburg, Germania*

GREG GILBERT (MDiv, The Southern Baptist Theological Seminary) este păstor senior la Third Avenue Baptist Church în Louisville, Kentucky. El este autorul mai multor cărți, printre care *Ce este Evanghelia* și *Cine este Isus?*

IX 9Semne

Zidind Biserici Sănătoase

Editura MAGNA GRATIA
www.magnagratia.org